

NOTATIONES
ET
OBSERVATIONES
IN
RICHARDI MEAD
MONITA ET PRAECEPTA
MEDICA,
AUCTORE

CLIFTON WINTRINGHAM,

*M. D. C. M. L. & R. S. Socio, Equite Aurato, & Medico
Regio, olim & valetudinarii provisi in usum Britan-
norum apud exteras gentes bella gerentium
medico & praefecto.*

FAS SIT MIHI VISA REFERRE.
OVID. EPIST.

LUGDUNI BATAVORUM,
EX OFFICINA H A A K I A N A,
C I O I O C C L X X I I I.

P R A E F A T I O.

Monita haecce, variis observationibus ac animadversionibus ulterius illustrare, & confirmare, & inde certiora ac utiliora reddere, est hujus operis solus atque unicus scopus; est totum id, quod multorum dierum labore conatur Editor.

Paginam enim nostram non implent vanae aut fictae morborum species, non aegrorum somnia, sed symptomata, quae ipse miserrima vidi; eaque, non quasi agmine facta, in infinitum conglomerata sed pauca & simplicissima, ad lectum pro maxima parte delineata, perspicuo, quantum possum, sermone trado.

Aegris enim aut mederi, aut certè opem, quam medicina poterit, afferre, hoc erat in votis, hoc studium, hoc opus mihi semper imposui: quod adeo verum est, ut, si ex plurimis hisce observationibus una saltem aut altera occurrat, seu ex prisco aut ore alieno emissa, modò hic magis clara & distincta, aut praxi magis accommodata reddita sit; seu ex ore proprio edita, & alio indicta, modò ad humani corporis morbos & dolores prorsus tollendos pacandosve plane conferat, voto potitus sum, laetusque sorte mea supremum obibo diem; dummodo sint mihi ultima verba, quae has aures personent: vale, militiae nec piger, nec inutilis urbi vixisti civis.

De morborum ac medicamentorum natura, viribusque, permulta tradiderunt veteres; ea vero, non tantum sibi invicem, verae corporis humani

fabricae, & stas naturae legibus incongrua, sed absurda & ridicula; donec immortalis Harveius, Angliae insigne ornamentum, sanguinis circuitum fida demonstratione patefaciens, hujusmodi nebulas, lucis suae splendore, dissipavit; & plus certi, uno die, medicinae Theoreticae adduxit, quam ab omni aevo prodiderant fallaces veterum Hypotheses.

Neque revera in rebus philosophicis plus proficiendum est, dum nobis feracis ingenii subtilitates, pro rebus ipsis incauti obtrudere conantur tum medici, tum philosophi: at non est hujus loci, non mihi est in animo, alios debita laude fraudare, Immo minus docta & laboriosa medicorum opera perstringere; propterea quod de his omnibus, semper mihi, ea, quae par est reverentia, habita fuit, & habebitur sententia illa generosa, ac honesta, quae docet, nil de mortuis dicendum debere, nisi bonum.

Interea nullus dubito, quin medendi praecepta, quae his literis tradita dedi, peritissimis hujus aevi, & praesertim hujus urbis, ejusque praxi versatissimis, ad amissim cognita & apprime familiaria sint. Hisce autem quamplurimis, ad implendum vestigium illud ipsum, in quo celebris noster auctor postremum institit, aut deest otium, aut animus; quibus, si mecum fruerentur, auctiorem de juvenibus & nocentibus, in morbis curandis, scientiam tot tantisque laboribus partam, tyronibus seu praesentibus, seu posteris impertire possent: en igitur, lector benevole, addenda quaedam tyrocinia, non ad hypothesein quandam subtilem stabiliendam excogitata, sed ad praxin medicam planius ac certius dirigendam solummodo spectantia! En observationes quasdam hactenus praetermissas, nec, ut mihi videtur, attentione indignas, nec usu carentes.

Hoc igitur proposito bene locato munitus, in spem confidentius adducor, ut unusquisque lector in-

in-

ingenuus, clementis patroni indulgentiam aemulari nitatur, potius quam inquisitoris faevi aut severi munere fungi, qui singula quaeque verba oculis Lyncaeis rimare & culpae promptissimus moliatur.

Multa praecepta, multa equidem monita, ac quasi nostra in opere praesenti edita, apud morborum historias a clarissimis medicis vulgatas inveniri pro certo habeo; attamen me his locum concessisse, non quia a veteribus ita edita aut laudata, sed quia praxi propria stabilita sunt, nullo theoriae cuiuslibet respectu habito, religiose pro testimonio dicere queam.

Mihi enim hoc erat in more instituto positum, in omni genere & varietate morborum, quorum curam susceperam, accuratas eorundem, quantum potui, historias imprimis conquirere, ac literis tradere, symptomata omnia, ut ut per totum cujusque morbi cursum inter se varia atque diversa perpendere, comparare, & in ordinem redigere, & ex his talia feligere, qualia, vel ad certiore[m] ejus notitiam, vel ad tutiorem therapeuticen, immediate spectare, & conferre mihi monstravit ac stabilivit experientia, non decies, sed plusquam centies, & etiam centies, repetita.

Fateor equidem, haec ipsa mihi fuisse voluptati, si quandoque, quod non perrarum erat, mihi inter legendum animadvertere contigerit, ut observationes quas de die in diem, de singulis morborum speciebus feceram, quas, de rebus circumstantibus numerosis, atque inter se dissimilibus, sigillatim ceperam, auctorum tam veterum, quam recentium scriptis, adeo conformes, adeo comprobatae, ac quasi, ex eodem penu; depromptae viderentur, ut hujusmodi notas in Aphorismorum locum, tanquam demonstratione ulteriori haud egentium, tuto admittendas esse, vix, ac ne vix mihi quidem dubium esse posset.

Objiciet hinc aliquis derisor forsan, nihil ideo-
 * 3 que

IV P R A E F A T I O.

que in paginis sequentibus dictum esse, quod non dictum prius: ne frustretur ipse se, me facti reum tantum non habet; at lectorem ingenium aequumque quiddam novum ac non inutile reperire posse, mihi ipse equidem confido.

Veritates interim, easque insignes, maximique momenti, nobis tradidisse auctores medicos, haud nego; verum enimvero non minus constat, eorum scripta, paucis saltem exceptis, tanta farragine hypothetica, tantis fabellis anilibus, tantis cautionibus tam perplexis quam incongruis, scatere; ut ipsa praecepta, quae ad cognoscendos ac curandos morbos multum & vere conferant, delitescant & quasi obruta reddita sint: imo ita certè confunduntur vera falsis, ut parvae auri atque argenti portioni sub vastis urbis conflagratae cineribus sepultae, & inter se commistae, jure comparari possint: optata inde metalla, ut ut pretiosa eruere, aut vix, aut nullo modo operae pretium esset; quid enim spei restet, nisi multum sudare, & frustra forsitan summo cum periculo servilem & assiduum impendere laborem?

Si naturae leges asperae velint postulentque, ut sint mille morborum species; tentanda quoque via, ut artis medicae professores mille salutis modos investigent, praebeantque; denique, ut omnibus mendendi armis instructi, humano generi tantis in periculis versato, opemque undique imploranti, se reddere valeant praesidia fida, atque solamina gratissima.

Respice idcirco diligenter, quid velit ac possit microcosmi concordia discors: quid moneant aut mandent variae ejus facultates & functiones laesae: & his cognitis, solvens illud universale, Alcaheston dictum nec quaeres, nec desiderabis, aut si panaceorum adeo appetens, ut ea adhuc investigare, & tentare hoc tibi sit opus, atque hic labor; nomen merebis, quod dicere nolo.

N O.

NOTATIONES ET OBSERVATIONES

I N

MONITA ET PRAECEPTA

M E D I C A

RICHARDI MEAD.

C A P U T I.

De Febribus.

S E C T I O I.

De Febribus generatim.

ag. 10. l. 4. *Actionesque vitales laedit.*] In omni morbo sive acuto, sive chronico, de viribus vitalibus aliquid veri iudicii facere, maximi est momenti. Si respiratio parva, cita, anhela, suspiriosa, inaequalis, si

A

diffi-

difficilis, erecta, laboriosa, frigidave fit, si cum dolore, gravitate, tussē, sibilo, stertore, aut spuma fiat; si pulsus parvus, debilis, frequens, si durus, si inaequalis, intermittens, formicans, tremulusve fit, si singultus cum nisu pectoris magno, si syncope, tremor, aut palpitatio cordis adsint, de viribus vitalibus laesis plane constat, eaque fere ratione, qua symptomata modo recensita quoad gradum, numerum, varietatem, congressum & copulationem, modo plura modo pauciora, cuius aegro contingere videantur, utique & contra, si contraria his, se palam faciant:

SECTIO II.

De febris solutionibus.

Pag. 11. l. 1. *Sine insigni aliqua exinanitione.*] Observatu dignum est, celebres medicinae scriptores, plurima febris solutionis tradidisse signa, qualia sunt sudor, febris declinatio, urinae coctio & subsidentia, aliaque similia; ex iis nemo verò, quantum scio, certa signa dedit, quorum ope naturam, extemplò prae caeteris omnibus febris temporibus, ejus solutionem moliri dignoscamus.

Hoc autem praescire longe maximi est momenti, ne vel fiant exinanitiones solutionem impediētes, vel ingerantur cibi, aut medica-
men-

menta, quibus natura tunc temporis materiam aliquam extrudere contendens, novo onere opprimatur.

Si itaque quovis febris tempore, sine causa evidenti, respirationem fieri majorem, pulsumque velociorem & plerumque pleniorum & fortiorum, nec non & sensum cujuspiam teni in hypochondriis unà cum adaucta corporis inquietudine repente & inopinato adesse pateat, naturam tunc temporis materiae alicujus expulsionem moliri pro certo habendum est, sive sit in particulari intermittentium paroxysmo, sive in febre remittente, aut continuâ, & proinde paucis tantum horis elapsis, saepe citius multò, vel fiet sudoris aut sanguinis eruptio, vel alvi dejectio, urinae profluvium, aliudve simile, peractâque tali exanitione pulsus haud rarò fit brevi mollis & undosus; id autem procul dubio contigit, postquam tepidus toto manavit corpore sudor.

Pag. II. 1.9. *Qualis humoris emissio.*] Qualis autem humoris emissio mox continget, hoc modo cognoscenda est, semper enim erit vel gravitas, dolor, aut pruritus cum calore eâ in parte, ex quâ erupturus fit fluxus. Exempli gratiâ, si e naribus exiturus fit sanguis, praeter priora signa adest dolor gravis in fronte & temporibus, rubent & calent malae, pulsant tempora, & sanguine jam fluxuro naribus supervenit pruritus. Haec autem crisis raro fit, nisi vel obstructio vel inflammatio in ab-

dominis vel thoracis vasis, praecipue prioribus, oborta sit, vel plus aequo retenta fuerint menstrua, aut parcae nimis in initio institutae fuerint exinanitiones, praesertim missio sanguinis.

Si autem per vomitum materies expellenda sit, adiunt stomachi morsus, vertigo nausea, tremor labii inferioris cum salivâ multâ, tenui ex ore defluente.

Si per urinae vias, adsunt primo urinae crebra cupiditas, eaque ipsa cum sensu caloris in urethra excernitur; deinde largâ copiâ crassum redditur lotium. Haec autem crisis, ut & ea per vomitum raro perfecta est, sed potius horum ope gradu quodam levatur natura, laxantur vasa, & tum sudoribus absolvitur crisis.

Pari modo, si per alvum fluxura est excreta materies, adsunt tormina plus minusve pro gradu acrimoniae, ventris crepitus, à quibusdam scriptoribus Borborygni dicti, cum desidendi conatu.

Si denique per cutis meatus effluxura est, adest inquietudo magna quae ex febrili causa nervos per totum corporis ambitum & superficiem, stimulante, gignitur cui, materiâ morbida ad idoneam exinanitionem in primis reddita, & jam jam expulsurâ, accedit pruritus.

Haec morbi solutio, quae per sudorem efficitur, aliis plerumque perfectior est. Nam in caeteris jam praedictis, quamvis à sanguine, impetu aucto, quaquaversum proficiente, pro varia aegrorum fabricâ, & habitudine, ex glandulis

dulis maxime patentibus expulsa aut excreta sit materiae pars aliqua peccans, ita ut gradu quodam leventur symptomata, ut supra dixi, cum tamen hujusmodi excretiones plerumque nimis parca copia factae sint; his non obstantibus, adeo obstructa & clausa interea manent cutis spiramenta, ut morbi solutio evadat imperfecta, donec excitato demum, à naturâ, sudore largo spontaneo, laxantur omnia corporis vasa tam interna, quam externa, per sudoris fotum, unde crisis magis absoluta reddita sit.

Nec desunt observationes, quibus profectò sancitum est, hujusmodi morbos rarissimè sine sudore aliquo integre judicatos fuisse.

Praeterea etiam in iis supra recensitis, adductâ, ut notavi, excretionum ope, naturae levatione quâdam, crisis deinde semper fere largis sudoribus absolvitur, modo perfecta fuerit.

Pag. II. l. 10. *Hanc ita promovere.*] Ad materiae morbidae expulsionem rite promovendam haecce sunt in primis observanda; scilicet, si quolibet febris tempore acciderit exinanitio per alvum, sudorem, &c. non statim cohibenda est, priusquam patebit, an aegrotò ex usu fiet necne, & tum quum ejus ope melius se habeat aeger, aut leventur symptomata urgentia, sinenda est, praecipue, si copia idonea procedat, sin minori quam fas sit, adjuvanda. Si verò copia tali fiat, aut tam diu cursum teneat, ut inde exhauriantur aegri vires, neque

levantur inde symptomata, quin potius inducantur alia, debilitatem nimiam ostendentia, vel omnino sistenda, vel inter limites debitos cohibenda est.

Si verò accedentibus signis criseos, talia supervenerint symptomata, ut ab eorum vi metuendus sit morbus periculofus, priusquam fiet expurgatio critica, uti sunt apoplexia, peripneumonia; pleuritis, dysenteria, phrenitis, sputum, vomitusve sanguinis, aliave similia, statim mittendus est sanguis pro ratione symptomatum, & si inde brevi non levetur aeger, ea facienda, quae postulent morbi instantis genus & constitutio, quippe tali casu plus iusto viget febris, & proinde crisin non impediunt, quin potius eam ita accelerant hujusmodi exinanitiones; ut dein ea ipsa res, quam cum in paroxysmis intermittentium, tum remittentium, aliarumque febrium inordinate exacerbatarum expectivi, plerumque contigit. Porro his ita se habentibus, si calor febrilis cute aridâ aut siccâ sociatus, valde urgeat, statim pro virium ratione mittendus est sanguis, & quod in maximo est desiderio, profectò paulò post erumpet sudor criticus.

Pag. II. l. 18. *Optabilem morbi solutionem efficiunt sudores.*] Sudor spontaneus per totum corpus diffusus, & pulsu valido & aequali comitatus, bonum portendit, vel enim morbi finem vel paroxysmi particularis crisin plerumque denotat. Sudores autem ex parte distributi & pul-

pulsu debili conjuncti nil boni denunciant, sed semper suspicandi, fiunt enim vel a debilitate, vel putredine, aut utrisque simul. Sudores porro universales cum pulsu debili, inaequali, vel intermittente raro levamen afferunt, sed saepius mortem praefagiunt.

Pag. II. l. 19. *Secundum illos alvi.*] Diarrhoea critica prae caeteris hujusmodi exinanitionibus, copiâ, & diuturnitate, justam medietatem excedere solet, eo quod ab acri materiâ per totam fere longitudinem irritantur intestina, & una cum faecibus excernitur etiam mucus intestinorum, unde plus justo protrahitur diarrhoea. In caeteris autem, postquam a glandulis excretio facta est, cessat plerumque stimulus. Alvinam itaque excretionem diu durantem semper suspectam habere debet medicus.

Pag. ead. l. ult. *Corpus in integrum restitunt.*] Hae tamen crises, quibus per abscessum, aut tumores varii generis, terminantur morbi febriles, semper aliquid incerti in se habent.

Fiunt praecipue iis vero aegrotis, quibus una cum febre adjuncta fuit partis singularis inflammatio, sicut in anginâ, ubi pone aures fiunt hujusmodi tumores. Haec tamen critica materies nunquam repellenda, sed plerumque suppuranda & more phlegmonis curanda est, modò ejusmodi sit generis, & dolorem excitet, aut ad apicem vel suppurationem tendat. Pari

profus ratione, si acrioris & tenuioris sit naturae, & ad erysipelatis speciem pertineat; fottus emollientes & anodynî, cataplasmata & linimenta similia cum lenissimâ alvi purgatione adhibenda sunt.

Et ob hanc causam non ab re erit monere, quod si pituitosae aut hydropicae fuerit indolis, qualis foeminis, virginibus, leucophlegmatîâ, aut menstruis inordinatis, vel suppressis, laborantibus, senibusque cacheeticis, asthmaticis, aut ad hydropem tendentibus, aliquando accidit, pro virium ratione instituenda est alvi purgatio, & simul corpori laxo, roborantibus atque calefacientibus quae vulgo cardiaca dicuntur, subveniendum est, & hoc nimirum aromaticis lenibus, & non raro chalybeis medicamentis optime fit.

SECTIONO III.

De febribus continuis.

Pag. 13. l. 8. *Et primo quidem.*] Praetermissis hoc modo morbi curandi signis propriis & definitis, quibus ejus natura, constitutio & vires rite cognosci queant, omnis ad ejus sanationem festinatio praeceptis videatur, & periculosa; de his enim, tanquam de morte hominis arcenda vix fieri potest ulla nimis longa cunctatio. Pigeat equidem, sit tamen lectori & mihi

mihî fas animadvertere, tantum virum in arte medica, tantamne rem tam negligenter egisse.

Prima enim mihi debet selecta morborum signa tradere, quisquis ille est, si modo est aliquis, qui medici nomen pretiumque merito nancisci speret, cupiatve.

Scientia hæc est quasi artis medicæ ζωὴ καὶ ψυχὴ. Alia tuta medendi principia non agnosco, neque alia reperies, quanquam tibi omnia sint arcana, quæ olim possidere jactitarunt Paracelsus, ejusque sectatores gloriosi, aut quæ adhuc jactitent circulatorum hodierni, de remediis specialibus non minus impudenter clamitantes.

Febres autem continuæ a talibus causis obortæ, quales antea plus aut minus præter consuetudinem in corpore extiterunt, incipiunt oscitatione & pandiculatione, frigore, horrore, & rigore; antecedentia hæc symptomata, pede non claudo, plerumque sequuntur nausea, vomitus, dolor capitis, sitis, calor pungens, & acutus, pulsus velox, nunc fortis, nunc naturali debilior, semper tamen velocior.

Hæc febres gravi etiam dolore, & lassitudine membrorum quasi defatigantium sæpissime comitantur, & sanè pro hujusmodi symptomatum ratione, præcipue rigoris, lassitudinis, & doloris capitis & membrorum, plus minusve periculi secum afferre & sævire dicantur.

Pag. 13. l. 10. *Sanguinis detractio.*] Si in febris initio advocatus fuerit medicus, de quâ,

A 5

vel

vel a constitutione epidemicâ, vel a symptomatum faevitia, quae proximè recensui, eam ad febrem continuam vergere aequa adfit suspicio; sanguinis missione plerumque incipiendum est, etiamsi ex pulsus tenore vix indicari videatur; & praesertim ubi viris & juvenibus aliquid tale contigerit, eo quod a vi febris stimulantis, sensim ingravescant symptomata, sine hac cautione vix postea cohibenda; deinde si urgeant vomitus vel nausea, ventriculorum leni emetico eluere oportet, nisi vexet dolor capitis; verum ubi ita sit, alvum clystere laxare, omnium optime voto in primis conveniet, & si adhuc urgeant praedicta symptomata, post aliquas horas vomitus eliciendus est, & hoc finito dandum est medicamentum anodynum. Postero die, si nihilominus remaneat dolor capitis, adfitve febris magna cum calore acuto, sanguinis missionem illico repetere sane opus erit. Postea vero foliis senae, aut radice rhabarbari, chrystallis tartari, tartaro solubili, manna, & similibus, leniter ducenda est alvus, & vesperi repetendum est medicamentum anodynum.

Si ex horum usu modice se tandem habeat febris, per dies quosdam tentanda est curatio, more remittentis anomalae, cujus medendi rationem posterius videbimus; donec appareat, an in legitimam convertatur, vel expectanda sit crisis.

Si vero adhuc crescant symptomata, praecipue dolor capitis, inquietudo cum pulsu forti, du-

durove, urinâ rubrâ sedimenti experte, rebe-
tenda iterum est sanguinis detractio; rarus au-
tem tertia venarum incisione locus est; nisi si-
mul adfuerit partis cujusvis inflammatio, aut
dolor pertinaciter acutus, & dein remediis, an-
tiphlogisticis dictis, scilicet, quae sanguinis
fervorem & impetum nimium minuere & re-
primere valeant, pergendum est; donec ex
mutatis symptomatibus, vel crisis adventu, aliam
curationem postulabit morbus.

Si vero vel ex natura febris epidemicae, ab
exinanitione nimis magna, vel mitiori diu pro-
tractâ, aliâve aliquâ de causâ supervenerint
symptomata praedictis contraria; qualia sunt
pulsus frequens & debilis, urina tenuis absque
sedimento, sudor glutinosus, subfrigidus, spi-
rituum languor, aegritudo, tremor, tendinum
subsultus, aliaque similia; in quocunque morbi
tempore, inquam, haec acciderint, aut qua-
liscunque fuit ratio medendi praegressâ, febrem
continuum mali moris adesse ostendant.

Idecirco statim exhibenda sunt stimulantia &
calescentia quaedam, cardiaca & alexiphar-
maca dicta remedia, simulque si res ita postu-
lent, vesicatoria admovenda; quae omnia pro
ratione debilitatis & symptomatum importune
urgentium plus minusve in vota vocanda sunt.

Restituto autem, hoc modo, febris vigore
satis congruo, in eo persistendum est, prout
opus fuerit, donec vel crisi finita sit febris,
vel symptomata mutationem subeant, & dein
pro horum varietate tractandus est morbus.

Fi-

Finitis his febribus continuis, lac asinum per longum tempus assumendum est, semper enim debilitatem & acrimoniam notabilem post se relinquunt hujusmodi morbi.

Pag. 13. l. 15. *Sanguis pro ratione virium mittendus.*] In omnibus hisce febribus, dolore magno aut inflammatione comitatis, purgationes modicae simul per alvum factae raro malum inducunt; modo debita copia liquidorum tenuium repleantur vasa, nisi vel laborent intestina, vel tali copia fiant, ut inde nimis exsicceetur sanguis.

Pag. ead. l. 18. *Si infirmissima videantur.*] In febribus languidis exinanitiones largas male ferunt aegroti, praecipue eas, quae prae caeteris debilitant, quales sunt largi sanguinis & alvi fluxus.

SECTION IV.

De feбри cum exanthematibus conjuncta.

Febris miliaris.

Pag. 14. l. 18. *Accedunt non raro delirium.*] Hujusmodi febres non raro etiam vertigine incipiunt, hinc non temere creditur materiam aliquam pravam cerebrum & nervos afficientem ple.

plerumque adesse; quae, ut plurimum elapsis diebus aliquot, eruptione aliqua, exanthematum more se manifestat. In his itaque paulisper expectandum est, neque alia facienda, quam quae ad symptomata praesentia allevanda necessaria sint; donec qualis futurus sit morbus, certius pateat.

Pag. 16. l. 9. *Maxime autem per intestina.*]

Non in his solum sed in omnibus fere febribus, si diu duret morbus, neque multum increseat, aut minuat, nullis vel levibus apparentibus solutionis signis, alvum laxare convenit, & faepissime haud multo post febrem judicari expertus sum, si autem praeter spem eveniat, paucis diebus iterum tentanda est modica alvi solutio, dato tum post hanc tum priorem vesperi medicamento anodyno.

Pag. ead. l. 11. *Commode laxabuntur.*]

Hi enim aegri, optimo cum successu, idoneis medicamentis per alvum purgantur, hanc autem exinanitionem, post aliquos dies, pro virium ratione, repetere oportet, siquidem ex hoc medendi modo has febres protinus discussas, vel certis intermittentium terminis circumscriptas fuisse, non raro comperi.

Aliquando autem accidit, quod non obstantibus hujus generis remediis, diu manent hae febres exanthematibus conjunctae, neque crisi finiuntur, neque in remittentes vel intermittentes desinunt; hisce igitur aegris ex magno usu erit,

erit, lac afininum exhibere, interpositis simul remediis modice cardiacis & reficientibus.

Victus interea, pro vario gradu vigoris aut languoris, plus minusve instaurans aut debilis esse debet, semper tamen humidus, levis, & ad concoquendum facillimus.

Pag. 16. l. 16. *Quae malignae dicuntur.*] In his & ejus generis febribus putridis dictis, ob fibrarum habitum laxatum, & nimis tardum fluidorum motum, excernitur fere quotidie per sudores pars quaedam materiae, quae, eâ tandem copiâ, licet sensim, excreta est, ut restituto, gradu quodam, fibrarum vigore, reliquam subjugat vis vitalis; ex quo non raro evenit, ut sine crisi aliqua notabili paulatim indies convalescit aegrotus. Idcirco in hujusmodi febricitantibus pedetentim perficitur, quod robustioribus, uno quasi impetu, absolvitur.

Pag. ead. l. 19. *Aphthae palatum atque os totum occupant.*] Cognoscantur aphthae ulcusculis parvis, fauces, labia, & os internum obfidentibus, praecedente dolore cum pondere & anxietate ad stomachi regionem, comitante fere semper febre languida aut intermittente.

Pag. ead. l. 22. *Si albae.*] Aphthae paucae, solitariae, in labiis primo apparentes non a gula in os & fauces procedentes, pellucidae instar margaritarum, cito decedentes, neque iterum recrudescentes, boni sunt moris, & sanitatem

nitatem promittunt. Illae vero, quae admodum candidae, & nequaquam splendidae, sed opacae sunt, & a gula lente ascendunt, & porriguntur, donec oris interni partes omnes plus aut minus tegunt, mali sunt moris, semper fere se renovant, & raro sanantur tales aegri. Gangraenae enim indolem in se foveant, dantur quippe albae, aequae ac nigrae gangraenae.

Pag. 16. l. 25. *Nigrae exoriantur.*] Pari ratione aestimandae sunt aphthae fuscae, lividae, faciem putrem, tenuem, rubellam, tum vasa exedentem, tum humores corrumpentem, effundentes. Hae enim gangraenam adesse, certum & mox lethalem futuram denunciant.

Pag. ead. l. 28. *Gargarizationes fieri debent.*] Si doleant admodum fauces, praeter gargarisimum in usu apud auctorem fiat eclegma molle, oleosum, vel potius mucosum, aliudve simile.

Quamvis Hermannum Boerhaave pro meritis, in arte medica, satis laudare vix possibile est, medendi tamen ratio, quam in salutem & commodum aegrorum hoc morbo laborantium consuluit, aliquam animadversionem hoc loco desiderare videtur. Suadet enim inelytus ille medicus, ut aegri aphthis vexati in balnea tepida ex emollientibus, & praecipue cum lactis vaccini tertiâ quartâve parte parata, demittantur, fofusque similes abdomini applicentur.

Haec quidem morbis quibusdam chronicis
com-

commode fieri possunt, vix tamen talia utenda sunt remedia in febribus illius speciei & moris, quibus, prae caeteris morbis, in hac regione aphthae se comitari ostendunt.

Pag. 16. l. 31. *Noque enim reprimentia.*] Decidentibus autem crustis, ne iterum renascantur, tangantur partes cum melle rosarum spiritus vitrioli fortis, vel falis marini guttis perpaucis adjectis, vel hoc parum proficiente, cum sequenti mistura.

℞. Elix. Aloës mell. rosac. ana ℥ii. acet. destillati guttas triginta unguent. aegyptiac. ab granis quinque ad viginti. m.

SECTIO. VI.

Erysipelas.

Pag. 20. l. 9. *Per modum crisis.*] Apparentibus sponte exinanitionibus, an criticae futurae sint, necne, plerumque dignoscere difficile est, nisi per effectus, lucem tamen non levem afferunt, quae de instantis crisis signis, jam alio loco tradidi. (Vid. Not. ad Pag. 11. l. 1.) Hae enim excretiones plerumque cum impetu sunt, maxime vero in robustis habitibus.

Pag. 20. l. 17. *Finem de febribus malignis.*] Mirum interea videatur febrium quarundam maligna-

lignarum & contagiosarum historiam & curationem tam brevi narratione expeditam fuisse; & haud dubito, quin permulti lectores mecum censebunt, auctorem sat bene meruisse poëtae sententiam. „ Brevis esse laboro, obscurus fio. ”

Idcirco si Deus det vitam, si medicinae professores favens dent hujus operis judicium, in animo habeo auctoris nostri librum de variolis & morbillis edere, ubi adjunctis simul notis & observationibus, illuc deferam quicquid de hisce & de febribus malignis ex putrido fomite plerumque ortis monendum habeam, quicquid insuper instituti ratio tum simul postulare videatur animadvertendum, tam de *veterum*, quam *recentiorum* (*) scriptis, quatenus ea ad hujusmodi res pertineant, quae etiam nunc, uti & olim, cuius medico, legere quid *miri* appetenti, *nova quamplurima* à quibuslibet undecunque arcessita, ad satietatem usque praebebunt.

SEC-

(*) E. G. Palmarius de morbis contag. Sorbait. *univers. medicin. & consil. medic.* Werlhoff *Disquis. medic. de Variol. &c.* Schreiber de *Pestilentia, Plague no contagious disease.* Lobb *on the Plague and contag. Distemp.* Perry *on the Small-pox.* Town and Hillary *on the diseases of Barbadoes and the West-Indies, &c.* Chirac *Traité des Fièvres malignes.* Pringle *Observ. on the Diseases of the Jail and Army, &c.*

B

 SECTIO VII.

De Febribus singularibus.

Pleuritis.

Pag. 21. l. 22. *Pleuritis.*] Occupat hic morbus tum omnia thoracis interni velamina, tum praesertim musculos intercostales; quocirca dividitur a practicis in pleuritidem veram, & notham, videlicet prout interna velamina, vel hos musculos aggrediatur, distinctione non admodum utili, rarissime enim sola afficitur pleura, at longe frequentius muscoli intercostales, quod a dolore, quoties aër spiritu ductus est, valde aucto, & cadaverum dissectione confirmatum habeo.

Nec minus in humidam & siccam facta est divisio. Illa ponit materiam pituitosam, sanguineam, vel purulentam per tussim rejectam, & proinde pulmonem simul affectum. Haec dolorem, vel sine tussē, vel tussim excreatione liberam pro certo statuit. Dividitur etiam in lateris dolorem sibi proprium, Idiopathicum dictum, & Symptomaticum. Prior est illa hujus morbi species in cujus naturam jam inquirere lubet. Posterior ponit translationem materiae cujusdam acris, purulentae, aut ulcerosae in pleuram, aut partes vicinas.

Oblata autem hac occasione, sit mihi aequa pote-

potestas dicendi, gradum inflammationis & doloris praecipuam esse regulam, quâ, tam in hoc morbo, quam aliis omnibus inflammationibus, seria à frivolis, notatu digna ab indignis, dijudicanda & distinguenda sunt. Ideoque missis distinctionibus inutilibus, de pleuritide vere inflammata, jam pauca monenda sunt.

Haec juvenes & viros robusti & sanguinei corporis habitus prae caeteris aggreditur, & hoc maxime tempore verno, dum redeunt jam gramina campis, vel hyeme, dum rura claudit gelu, & proinde quidquid vel sanguinem, seu in pleurae, seu membranarum quarundam costis contiguarum, seu musculorum intercostalium vasa arteriosa, modò singulis, modò pluribus, ex praemissis respondentia, majori impetu, aut copia, quam par est, impellit, vel haec vasa nimis coarctat, in causa esse potest, cur aegroti hoc morbo torqueantur, vel recidivum patientur, quae causae, cum innumerae fere sint, hoc loco recitare non convenit.

Incipit autem hic morbus, plerumque à frigore & rigore, & cognoscitur adeste quando aeger laborat lateris dolore acuto, pungente, lancinante, spiritus hauriendi, potius quam reddendi vel retinendi difficultate, conjuncto, nec non & febre acuta, & cutis siccitate, pulsu duro, sociatis. Adest etiam plerumque tussis dolorem summè augens, unde tussim suffocare conantur aegroti.

Durities autem pulsus in hoc, ut in aliis omnibus morbis, acri dolore comitatis, non

tantum ex ictus vigore, sed etiam, idque quam maxime, ex astricto ipsius arteriae, & si ita dicam, chordae tenuis tensae simillimo statu, dignoscenda est.

Pulsus enim non semper magnus & validus est cum durus, sed saepe parvus, ob respirationem non satis liberam; sanguinem tamen nihilominus mittere oportet, ut respiratio liberior fiat, quo facto, brevi saepe fortius vibrat arteria.

Quamdiu enim in hoc morbo pulsus magnus & durus adsit, licet dolor urgeat, spes jubet esse bonas, cum verò mollis fiat, nec multum caleat, nec melius se habeat aeger, metus maximi periculi portenditur, eo quod plus plusque impeditum ad iter faciendum per pulmonem redditum esse sanguinem liquet.

Pag. 21. l. 23. *Quantum opus est sanguine.*] Nihil aequè clare vel missionis sanguinis necessitatem, vel quantitatem detrahendam demonstrat, ac ipsè dolor respiratione difficili sociatus, ubi enim vel ambo jungantur, vel alteruter multum laboret, detractio sanguinis certo requiritur, imo, ut verbo quasi dicam, vix a scopo optato aberrabit medicus, si sanguinem ad prima signa defectus animi fluere curaverit.

Praemissis autem venarum in brachiis incisionibus repetitis, saepe mihi contigit observare, pleurae dolores sanguinis detractioe ex Saphaenâ magis leniri, quam eadem operatione in bra-

brachio institutâ ; quocirca fortiorem à parte dolente derivationem, à quibusdam revulsio- nem dictam, inde suspicatus sum, cujus haec ratio esse videtur forsan non improbabilis, ni- mirum quod arteriae intercostales ab Aorta ascendente oriuntur.

Raro autem quantitate huic morbo debellan- do sufficienti à pede detrahendus est sanguis, & proinde convenit primo, vel vena mediana, basilica aut cephalica incisus, ejus copiam gene- ratim minuere, & dein derivationis seu revul- sionis gratia, sanguinem ex saphaena sigillatim detrahere.

Pag. 22. l. 2. *Ad sanguinem in canaliculis suis hærentem solvendum.*] Frustram morbi initio excreationem inducere conemur, etiamsi si- mul afficeretur pulmo, & multo magis in vera pleuritide, cui vix unquam quovis morbi statu, datur talis expuendi aut expurgandi locus.

Pag. ead. l. 5. *Emplastrum vesicatorium la- teri.*] Longa autem me docuit experientia, alias quascunque exinanitiones, vel arte, vel naturâ factas, spes meas perpetuo fefellisse, nisi sanguinis missio larga, & pro gradu mali repetenda, prius instituta fuisset.

Profecto igitur flocci facienda sunt, quae de resolutione, beneficio naturae, de sudori- bus provocandis, aut salibus, oleisve glutino- sam crassitudinem humorum solventibus, ex- creationem promoventibus, aliisque ejusmodi

nugis olim jaētaverint aut hodie adhuc jaēt-
tent pharmacopolae ignari, medicique timidi
& inexperti, aut denique *Plani*, improbissimi
pharmacorum specialium venditores, quaestu
turpissimo pasti.

Pag. 22. I. II. *Sub finem autem morbi remit-
tente jam inflammatione alvum laxare oportet.*] Moderata per alvum purgatio saltem in habitu corporis calido & sanguineo, de quo hic agitur, non nocet, licet sub initio vel arte instituat, vel sponte à natura superveniat, ut ut aliter sentiant mulierculae aniles, medicamentarii, & id genus omnes, qui hoc symptomate atteriti, statim restringentia & opium sinistro fere fato aegris exhibere solent.

Pag. ead. I. 17. *Eveniat abscessus purulentus.*] Hujus morbi duae sunt species, verbi gratia, primo cum in vera pleuritide pars dolens putrescat, & fiat abscessus, vel in musculis intercostalibus, vel inter hos & pleuram, secundo, cum rupta pleura pus in cavum thoracis fluat; unde empyema.

Pag. ead. I. 20. *Ulcus autem per totam vitam.*] Non raro etiam iis aegrotis accidit, quibus pulmo, propter ejus ad latus adhaesionem, una cum pleura, simul afficitur, finitam sanguinis excreationem furtim subsequi puris sputum. Hi plerumque tabidi moriuntur, saltem nisi cito liberetur pulmo, quod tentari debet

bet victu, & medicamentis blandis & demulcentibus, Antiphthificis dictis, interpositis simul iis, quae tussim leniter proritent, maxime mane, ut pus nocte collectum quotidie educatur, vesperi vero anodyna, caute & parca manu exhibere oportet, & quoad caetera, ut in phtisi procedendum est.

Abcessus autem jam facti signa sunt, horror saepe revertens sine causa manifesta, doloris remissio manente dyspnoeâ, malarum rubor, fitis, febricula sub noctem aucta, pulsus debilis, mollis, frequens.

SECTIO VIII.

De febris intermitentibus.

Pag. 22. l. ult. *Febrem intermitentem.*] Febris intermittens simplex se adesse indicat redintegratione frigoris, horroris, & tremoris certâ quadam horâ, quibus superveniunt pulsus creber, & aestus febrilis, siti, calore, dolore capitis & lumborum, &c. plerumque comitati. Haec autem horis quibusdam ita se continuant, ut citius vel serius pro morbi genio succedat crisis, maxime per sudores, non vero semper; aliquando enim eam per alvum, vel urinae vias factam novi. Urina sub paroxysmo reddita, plerumque rubra est, & vix faeces

B 4

de-

demittit, eo vero finito, sedimentum ingens lateritium deponit.

Vult Mortonus, aliique multi medicinae scriptores, sedimentum hoc lateritium esse definitum & perfectum intermittentium signum, Diagnosticon dictum; quod veritati minime consentaneum est.

Novi enim aliquos homines habitu sanguineo praeditos, qui integra fruenter valetudine, talem reddebant urinam, praecipue post corporis exercitationes, levemque defatigationem. In morbis scorbuticis etiam, nec non & in hydropicis tale lotium saepe reddunt aegroti; praesertim quibus corporis constitutio biliosa, calidave sit.

Fidissimum itaque, febris intermittentis signum, ut opinio mea fert, est paroxysmus cum hac urinae specie & conditione, aliisque propriis suis rebus ordinatim circumstantibus, certâ quadam horâ, sine causâ manifestâ recrudescens, quae hujusmodi symptomatibus ortum praebear.

Pessimum enim in errorem similitudine rapiuntur medici, dum dolores verâ inflammatione conjunctos, qui vesperi, aut scorbuticos, qui nocte plerumque crescunt, intermittentium more curant.

Hujusmodi autem dolores neque horrore, oscitatione, pandiculatione & frigore aequè comitantur, ac febres revera intermittentes, quae cum his signis non vesperi modo, sed
qua-

quavis alia diei noctisque parte, pro ratione paroxysmi praegressi redeant.

Haud immerito quoque istud adhuc magni admirandum videatur, quod in omnes valetudinis infirmitatis facies se transformare queat hic morbus, Protea aemulari studens, easque simulat, tam quas acutas, quam chronicas nominarunt auctores, maxime vero priores; quo casu curandus est morbus, ut morbus simulatus curari debeat; deinde postquam à recrudescente paroxysmo, aliisque signis propriis, palam se fecerit intermittens, cortice Peruviano oppugnandus est.

Unum proferre, quod ad hanc rem pertineat, exemplum, sat erit; nimirum, si formâ cephalae acutae appareat morbus, missione sanguinis in primis, prout vires aegri ferre poterunt, dein salibus resolventibus, quae calorem minuunt, & potionibus blandis, quae humores attemperent, prosequenda res est; usque dum per signa morbis intermittibus assueta, & praecipue dolorem statò tempore sine causâ manifestâ recrudescentem & desinentem more paroxysmi, quandam certi ordinis febrem respicientis, pateat ejus species vera, & tandem larvâ excussâ, sine morâ, malo sincero occurrendum est, & antidoto Peruviano profligandum.

Pag. 22. l. ult. & pag. 23. l. pr. *Cortice Peruviano discussi posse.*] In febris intermittens simplicitate curatione, praecipue perpensa & explorata

plorata habenda sunt imprimis vehementia & tempora paroxysmi & ἀνρπεξλας, deinde quomodo sese finiat paroxysmus, an scilicet sudore, diarrhoea, &c. nec non an citius vel ferius revertat; si enim post singulos accessus serius redeat, vel sponte brevi desinet, vel facile sanabitur, si vero citius, quotidie increfcit, & ad febrem continuam vergit morbus.

Pag. 23. l. 1. *Eliciatur vomitus.*] Praecipue si adlit nausea, vel vomendi conatus.

Pag. ead. l. 30. *Eandem tenui medendi viam.*] Rhabarbari & corticis Peruviani virtutes unitas merito celebravit, autor, nihilominus accidit aliquando magnam curationis spem elufisse istiusmodi consortium. Cum in tali igitur loco res fit, experientiâ comprobavi, ut ad omnes rhabarbari partes feliciter valeret massa quae habet pilul. Ruf. Cinnab. antimon. ā ʒfs. Sapon. amygdal. ʒfs. Syrup. croc. q. s. m. f. massa, cujus exhibeantur pro re nata, viginti vel triginta grana.

Pag. 24. l. 5. *Iterati in eundem lapsus.*] Si autem ob frequentes febris redintegrationes multum debilitentur vires, & hydropicus vel cachecticus sit aeger, valentiora plerumque requiruntur medicamenta, quocirca ad recidivam praecavendam cortici addatur chalybs, nec non & aliquod ex herbis, & radicibus, quae amaris, aromaticis, & diureticis polleant viribus.

Prae-

Praeterea haud minus hujusmodi aegris conducit equo provehi, & aestate, balneo & aquis frigidis uti, interpositis pro re nata medicamentis vomitoriis, vel si opus sit, catharticis idoneis.

Denique pro normâ certissimâ a medico habendum est, se numquam credere aegros, quos consuetudo in februm intermittentium crebros recursus adduxit, ex toto, aut integre sanatos, quamdiu sudore glutinoso diffluant, vel ad minimam corporis exercitationem sudent; utpote ex solo hoc symptomate, conjecturâ fatis probabili colligi potest, sanguinis circuitum justo segniorem & corporis compagem naturali multo debiliorem esse. Duplex autem hoc vitium sanat cortex Peruvianus cum chalybe compositus prae caeteris omnibus remediis.

Pag. 24. l. 15. *Specimen praebeant.*] Cujus rei indubitatum testimonium proferre libet. In phthisi scilicet aliisque morbis interno ulcere comitatis, vesperi recrudescit horror, dein calor, quo per noctem excruciantur aegri, & mane sudore terminatur talis paroxysmus.

Hic vero morbus non est febris intermittens, de qua hic agitur, sed ortum habet ab acri putridaque materia in venas absorpta, neque cortice Peruviano, ullove medicamento, quod adversus hujusmodi februm accedentes & recurrentes horrores traditur esse in hodierno usu, & bona existimatione, sanandus est, nisi sanato morbo primigenio.

Pag.

Pag. 24. l. 22. *Effectum non sortiatur.*] Imo contra expectationem omnium aliquando accidit, ut assumpto cortice Peruviano superveniat diarrhoea, quo casu exhibeatur vomitus ex ipecacoanhae radice, & post aliquas horas immittatur clyster ad hunc modum praescribendus: ℞. Cortic. Peruvian. pulv. ℥ss. aquae communis ℥x. coque ad partes dimidias & cola, dein postquam refrixerit liquor adde tinctur. cinnamom. ℥ss. electar. e scord. ℥iii. m. & si adhuc remaneant febris & diarrhoea, repetendus est clysteris usus, pro harum ratione, tertiâ scilicet vel quartâ quâque horâ. Hoc enim medendi modo, irritis aliis quibuscunque, pessimas intermittentium species sanatas expertus vidi.

Pag. 25. l. 16. *Haec tertio quidem die revertitur.*] Haec febris incipit plerumque oscitatione, pandiculatione & lassitudine membrorum, quibus succedunt horror, rigor, calor, fitis, dolor capitis, dorsi, aliarumque corporis partium, lingua nunc alba, nunc flava, urina, pro gradu febris & vigore pulsus, plerumque plus minus rubra, nunc sedimentum deponens, nunc cruda, nunc turbida manens. More autem intermittentium distinguitur, revertentibus eodem modo paroxysmis, hoc tantum cum discrimine, quod haec febris per decessiones tantum molliatur, nec unquam corpus dimittat, sed aliquando stas, aliquando incertis temporibus, vi intensiori revertat:
In-

Interea tamen notandum est, ut intermittentis more, crisi quadam finiatur paroxysmus, febre adhuc continuatâ, licet mitiore.

Haud multum equidem inter hunc morbum & febrem continuam synochum dictam interest, & in hanc regimine nimis calido saepe convertitur; e contrario, habitâ aptâ attentione ad rectum virium circulantium gubernationem, in intermittentem plerumque commutatur tum haec febris, tum ipsa synochus.

Pag 25. l. 18. *Per accessionem occupat.*] Ad intermittentium ordinem justo referri debet febris ardens, non minus propriam animadversionem desiderans, quam semitertiana; quippe alternis diebus, praecipue iis, quos impares nominarunt medici, exacerbatur, ab hemitritaea gradu quodam & siccitate majori tantum differt, postulatque eandem medendi rationem, sed magis refrigerantem, humidam & temperatam; eo praecipue cum viros membris & mole valentes in laboriosis exercitationibus multum & saepe versatos, aggreditur, quam denique rem fatis confirmant medicorum in multa saecula experientia.

Incipit enim febris ardens, ut semitertiana cum lassitudine, horrore, & rigore, quibus succedunt nausea, vomitus, calor maximus, & ad tactum fere urens, sitis inexpugnabilis, inquietudo, anxietas, & calor summus ad vitalia & praecordia, siccitas totius corporis, pulsus velox cum arteriâ tensâ chordam arc-

tam

tam & astrictam referente, musculorum tendines naturali tenfiores, & duriores, respiratio densa, cita, lingua sicca, aspera, flava, fusca, nigra; tussicula, vox clangens, dolor capitis ingens, pervigilium, nervorum distentiones, phrenitis, coma.

Haec tamen omnia symptomata non omnem febrem ardentem comitantur, saltem in morbi initio, sed sensim augentur tam numero, quam viribus, pro ratione continuationis & gradus morbi: semper tamen calor corporis siccus, urens, & ad praecordia ingens, sitis summa, & lingua sicca, aspera cum inquietudine anxia, pulsu veloci, & arteriis fabricâ admodum tensâ & astrictâ notandis adsunt.

Haec febris prae caeteris omnibus caput afficere solet, unde fiunt dolores, vigiliae, delirium, furor, phrenitis, & similia.

Pravam hanc cerebri affectionem prope adesse, satis certa notitia venit medico, si progrediente morbo quaedam ex his aut consimilibus signis sese prodant; scilicet, si aeger creberrimo mingendi conatu laboret, perpauca tamen tenuis urinae copiam singulis vicibus reddat, si arrepta ejus manu eam subducere molietur, si, quae dixit, sibi ipsi illico fere oblita sint, si respiratio antea cita, mox in profundam & tardam mutari incipiat, si oculi tristes, luctuosi, cum scabra forditie pulverulenti, semiaperti, aut torvi videantur, si ex his lachrymae sponte stillent, nec ad
can-

canthos versus, eant; quibus omnibus illud etiam accedit miserandum, quod haec symptomata aegrum excruciendo, eum minime tractabilem reddunt, & sanationem maxime impediunt: Quocirca studiosè adhibendae sunt cautio & provisio, ut quantum fieri possit, evitentur hujusmodi incommoda.

Huic autem fini consequendo nihil aptius reperitur, quam morbi curationem inprimis aggredi missione sanguinis largâ, mox pro virium & symptomatum ratione repetendâ, remediis dilutissimis, refrigerantibus, & revellentibus à capite, ab ipso morbi initio. Crura igitur aquâ tepidâ bis terve quotidie, si liceat, genua tenus immergere, ex magno usu erit, & hoc finito cruribus & pedibus adhibendum est cataplasma emolliens.

Talis autem medendi modus, etiamsi rationi maxime congruus, rarissime à nostratibus tentatur, & medicum, qui hujusmodi auxilia praeceperat, se ludibrio intempestivo exposuisse mihi vidisse contigit.

Veteres interea medici pullos juniores, columbas, & similia animalia dissecabant, & adhuc calentes plantis pedum admovebant, ut spirituum animalium tumultus compefcerent, & impetum a capite revocarent; quod excusso & explorato consilio utiliter ab iis factum erat, plus tamen humectat & revellit medendi ratio supra proposita

Recentiores autem theoriae attractionis falsos fidentes, emplastris acribus & vesicatoriis irritan-

ritantibus, non solum hoc frustra, sed quod multo pejus est, id semper maximo certe cum aegrorum damno efficere conantur, nisi constet plane ex languore & debilitate tantummodo stagnare humores.

Propter eandem etiam rationem eas exinunctiones promovere convenit, quas cum utilitate in seipso experiri solebat aegrotus, dum sanus fuit, cujuscunque fuerunt generis, modo ad revulsionem à capite & praecordiis conducerent. Artis igitur praecipuum erit opus, ut sat copiosè fluat sanguis vel e naribus, eas irritando fetis, vel ex haemorrhoidibus, impetum sanguinis deducendo suctu hirudinum; vel denique in foeminis ut fluant menses, si tale quid ardens acciderit, laxando vasa uterina emolliente cataplasmate, ut eò derivetur vis sanguinis. Hoc autem stimulantibus calidis, emenagogis dictis, minime tentandum, quippe ejusmodi medicamenta in hoc morbo exitiosa sunt.

Pag. 26. l. 2. *Exoriri videtur.*] Haec febris difficilis inde non raro est curationis, medias enim partes inter synochum febremque intermittentem tenere videtur, ideoque medendi rationem magis temperatam, quam in intermittente simplici, minus vero quam in synocho, ut plurimum postulare solet, & sedulo observare, debet medicus, tam accedente morbo, quam toto progrediente ejus cursu, an nimio impetu ferantur humores, nimisque vigeant, vel languescant vires.

SEC-

SECTIONO X.

De febribus lentis, sive hefticis.

Pag. 28. l. 17. *Tot habent causas.*] Ex tribus tamen praecipuis causis ortum ducunt hae febres lentae hefticae dictae. In primis hic morbus oritur ab omni causa, quae transitum sanguinis per pulmonem ita impedit, ut ibi in materiam purulentam convertantur obstructa, quales sunt tussis diuturna, pleuritis, peripneumonia levis, pulmonis strumae, febres omnes, acrimonia omnis generis vascula tenera corrodens, & sputum sanguinis inducens, plethora, aetas juvenilis calida, praesertim ab anno aetatis decimo sexto ad trigessimum sextum, exercitationes violentae, cantus, clamor, & infinita alia, quae pulmonem inferciunt, calefaciunt & fatigant, sed prae caeteris, ipsius corporis forma, ex qua profecto evenit, ut vis major in respiratione pulmone incumbat, & simul desit explicationi locus. Consistit hoc in collo longo, thorace plano & angusto, & scapulis depressis; quibus, si accedat color candidus cum cute quasi pellucidâ, rubor vegetus in malis, summum inde tabis est periculum.

Constat autem inter omnes, hunc morbum ulcera omnia, praecipue interna comitari, quippe in his materia purulenta propter vaso-

C

rum

rum laxitatem, puris retentionem, & partium contiguarum compressionem, majori copia in vasa absorbentia necessario propelli debet: Quocirca praesente febre hectica aliquid latentis ulceris suspicari nunquam non alienum erit.

Oritur etiam hic morbus ab acrimonia quacunque, seu oleosa, salina, seu biliosa sit, postquam vel putrescere incipiant humores, vel tanta iis inducta sit acrimonia, ut non solum nimis inde solvantur humores, sed & nervi insuper partium singularium motui sensuique fervientes, irritamentis inordinatis & plus justo frequentibus obnoxii fiant.

Oritur & tertio ab exinanitione, raro vero, nisi simul adfuerit acrimonia, uti male iis aegris non raro evenit, quorum vires febris acutis aut lentis jamdudum valde exhaustae fuerunt.

Pag 28. l. 22. *Exulceratione originem trahunt.*] Febris hectica ex hoc fonte derivata his signis se manifestat. Hujusmodi aegri pulsu celeri & debili, sitisque paucitate afficiuntur, mane plerumque algent, & languidi sunt, vesperi calent & alacriores sunt, eoque tempore praecipue calent, quo novus chylus cum sanguine circumfertur, tunc enim, praesertim si diu haeserit malum, rubent malae, & internae manus, primo mane autem dormiunt, & morbo indies in deterius mutato, tum etiam sudore liquefcunt. Urina vesperi reddita, dum,

dum febrilis calor adsit, sedimentum non deponit, sed agitata in phialâ diu spumam retinet, finito vero, per sudores multâ jam nocte abortos, paroxysmo calido, sedimentum subalbidum, aliquando rubro flavum & furfuraceum, non raro & lateris contriti coloris simile, deponit. Postremo observatu dignum est, quod ipse cruor ex venis emissus nunc facie & compage mutatus, massae albae, durae, glutinis & corii instar tenacis, & resilientis, speciem variam pro vario gradu mali prorsus assumulat.

Pag. 32. l. r. *Utilissimum esse balsamicis.* Mane plerumque rejicitur materies acris, tussim excitans, eo igitur tempore exhibenda sunt lenia balsamica, quae exscreationem promoveant, ut a retentis liberetur pulmo, non vero aliis diei temporibus, nisi ea copia congesta sit materies, ut mane haud idonea fiat expurgatio, quippe auctâ tussè, augetur in partem affectam humorum fluxio & derivatio.

Ad ulteriorem autem in hoc morbo exscreationem promovendam, illud interdum ex magno usu venit, ut incumbat aeger pronus in largam pelvim aquâ calidâ repletam, ita ut vapores in pulmonem hauriat, hoc vero non proficiente, addatur acetum parva copia, & si haec omnia parum valeant, in usum vocare oportet acetum scilliticum. Ad eandem rem spectat spongiam aceto acerrimo calido vel aceto scillitico madidam naribus vel ori per

vices admovere, ut pulmo vapores ad se atrahat.

Pag. 32. l. 18. *Præcipue in sanguinis sputo.*] Rarissime, si unquam, in hoc morbi statu convenire possint hæc aut consimilia medicamenta, quâcunque formâ exhibita, aliquando autem cessaturo sputo, ea multum commodi adfuisse observavi.

Pag. ead. l. 19. *Exiguis autem his suppurationibus subjungendus videtur largior.*] Suppurationes, quæ in pulmone fiunt, tam parvæ, quam magnæ, his indiciiis, modo leviori vel graviori, pro gradu mali urgentibus, se palam faciunt. Dyspnoea cum tussis incremento vesperi & nocte præcipue adest, unâ, si apertum sit ulcus, cum sputo crasso, glutinoso, subflavo, & purulento, nunc lineolis, guttisque sanguinis commisto, nunc absque his; si vero in tunicâ concludatur, deest purulenta materiae exputio.

His in morbi progressu succedunt horror levis, inordinate recurrens, malarum rubor post partum, calor urens & mordax cum pulsu celeri & febrili maxime vesperi, mane vero ad tactum frigus. In latus affectum sat commode decumbunt aegroti, in alterum vero molleste ferunt, sæpe ne minimâ quidem ex parte pati possunt, eo quod tussis inde auctis viribus & dolore simul ponderoso quasi desuper impendente, ut plurimum comitata, aegrum inde-

indefinenter torquet. Possum quoque & illud animadvertere, quod latus affectum altero plerumque calidius reperietur.

Sub morbi progressum ingravescent praedicta, maxime vero sub poenâ motus spiritus difficiliter trahitur, simul & crescunt tussis & calor hecticus. His succedunt anxietas & molestia inexplicabilis per noctem, sudores mane ingentes, debilitas, macies summa, diarrhoea colliquans, crurum tumores, pruritus per totum corpus, vox rauca & oh! talis facies, qualis Hippocrates in illustrandis suis historiis facile princeps tam prope à cadaveris vicinitatibus & confiniis, depinxit, ut luridis & emaciatis malis, ambiguoque vultu, fere sagaces falleret inquisitores discrimen obscurum.

Pag. 33. l. 1. *Haec de phthisi.*] Ut extremum hoc monitorum agmen de hoc morbo fructum utilitatis majoris praebeat, non ab re fore putavi, ea, hoc loco, subjungere principia, quae, a medico in insidiosi hujus morbi gradibus consequentibus, a prima accessione usque ad ejus decessionem, seu exitum saepe funestum, semper timendum, praesertim sunt observanda, & prosequenda.

Ex omnibus praedictis idcirco liquet, quod tempestiva sanguinis sputi cautio & provisio, puris generati excreatio, lenimen acrimoniae hecticae purulentae, tussis mitigatio, diarrhoeae impeditio, aut sanatio, primas in curatione partes tenent.

C 3

His

His autem propositis conducunt missio sanguinis pro re nata instituta, diaeta lactea, medicamenta putredini resistentia, & si non vetat spirandi difficultas, incrassantibus & emollientibus simul sociata, exercitatio lenissima & perquam moderata, plerumque autem nihil utilius est, quam curru, aut equo vehi per aërem purum placidum à nimis frigido calidove utrinque reductum, ut inde faciliè expurgetur pulmo.

Praeter haec ad tussim aliaque symptomata molesta lenienda caute interponenda sunt ea remedia, quae more lenissimo somnum conciliant.

Postremo non est alienum insuper adnotare, quod in praedictis utendis & exhibendis, regula optima ex dyspnoeâ petenda est, si enim hoc symptoma multum urgeat, neque vetet diarrhoea, aut oris ventriculi morsus, acidis blandis & salibus, quae calidae & putridae humorum crasi fortiter resistent, necnon & lenissimis & dilutissimis potionibus, libere, parcâ tamen copiâ, unâ vice assumendis aeger tractandus est. Quotiescunque autem pateat, ut spiritus difficultas minus urgeat, lenia obtundentia & incrassantia prioribus medicamentis addenda sunt.

Pag. 33. l. 2. *Duae autem sunt aliae tabis species.]* Hae tamen duae species vix à vera stirpe hectica ortum suum ducere dicantur, nisi simul adfuerit partis alicujus putre vitium ab hu-

humorum acrimoniâ inductum, quo casu ad primam familiam & originem profecto referri debet morbus; sin alia contigerit tabis species, vel in nimio impetu solidorum in liquida, quo ea atteruntur nimisque solvuntur, vel in acri liquidorum transfluentium indole, omnino ponenda est ejus mali sedes.

Hujusmodi autem omnes, qui ex habitus vitio & culpa, ut ita dicam, tabidi fiunt, urinam tenuem larga copia per vices reddunt, nunc prorsus pallidam, nunc coloris straminei cum paucis vel nullo sedimento; & hoc maxime noctu, dum calidiores sint. Sanguis licet per vasa velociori cursu fertur, quam par est, nihilominus vel sponte emissus, vel venis detractus, rubedine nimia splendet, & praeter morem minus cohaeret.

Praeter ea, quae supra scripta sunt, illud quoque observatu dignum videatur, tempestatum mutationes, licet vulgares, male ferre hujusmodi aegrotos, maxime vero eas frigoris & caloris variationes, quae de improvviso fiunt.

Haecenus dictis unum hoc adjiciam monitum, scilicet id maximi esse momenti, ut satis clara adepta sit cognitio differentiae, quae extat inter febriles morbos hecticæ & tabidæ indolis ex quacunque prole natos, & febrem malam continuam debili & veloci pulsu comitatam. Priores, qui vitio habitus aegrotare dicantur, plerumque pro ratione mali, per longum equidem tempus morbo laborant, imo aliquando

per plures annos, & ad negotiosas cogitationes & actiones valent, minus licet sani & robusti: Posterioribus autem febricitantibus longe alia res est, lecto enim affixi aut saltem cubiculo detenti manent, & tremore, aegritudine, aliisque febris verae languidae symptomatibus noctes diesque vexati & exhausti sunt,

CAPUT II.

De morbis capitis.

SECTIO I.

Apoplexia.

Pag. 34. l. 5. *Congeneres sunt plerique capit-
tis morbi.*] Quo clarius autem intelligen-
tur ea, quae ad veram hujusmodi morborum
cognitionem, naturam & sanationem perti-
neant, consulendae sunt in primis praelectio-
nes medicae in Theatro Collegii medicorum
Londinensium habitae a Thoma Lawrence M.
D. Collegii ejusdem Socio & Praeside dignis-
simo.

In his enim praelectionibus eruditissimis,
Lector deprehendet Apoplexiam & ejusmodi
morbos, ex quibus corpora vel sopore victa
vel sensu privata fiunt, accurate descriptos,
& divisione forsan perfecta in proprios ordines
redactos, adjunctâ simul singulis apta medendi
ratione. Quocirca pauca tantum usu explora-
ta, & ad hanc rem pertinentia adjicienda ha-
beo.

Pag. 34. l. 7. *Quorum praecipuus est apoplexia.*] Homo apoplexia corripitur dicatur, quando sub specie somni profundi, stertentis, ex improvise plerumque corruit, omnibus ejus actionibus animalibus derepente abolitis, vitalibus interea non solum salvis manentibus, sed ut plurimum praeter morem se fortius exerentibus.

Pag. ead. l. 20. *Illam sanguineam, hanc pituitosam.*] Haec divisio licet non perfecta, praxi tamen sufficit, utpote reliquas species, viz. a Polypo, & caeteris ejusdem generis, orientes, sese omnes insanabiles esse comprobavit experientia. A causa priori, scilicet sanguineâ, advenire cognoscitur hic morbus ipso corporis habitu calido, plethorico, vultus & oculorum labiorumque rubore, vitae consuetudine quâcunque praegressa, quae sanguinis motum accelerare & ejus molem rarefacere valeant, pulsu plerumque forti & tardo, respiratione profunda, rara, forti, stertente.

Dignoscenda est etiam altera pituitosa hujus morbi species a sanguineâ, frigido, pituitoso, cachectico corporis habitu, colore pallido cutis, pulsu tardiore, corpore crasso, pingui, inertis, animique pigritia & stupore.

Pag. 35. l. 13. *Sanguinea autem detractiones sanguinis.*] Si omnia quidem auxilia, quae paulo post a nostro auctore merito proposita sunt, parum aut nihil proficiant, & adhuc urgeat

geat sanguinis redundantis copia diminuendae necessitas; huic fini consequendo nihil aptius reperitur, quam si, demissis in aquam tepidam cruribus, fiant ligaturae femoribus venas tantum comprimentes, hisque tumentibus, ac dein incisis, sanguinem detrahare oportet; sin ea res frustra fuit, scarificatione profundâ, & cucurbitularum ope, reclusis venis copiosè profluere sinendus est sanguis, & tandem, ut nihil desit, quo plethora, ad capitis vasa minuat, transversim secanda est vena Frontalis dicta.

Pag. 35. l. 15. *Pituitosa purgationes per alvum.*] Non raro autem evenit, aegrum prostratum adeo omnino stupidum se exhibere, ut remedia cathartica per os fumere nequeat, quo casu clyster acris statim injiciendus est, eo-que rejecto, alius atque alius serie continuandus, donec horum ope assidua excitetur diarrhoea. In hujusmodi casibus, non omittis caeteris mihi optimo cum successu inservire solet hicce clyster.

℞. Pil. e Colocynth. simpl. ℥ii. Vin. Antimon. ℥iii. Aquae Alexiter. simpl. ℥ii. m.

Pag. 36. l. 5. *Arteriarum in temporibus inciso.*] Revera non multum commodi ex arteriarum in temporibus incisione capiet aeger, ipsam autem arteriam temporalem dictam, arte chirurgicâ aperire necesse erit, & exinde multum sanguinis detrahare convenit. Si hac exi-

na-

nanitione fretus etiam opem atque auxilium ferre speret medicus.

Pag. 36. l. 18. *Vesicatoria etiam capiti.*] Si hisce stimulis per aliquod tempus applicatis, nec voto respondentibus, nequaquam excitetur aeger, subsequentem medendi rationem aliquando bene cessisse compertam habeo, nimium vesicatoriis primis amotis, cucurbitulae cum scarificatione admovendae sunt, & deinde vesicatorium recens de novo imponere oportet, quod pannis calidis aut tegulis calefactis promptissime in actionem excitandum est, quippe in summam ad ea, quae quaerit medicus, proficiet.

Pag. ead. l. 23. *Sensus enim fibrarum in nervis fere deperditur.*] Idcirco non alienum erit notare, quod in aestimandis prostrati attoniti viribus, non aequae considerandae sunt praesentes ac praegressae, & qualis fuit aegri status ante morbi accessum. Largas enim semper postulat exinanitiones, eosque homines prae caeteris aggreditur, quibus diaeta plenâ, lautâ, calefaciente, liquoribus spiritibus vinosi divitibus, se ipsos reficere, & molliter curare pulchrum fuit.

Insuper in curatione hujus morbi, seu de ortu sanguineo, seu pituitoso, minime praetereundum est, quod quo magis sub ipsum paroxysmum crescat fortitudine pulsus, eo plerumque malum sit deterius, atque ideo necessario

fario requiruntur exinanitiones, dum humorum solutionem promovere, & impedimenta tollere molimur.

Cum igitur apoplexia, quam fortem vocavit Hippocrates, sit insanabilis, & altera, quam levem dixit, sit, ut ipse monuit, curatu admodum difficilis; summis certe viribus obnitendum est, ut morbo adeo periculosissimo, omnis, quantum fieri possit, praeclusus sit aditus.

Quocirca sanguis mittendus est ter quaterve in anno, aut si plethorae sanguineae adsint signa, forsán saepius; interposita simul aliquando alvi subductione, vel medicamentis, quibus Mercurii dulcis sublimati portio aliqua inest, aut saltem iis purgantibus peractâ, quae crassos humores attenuare, & superfluos simul e corpore educere pollent.

Mensibus igitur aestivis aquas minerales ex fontibus apud Scarborough, Cheltenham, aut Harrogate, prout postulet corporis habitus bibere, his quàm maximè prodest.

Ulcerata etiam, quibus fonticuli nomen afficitur, ampla & profunda pro ratione loci sub occipitio, in scapulis & femoribus, scalpello, vel inustione facta, excitanda sunt, & servanda diu.

Vitare insuper debet quisquam in hunc morbum pronus calefacientia omnia, ingluviem, crapulam, exercitationes nimias, praecipue subitaneas & violentas, omnia humores sursum attrahentia, caput implentia, ut sunt vomitus,

mitus, balnea frigida, somnus multus, aliaque similia.

SECTIO. II.

Paralyfis.

Pag. 37. l. 12. *Nullus jam sanguinis missio-
nibus locus.*] Licet autem, quod saepissime
fiat, ut apoplexia in paralyfin desinat, tamen
operae pretium erit, dispicere, num ab ea
praegressa ortus sit morbus; quo casu, si suf-
ficientes fuerint exinanitiones, non mirum est,
ut vires, aegri novas non sinant instituendas.

Tentanda igitur hujus mali curatio iis solis
medicamentis, quibus liberior sanguini resti-
tuendus sit circuitus, calidis scilicet vel tem-
peratis pro natura aegri, frictionibus cum re-
mediis nervinis dictis, emplastris stimulantibus
& resolventibus ad mali originem applicatis.

Sedes haec autem nemini quidem dubia esse
potest, qui functionem laesam, & nervi cur-
sum & distributionem, alteram alteri compa-
rare polleat.

Interea dum haec fiant, alvi purgationem
catharticis medicamentis pauxilla Mercurii dul-
cis sublimati portione conjunctis instituere,
vomitusve, ex iis quibus Antimonii potesta-
tes insint, semel scilicet singulis vel alternis
heb-

hebdomadis elicere, ut plurimum haud alienum erit. Haec profecto de hujusmodi paralyfi dicta sufficiant.

Medicis autem ab omni aevo notum fuit, aliam esse paralyfin, non ob hoc malo ovo progeneritam, & quae, non minus quam apoplexia ipsa hominem extemplo adoritur, & aliquando, praeter caput, totum corpus, aliquando alterutrum latus, nunc brachium, nunc crus invadit; quo fit, ut pro ratione partis affectae, sensus & motus derepente aboleantur.

Paralyfin autem hanc repentinam ab omni causa ad apoplexiam gignendam propensa exoriri verisimile est; modo partem aliquam singularem cerebri, aut spinalis medullae, vel nervum quemlibet ita afficiat, ut communicatio a cerebro aut medulla spinali, ope nervi, quaecunque illa sit, ad partem affectam impediatur.

Et revera tale malum in praesentia, & ante oculos se exhibere dicatur, quodocunque pars aliqua laxa motus impotentiam conjuncta, nulloque nixu voluntatis vel vitae superanda adsit. Sensus etiam nonnunquam ex toto perit, saepe tamen obtusior, & cum stupore, aliquando & cum quodam doloris sensu, quasi ex aculeis orto, levis adhuc restat.

Illud tamen opus est monere, duas hujus morbi, ut apoplexiae praegressae, praecipuas species a scriptoribus medicis memoratas esse, unam scilicet sanguineam ex sanguine nimis abundante, & impetu nimio per arterias propulso; alte-

alte-

alteram pituitofam ex humoribus lentis, glutinofis, nimis debili motu circumactis, enatam eſſe affirmarunt. Idcirco apoplexiam & paralyſin, praeter eam, quae à luxatione articulorum, contuſione, tumore, ictu, lapſu ab alto, aliisve ſimilibus cauſis originem ducat, tanquam congeneres morbos in eadem trutina ſuſpendere ſolent.

Hae quidem duae ſpecies ex ſignis, in motis ad apoplexiam ſpectantibus, jam antea recenſitis, facile dignoſci poſſunt; & idonea partium affectarum ratione habitâ, curationem apoplexiae leviori omnino congruam poſtulant.

Hoc autem ſingulare & notabile habet hic morbus, quod externae applicationes partium reſolutarum vigori conciliando inſervientes, ſe ex majori uſu eſſe innotescant, quam in apoplexia ſingulari, cui parum prodeſſe videntur.

Utiliora etiam quam in apoplexia inveniuntur medicamenta vomitum proritantia, quae morboſis paralyticis, interdum fauſte ſingulis hebdomadis, exhiberi poſſint.

Reſtat tandem animadverſione dignum, paralyticam alicujus membri impotentiam penitus dignoſci poſſe, ab ea, quae ejus contractioni, vel nervorum diſtentioni originem debeat, ex facilitate, quâ hujusmodi membrum adſtantis manu quaquaverſum movendum ſit, nullo apparente renixu, niſi a partis pondere, nulloque in motu dolore; quod in membris contractis aut
con-

convulsis longe aliter se habere expertum est.

Pag. 38. l. 7. *Calidae vero immersiones.*] Longe discrepat haec Autoris sententia a veterum praxi & doctrina, antiquis enim medicis mos erat, Paralyfi detentos in balnea calida demittere, urticis verberare, & dein dolores & tremores excitando, se vasa obstrueta referare, & nonnunquam ad bonos exitus vota concepta ducere posse, tradiderunt.

Pag. 39. l. 3. *Saepe longus.*] Alia certe tentanda est medendi ratio in eo morbi statu, quo membrum irritis omnibus remediis praedictis, adhuc resolutum maneat. Quocirca ad remedia potentissime sudorem elicentia confugiendum est, implendo corpus decocto Guiaci ad libras tres vel quatuor quotidie assumpto per tres dies, dein quarto quoque die in vaporario, vel ope vaporum ex spiritu vini accenso in lecto excitetur sudor, adhibitis simul frictionibus validis aromaticis, tum praesente sudore, tum aliis etiam temporibus, iis praecipue in locis, quibus situm est malum, ut et balnea calida herbis cephalicis aromaticis, stimulantibus & similibus comparata, quae per dies aliquos ad eandem rem uti possint, & demum lecti vel vaporarii auxilio sudorem evocare nitendum est, atque haec artificia prae caeteris curandi modis ad hunc morbum longum & contumacissimum debellandum non parum profuisse comperi.

 S E C T I O I I I .

Epilepsia & Vertigo.

Pag. 39. l. antepen. *Saeplissime ventriculi magis.*] Priusquam seu morbi comitalis, quem fecentes auctores epilepsiam potius nominare exoptaverunt, seu vertiginis ulla aggredienda est curatio, sedulo dispicere oportet, quâ in parte sit vitium; eo quod omnes hujus morbi species, quae profecto sanari possint, ab alio aliquo morbo derivandae sunt, cujus vi, vel in cerebrum ipsum, vel in nervos, fit irritatio nimia, & inde distentio vel omnium nervorum, vel aliquorum membrorum, maxime pro ratione situs peccantis materiae. Hoc itaque morbo sublato cessabit malum; nec aliter, utcunque medicamentis antiepilepticis dictis tractetur.

Hoc autem in loco, non ab re erit notare ea signa, quibus praesentibus morbum comitalem à vitio ipsius cerebri imprimis affecti, vel à malo quodam in aliis corporis partibus sito, ortum suum ducere cognoscamus.

Prisci scriptores universi, & quamplurimi ex recentioribus, morbum comitalem prioris ordinis, titulo idiopathici insigniverunt, licet veritati multo magis consentaneum fuisset, eum sub sympathico collocasse; utpote communi omnium consensu in culpâ est vitium aliquod subsequenter perquam affine; nimirum cranii
 ossa

ossa tumida, aculeata, aut praeter naturam sita, pus, sanies, & innumera ejusmodi, quae cerebrum premere, lacerare, pungere, corrodere aut corrumpere valeant.

His autem signis se innotescit morbus comitialis idiopathicus dictus. Adfunt enim perpetuò in capite, vel gravitas, dolor, calor, vertigo, oculorum scintillatio, aliave similia, quae ab oppresso vel laeso cerebro oriuntur. Hujusmodi certè aegri, quibus re ipsa se male habeat cerebrum, symptomata praedicta semper comites habent; & ab omni causa, qua, crescente impetu circumfertur sanguis, recurrentes patiuntur paroxysmos, maxime sub adventum novae vel plenae lunae.

Frustra, imo noxie his exhibentur medicamenta antiepileptica dicta, quae omnia sanguinis calorem & circuitum valde adaugent. Moderatam autem alvi subductionem, triduo aut circiter ante lunationes exhibenda, nonnunquam praecaveri possint hujus morbi paroxysmi, ut & missione sanguinis. Cautione tamen hic opus est, ne jam memorata exinanitio ad consuetudinem adducta sit, utpote vires nimis exhaurire solet.

Ut morbus autem in posterum praecaveatur; id primum medico tentandum est, quid valeant ulcera in locis commodis; scilicet, in scapulis, femoribus, & pone aures, candentibus ferramentis, scalpello, acu filum ducente, aut erodentibus medicamentis, manu chirurgi, admovendis, excitanda; ut horum ope,

humorum moles cerebrum gravans alio derivari possit.

Interea confitendum puto, hanc speciem rarissime medicinam admittere posse, nisi ex simplici plethora, aut citâ humorum inflatione ortum habeat; unde doloribus primum excitationis, nervorum & membrorum distentiones subsequi solent.

Ex habitu calido, & vultu pleno rubro, oculis rubris, & pulsu tardo in paroxysmorum intervallis, certè liquet, morbum comitalem primae causae, scilicet plethorae adscribendum esse, quo casu sanguinis missione, purgationibus per alvum, prout postulet occasio, repetendis, & idoneis forbitionibus pro maxima parte sanari potest.

Altera autem ut plurimum ponit concitatum sanguinis motum & acrimoniam auctam nimis, ex prava vivendi constitutione, ebrietate, violentis corporis exercitationibus, &c. Sanatur exinanitionibus & derivantibus praedictis, adjectis simul diaeta & medicamentis, quae humores leniendi & demulcendi vim habeant.

Qui ebriosi, qui liquores vinosos jejuno stomacho ingurgitantes, vitam immundam agunt, in hanc speciem tanquam in calamitatem communem plerumque incidunt.

Ad tales autem aegros sanandos, si adhuc juvenes, aut viribus adhuc valentes, maxime confert medendi ratio jam antea exposita; plerumque vero nimis debilitantur hujusmodi epileptici ante morbi accessionem, & quod pejus

pejus est, temulentam vivendi consuetudinem raro relinquunt: In aliis frustra fere expectatur sanatio.

Ad hunc ordinem idiopathicum jure referenda sit illa hujus morbi species, quae viros aggreditur, qui sibi ipsis vacuas desumpserunt Athenas, & studiis totos dies & noctes se dedere; idque sit partim propter statum cerebri plus aequo astrictum, & nimiam spirituum vulgo dictorum animalium dissipationem, partimque propter languidum nimis liquidorum circuitum, quo lentescit sanguis, & in cerebri cavitatibus haeret. His pulsus tardus & obscurus est, & facies pallida, & hyeme pejus se habent.

Sanatur haec morbi species detractio sanguinis, & moderata alvi subductione, subinde repetenda; datis in intervallis medicamentis attenuantibus, parca portione diu assumendis; qualia sunt radix Valeriana sylvestris, Cinnabar, Chalybs, & saponis, ut & equitatione, animi laxitate, & similibus.

Missio autem sanguinis in his major esse non debet, quam ut humoribus, seu rarefcentibus seu tenuioribus redditis, spatium idoneum compareretur, nisi ob magnam paroxysmi vehementiam timeantur apoplexia, aut vasa rupta.

Hujusmodi aegri praeter signa descripta frequenter annulum lividum sub oculis & circa os habent ante adventum paroxysmi, maxime vero post ejus discessum ex stagnante sanguine in vasis laxis & imbecillibus orto.

Cum autem mihi sat erit, haec de morbo

comitiali idiopathico monuisse; superest nunc, ut de altera specie sympathica dictâ nonnulla traderem.

Epilepsia sympathica ex infinitis fere causis ortum habere potest, quae diligenter perquirenda, ut ad mali sedem quam proximam applicentur remedia.

Causae autem, quae partes praecipuas agunt in hoc morbo, sunt in infantibus retentio stercoreis, dura nimis coagulatio lactis, humores acres & acidi tormina excitantes, dentitio, rusiones & irritationes à lumbricis, variolae, dolores omnes violenti utcunque nati. In iis aetatis paulo grandioris, prae caeteris vermes, irritationes ab assumptis crudis, acidis austeris, calor ingens, motusque nimius, expletio nimia ventriculi, & similia. In iis ad pubertatem accedentibus, ipsa pubertatis irritatio, veneris appetentia, aliaque similia. In virginibus eadem, ut & mensium defectus, horum suppressio, fluor albus, passio hysterica. In mulieribus eadem, ut & mensium, sanguinis, aut aliusmodi humoris, sive à naturâ, sive arte profectum profluvium nimium, aut inimica suppressio, affectus animi ingentes, ut terror, metus, & similia. In viris ebrietas praecipue ope liquorum, quibus spiritus vini praepollet, motus validus & calor nimius, febres, dolores ingentes, praecipue capitis, materies podagrica intempestive retrocedens, & superiora occupans, haemorrhoidum, ulcerum & similibus suppressio, plethora, aliaque ejusmodi quamplurima.

In

In omnibus, autem horum, retentio puris, saniei, vel humorum acrium alicubi stagnantium coactio, tales nervorum distentiones & morbum comitalem seu epilepsiam efficere possunt.

Hinc etiam patet, atque cautionis loco id minime praetermitti debet, quod paroxysmi in hac morbi specie circa novam plenamque lunam maxime oriri possint, ob inflationem turgidam humoribus inductam, licet minus certe, quam in priori specie idiopathica dicta.

In curatione autem epilepsiae ex sympathia ortae eradicari debet morbus primigenius, adjectis simul medicamentis, quae ad inordinatum spirituum animalium motum compescendum aptissima sunt; licet non directe ad primum morbum respiciant: Exempli gratia, si infans membrorum distentionibus tentatus sit, inquiri sedulo per signa variolarum, dentitionis, & torminum, an his laboret, aut alio quolibet morbo, qui nervos valide irritare potest, & hoc semel patefacto, distenta membra inde oriri maxime probabile est.

De epilepsia, prout id malum, auctorum consensu fere communi, sub nomine idiopathico & sympathico cognitum sit, satis dixisse videamur; sequitur igitur ut de quadam alia hujus morbi specie, cui, si quis idiopathicae verae nomen dabit, haud inepte id fiet, nunc quaedam dicenda.

Haec species ab ipsa nativa nervorum constitutione debili & infirma pendet, & puellis teneris, foeminisque delicatis maxime fami-

liaris est: Hinc fit, ut ob levissimas res in tremores agantur muscoli, & praeter voluntatem artus se convulsos exhibeant.

His omnibus, praecipue si obesae, frigidae, & melancholicae sunt temperationis, conveniunt medicamenta antihysterica & antiepileptica dicta, amara, chalybeia, equitatio, &c. si vero ad indolis haecicae naturam potius accedant, tunc lac asininum bibendum bis terve quotidie praebere opportunum erit, adjunctis ut plurimum spiritus cornu cervi guttis paucis, & dum haec fiant, idoneis intervallis, interponenda sunt & parca tantum portione assumenda medicamenta jam antea memorata, usque dum robustiores evadant.

Dignoscitur autem haec species a prioribus, eo quod nullo non tempore hujusmodi imbelles, seu viros, seu foeminas aggreditur, quoties ab inexpectato quolibet eventu licet levissimo, hisce animis incidat metus aut terror.

Hujusmodi vero ordinis quotquot sint, quibus tales adsint nervi natales, pulsum habent celerem & debilem, & ab exinanitionibus in pejus ruunt, nisi parcae admodum, potius quam modicae instituantur. Hujus autem rei ratio, ut mea fert opinio, hoc fundamento nititur, nimirum, acrimonia & tenuitate magis, quam lentore, & crassitudine, plerumque pollere humores, & revera hanc ob causam, ut opinor, evenit, quod lac asininum & similia lenientia & demulcentia adeo ad ea proficere possint, quae in hisce morbis curandis inprimis
quae

quaerenda sunt, ut huic medendi rationi prae caeteris omnibus semper erit gloria palmae.

Tetanus.

Pag. 40. l. penult. *Validissima convulsio.*] In fede autem hujus mali invenienda, non raro accidit, multum lucis adducere nervorum tabulas. Etenim si aliquid irritans vel ex dolore, gravitate, &c. in nervi progressu vel ejus ramis se non manifestet, malum in cerebro vel spinali medulla haerere valde probabile est. Sin autem in ipsis nervis quodammodo laesis, revera adsit earum distentionum causa principalis, integram sanitatem denuo revocandam vix expectare fas est; nisi ipsi parti male affectae applicari possint medicamenta manu chirurgi, cui rarissime datur tuta potestas. Tentanda interea sunt ea in morbo comitiali nuper proposita, praecipue ulcera arte excitata, malo patienti quam proxime posita, ut & fots anodynii, si forsan horum ope leniatur dolor (qui hoc in casu necessario acerrimus est) aut materies foras tendere sollicitetur, & tandem evacuari possit.

CAPUT III.

De insania.

Pag. 43. l. 16. *Alterum cum furore & audacia.*] Pulsus interea nec magis nec aliter de recto deflectere solet, quam quod aliquanto obscurior est & contractior, propter, admirandam plane aridam fibrarum fabricam, non tamen fortis, durus, & creber est ut in morbis inflammatione conjunctis. Urina parce & restricte admodum excernitur, crassam tamen naturam, saepe & valde mucosam possidet.

Pag. ead. l. 17. *Alterum cum tristitia & metu.*] His praesertim signis se manifestat, scilicet adfunt pulsus tardus, obscurus, contractus, vigiliae perpetuae, ut & vel maestitia & taciturnitas obstinata, oculis in unum objectum defixis, vel loquacitas de rebus horrendis, spectris, diabolis, irâ divinâ, omni spe abjectâ poenis aeternis, aliisque similibus. Secretiones quae per alvum, vesicam, cutis meatus, & caeca spiramenta fieri debent, more prorsus insigni minuntur, adestque vultus plerumque torvus, color pallido-fuscus, maxime autem cum per lentos gradus talis inductus fuit in aegrum morbus.

Pag. ead. l. 20. *In maniam saepissime transit.*]

Signa,

Signa, quae denunciant hunc morbum melancholico brevi accessurum, sunt vigiliae contumaces, aut somni brevissimi, insomnia turbulenta, curae & sollicitudines animi, molestiae, proclivitas ad venereum scilicet major, pollutio nocturna frequens, oculi cavi in selectam quandam rem pertinaciter defixi, & atroci aspectu, aliquando quasi raptim in adstantes conversi, praecipua & frequens iracundia sine justa data causa, assuetarum exinanitionum suppressio, fletus aut risus praeter rationem & consuetudinem, & nunc loquacitas fere assidua, nunc taciturnitas meditabunda.

Pag. 49. l. 28. *Quas exinanitiones ferre possit.*] Quanquam haec cautio ab auctore peritissimo data nunquam non observatu digna est, tamen in hac calamitate, non minus est medici officium, principem insaniae causam sedulo perquirere, ut hanc semel cognita, apta dein instituat medendi ratio: Exempli gratia, si ob mensium defectum ortus sit morbus, exhibenda sunt remedia, quae menstrua promoveant, aquae acidulae, quibus ferrum infit; alvus iterum atque iterum cathartice potionibus subducenda est, interea interpositis subinde balneis tepidis ad umbilicum usque porrigentibus, & detracto iteratis vicibus, quantum opus est, sanguine ex Saphaena, deorsum dirigendae sunt & humorum & medicamentorum vires.

Ut haec autem omnia fauste proficiant, diu in his persistendum est, augendo vel diminuendo

do copiam tum horum, quae humores attenuant & emendant, tum illorum, quae evacuant, prout abeant, redeant, variantque symptomata.

In menstruis autem ciendis, illud porro mendum habeo, quod prae caeteris medicamentis valet Borax, qui cum attenuantibus & calefacientibus, vel refrigerantibus & resolventibus, pro habituum differentia, commode dari potest.

Quo melius haec fieri debeant, ex parte exponam; nimirum, si ex vigiliis assiduis, tristitia, acri studio, aut similibus causis ortus sit morbus, ad contraria sensim deducendus est aeger, exhibitis simul iis remediis, quae humores diluant, leniant, & eorum crasin particulatim emendent, alvum laxent, somnumque inducant.

Porro si feбри male sanatae, causaeque calidae humores inspissanti, tribuendus sit morbus, aperientibus blandis, sero lactis, lacte asinino, aquis mineralibus, balneis tepidis, ex aqua & lacte comparatis, aliisque ejusmodi, diluendi sunt humores, interpositis simul salibus neutralibus dictis, & non raro refrigerantibus & subacidis.

[Pag. 50. l. 12. *Ex vena jugulari.*] Morbus hic ut plurimum largas & repetitas sanguinis missiones postulat, & praemissis iis ab autore jam jam memoratis, feliciter aliquando detrahitur sanguis ex vena saphaena. Hoc vero fere

fere semper fieri debet ad lipothymiam, aegro stante, vel erecto corporis situ sedente, aliter raro fatis laxantur vasa cerebri.

Pag. 50. l. 18. *Vomitus.*] Non raro autem accidit, quanquam largissimae exinanitiones, vel venis incisus, vel vomitu peracto, factae fuerunt, valde tamen furere perstare maniacos.

Ad feroces hos animos compescendos, saepe mihi compertum fuit, non parum profecisse medicamenta, quae aegritudinem Ventriculo induxerunt, eâ tantum copiâ, & repetitis vicibus assumenda, ut loco vomitus hunc affectum gignant, & alvum leniter cient; huic autem fini consequendo, mihi in usu fuit exhibere, quarta vel sexta quaque hora, hujusmodi misturae cochlearia duo aut tria. ℞. Rad. Hellebori nigri, Tartar. solub. ana ℥ii. Fol. Senae ℥ss. Decoque cum aquae pur. ℔i. ad colatur. ℥x. dein add. Oxymel. Scillit. ℥iii. Syrup. e Spin. Cervin. ℥vi. m.

Pag. ead. l. 24. *Haemorrhoidum in viris.*] Si maniacus conqueratur de dolore Intestini recti, vel in furore hunc locum scalpendo designet; statim summâ deditâ industriâ tentandus est Haemorrhoidum fluxus, admovendo scilicet hirudines, injiciendo clysinata, & supposito-ria, quae Aloës vim habent, aliave ejusmodi.

Pag. ead. l. antepen. *Valentiora plerumque medica-*

dicamenta.] Si forsan propter aridum astrictumque nimis fibrarum habitum, non respondeant cathartica, quotidie in balneum tepidum demittendus est aeger usque ad hypochondria, atque in eo per horam manere oportet, quamprimum autem votis annuat alvi purgatio, dein parcius adhibendum est balneum, ne succedat hydrops.

Pag. 52. l. 18. *Quae ad humorum vitium emendandum.*] In medicamentis huic scopo inferviendis exhibendis, singularis semper humorum pravitatis cauta habenda est ratio, verbi gratia, si vigeat acidum ab alcalicis gradatim assumptis petenda sunt dissolventia, si praedominet alcali ab acidis, aut saltem subacidis, si lentor glutinosus iners, a dissolventibus acrioribus, qualia sunt gummi ammoniacum, saganum, asa foetida, helleborus niger, & alia ejusmodi.

Pag. ead. l. 24. *Et Camphora.*] Hujus medicamenti vires adversus morbos maniacos plurimum valuisse, experientia fida, comprobatae habui; easque aliquando successu prorsus singulari coronatas notavi. Oblata igitur hac occasione, modum, quo Camphora maniacis utiliter exhibenda sit, hoc loco exponere, haud alienum esse videtur.

E. G. Cum ad maniacum inter exordium mali visendum venisse mihi contigisset, sanguinis missionem, pro furoris & virium ratione
fa-

fatis largiter instituendam, dein potionem catharticam formâ hujusmodi componendam & extemplo hauriendam esse curavi. ℞. Infus. Sen. commun. ℥iij. Nitr. purific. aut Tartar. vitriolat. ℥i. Pulv. Jalap. ℥ii. Mann. ℥ss. m. Hujus autem potionis Cochlearia quatuor, secunda quaque hora, haurienda maniaco praeberere convenit, usquedum succedat alvi copiosa dejectio. Hac autem exinanitione finita, in balneum tepidum, inguinibus tenus, demissus fuit aeger, ibique per horam manere coactus fuit; postero die repetita fuerunt omnia praedicta.

Si ne sub his quidem quies ulla facta sit, tum maniaco valde furenti vesperi dedi devorandum bolum ex Camphorae drachma dimidia & conservae Lujulae, Malvae, aut fructus Cynosbati drachmis duabus confectum. Hac nocte, non sine admiratione, aliquando vidi maniacum dormientis speciem paululum exhibere, minus insanire, & madore leni corpus habere perfusum. Die proximo ab eo, de industria curavi Alvum perquam moderate liquandam, balneum repetendum, & Camphoram ut antea vesperi assumendam esse. Sub his inceptis faventibus, hac nocte raro spes mea me fefellit, quin id, quod maxime expetiveram, contingeret; scilicet, ut aegrotum, paulo plus dormire, minusque, furere, & madore, ut antea dictum est, perfusum conspicerem. Die insequenti, illud porro confidenter monendum habeo, ut sanguinis missio & balnei simul usus quo-

quo-

quo pacto renovari deberent. Alvo interea laxâ servatâ, vesperi omiffus erat bolus, eumque cum Camphorae scrupulo uno compositum alternis tantum noctibus exhibere, ut plurimum mihi mos erat, atque hâc solâ medendi ratione fretus, mentis furibundam alienationem in dies adeo evanescere observavi, ut aliquando intra tres septimanas maniacum ad sanitatem tam mentis quam corporis feliciter fuisse restitutum, comperi.

Attamen non obstantibus exemplis quibusdam faustis, me ipsum, proh dolor, confidentem habes, omnia saepe contra ac dicta sunt, evenisse, & Camphoram & Artem ipsam nihil profecisse.

Pag. 52. l. 26. *Quam ipsum opium.*] Medicamenta, quibus Opium insit, caute in hoc morbo exhibenda sunt, eo quod caput gravant, & somno finito, vel horum ope non conciliato, ut saepe accidit, furorem augere solent; ideoque ea tam diu differre convenit, donec praemissis exinanitionibus, de quibus, ut supra, ante omnia instituendis praecepta dedi, aegrotum minus furere pateat.

Pag. ead. l. penult. *Aegrum balneo frigido frequenter immergere.*] Laudantur fere ab omnibus scriptoribus medicis balnea frigidissime utenda, & profecto sub hujus morbi exitum nonnumquam profunt, citius autem in curationem adhibita, quam quod factum est opus, scilicet

licet quamdiu minimus vaporum cerebri infarctorum extet metus, periculum facessere potius dicantur. Multo magis beneficii praestant balnea tepida, alternis diebus repetenda, cavendo simul ut erecto situ servetur corpus, eo quod humores acres diluunt & emendant, fibras laxant, a capite revellunt, & ad somnum conciliandum aptissima sunt.

Pag. 54. l. 26. *Mens ad se rediens.*] Est autem alia mentis insanæ species, licet à nostro autore oblita, a Sydenhamo tamen descripta, quæ præfertim eos, seu morbis diuturnis fractos, seu nimis exinanitionibus perpessus exhaustos aggreditur. Hi autem aegri puerorum more propter res profus leves & nugatorias lachrymas fundunt, & nonnunquam nullâ datâ causâ iterum in risum excitantur more mulierum hysterica affectione laborantium. Quam ob rem, ut mihi videtur, potius pro desipientiâ quadam quam insaniâ habenda est hæc valetudinis imbecillitas, & de hac re mihi dubium non est, utpote sananda est cibus aromatè conditis, potu vinoso & medicamentis corroborantibus dictis, præcipue ferrugineis & cortice Peruviano.

E

C A

CAPUT IV.

De angina.

Pag. 56. l. 3. *Anginae varias species.*] Vera anginae idea ab impeditioe vel dolore in cibis & potibus devorandis & hauriendis petenda est, illa autem faucium affectio, quae reddit respirationem dolentem à causa morbosa superiores Æsophagi vel Asperae Arteriae partes obsidente, a scriptoribus medicis tam veteribus, quam neotericis, nec non & nostro auctore, angina simul appellatur.

Ambae hae species in alias variis nominibus insignitas dividi solent. Ex his autem quam plurimae, partim aliorum morborum soboles sunt, partim ex mala curatione, vel gradu ipsius mali suos ortus ducunt; cujus generis sunt in primis angina paralytica, quae sensus prae caeteris occupat, & oritur à faucium musculis adeo nervorum resolutione affectis, ut officiis suis fungi nequeant, angina hysterica, quae astrictioni spasticae debetur, & aegros hystericos & hypochondriacos obsidet, angina indurata, quae locum habet, quoties inflammatio, ob malam curationem, vel materiae obstruentis crassitudinem, glandulas faucium scirro affectas reliquerit; vel quoties nulla praegressa inflammatione obstruantur illae pituita

tuitâ glutinosâ , ut strumosis sit , & quibus ob frigus contractum anginam advenire pervulgata res est.

His denique adjicienda est angina illa, quae sanie tenui mali odoris, dolore, & punctione comitata est: Haec plerumque ortum suum habet a faucium glandulis, quae prius scirri naturam prae se ferebant, nuper autem cancro se occupari tristia signa edere inceperunt.

Pag. 56. l. 6. *Non satis pro morbi natura dilucide.*] Loripedem rectus derideat, quis autem, licet parum in historiâ medicâ versatus, nostrum autorem de aliorum scriptis obscuris querentem patienter tulerit, cum periculosi hujus morbi symptomata omni modo tam varia, curationemque tam variam postulantia, nec dilucide nec utiliter satis, ab ipso tradita sunt.

Pag. ead. l. 11. *Glandulae distenduntur & tumescunt.*] Quo minori incommodo aeger cibum & potionem devorare potest, quo minus intercluditur spiritus, eo minus periculi, ut & quo plus in conspectum veniat pars affecta, quae tumore, inflammatione, aliisque ejusmodi signis se manifestet, eo plerumque levior morbus, & curatio facilior, ob facilem medicamentorum applicationem; & proinde Angina cum tumore externo raro mali ominis, nisi forsitan a mole ingente vasa larga comprimente oriatur malum, vel strumosae aut saniosae indolis sit tumor.

Ista autem anginae species quam noster auctor nominavit primam, ponit partes affectas ingenti aggestu materiae serosae vel pituitosae obstructas & impletas, ex quo fit ut tumore pallidioris coloris distendantur, quam si his vera inflammatio contigisset. Interea quamvis & cibi devoratio & respiratio aliquatenus impediatur, tamen in officiis suis peragendis obtuse tantum dolent partes affectae. Haec species illis quidem familiarior est, qui obesi, pituitosi, cachectici & hydropici sunt corporis habitus.

Pag. 56. l. 12. *In altera tonsillas occupat inflammatio sine perfecta suppuratione.*] Haec species, aliquando partem affectam ad suppurationis, imo aliquando ad gangraenae conditionem adducens, cognoscitur adesse febre, ab ipsa accessione valde acuta, pulsu valido (nisi multum laborent aspera Arteria, aliaeve partes respiratori intervenientes, quo casu debilis & creber est) oris & oculorum vultusque totius rubore, dolore in comedendo & devorando, vel respirando plus minus aucto, pro gradu febris, nec non & inflammationis, quae partes huic vel illi operi, & officiis fungendis assignatas invasit.

Ut proclivitas autem in suppurationem non benignam, vel etiam in gangraenam prohibeatur, tota consistit curatio in cita solutione inflammationis, ita quidem, ut aliquando sanguinem ter quaterve in viginti quatuor horis de-

tra-

trahere, eodemque die venas imam linguam percurrentes aperire, & validam alvi purgationem instituere, coactus fuerim. Sin autem aeger nihil devorare queat, clysterum ope sollicitanda est alvus, ut sat liquanda fiat.

Vesicatoria etiam imis colli vertebrae appo- sita, & aperta servata, non levia praebent auxilia, ut & eorundem pone aures, & inde ad humeros applicatio, eo modo, quo optime à parte affecta fiat humorum derivatio.

Interea assidua gargarizatione opus est, ne à respiratione frequenti partes aridae & durae evadant. At in hoc remedii genere adhibendo, melius est, aegrotum perpetuo fere tepidum gargarismum in ore tenere & expuere, ut ejus ope madescant fauces, quam (ut mos est) fortiter in ore agitare; talis enim motus dolorem excitat, & inflammationem auget.

Si parum doleant partes, & pituita lenta tantum obstruantur, ut in specie aquosa dicta non raro accidit, ablutio valida melior est, quippe pituitam solvit & exprimit.

Nihilominus autem, ita res interdum fert, quod inflammatione non sat cito resoluta sit partis affectae suppuratio, interea dum haec contentione magna agitur, tumor partis sensim increfcit, atque in summas angustias, & vitae discrimen, ob periculum suffocationis, aegrum inducit.

Hic morbi status cognoscitur adesse transitione doloris acuti in obtusum, pulsu molliori, horrore vespertino, aliisque puris gene-

rati signis, & praecipue ore ipso inspecto, & probe examinato, quippe circa tonsillas plerumque situm est malum.

Ideoquæ si in conspectum veniat pars, depressâ linguâ scalpello tundatur, ut exitus pateat materiae purulentæ, simulque ut brevior & tutior aperiatur via, qua fauces ad pristinum habitum revertantur.

Multum equidem ad hanc rem confert, eas gargarizare medicamentum hunc in modum parato, quod ex ejus usu in hujusmodi morbis sat abunde iterato, haud parvas habere virtutes, mihi bene notum est.

℞. Decoct. Pectoral. cum Aq. Calc. ppt. ℥xiv. Tinctur. Myrrh. ℥i. Alumin. ust. ℥i. Mell. Rosar. ℥iss. m.

Si vero conspici nequeat tumor, & tamen propter morbi durationem, & suppurationis signa, eum suppuratum esse pateat, tussi, vomitu, aut sternutatione, excitatis concutendus est, quorum impetu post aliquas horas, plerumque rumpetur abscessus. At his non valentibus, aegroque in tantas angustias perducto, ut inde immineat immediata suffocatio, restat sola Bronchotomia.

Pag. 56. l. 13. *Et indurescunt.*] Duri glandularum tumores, scirri dicti, eam anginae speciem jam proxime memoratam multo saepius, quam aquosam sequi solent, praecipue si pluries redierit morbus. Sin autem diu maneat talis glandularum pravitas, sublatâ penitus sae-

saevitiae inflammata, applicetur gulae emplastrum ex Ammoniaco cum Mercurio, aliudve simile, & commodum erit Mercurium dulcem sublimatum per duas tresve noctes exhibere, & postero die alvum ducere, ea ratione quâ ferant vires; talemque purgationem alternis hebdomadis repetere, atque in ejus intervallis bis quotidie devorandus est bolus qui Cinnab. Antimon. Sal. Polychr. ana ði. Gum. Guiac. pulv. a granis v. ad ðss. habeat, superbibendo cyathum ex decocto Lignorum Guiaci, Sarpaparillae & Glychyrrhizae. Ulcera etiam pone Aures, sub Occipitio & Scapulis manu chirurgi excitata aliquod boni afferant.

Sin vero his modis non solvatur, ut saepe accidit, tonsillarum durities, quin ab harum tumore, & vaforum adjacentium compressione fiat frequens ad morbum recursus, tum vel cultro vel caustico medicamento ex locis suis exterminandae sunt hae partes durae.

Pag. 56. l. 14. *Illico fit Gangraena.*] Si autem pede tam cito festinet malum, ut irritis omnibus in Gangraenam ruant partes morbofae, id periculum his signis clare indicatur. Faucium dolor intensus, calor fere urens, ruborque splendens, caeteraque Phelgmones symptomata jam antea exposita, inopinato, & sine causâ idoneâ, mitioris indolis larvam induunt, dum revera omni momento temporis, in deterius mutatur morbus.

Tonsillae enim, partesque vicinae, quae paulo

paulo ante tenfae, ruberrimae, succi plenae, tumidae, renitentes, apparebant, nunc repente flaccidae, siccae, inaequales, pallidae, fuscae, livescentes, & quasi combustae evadunt. Pulsus interea ordine toto deficit vacillatque, quibus superveniunt Tendinum subfultus, Extremorum rigor, sudor glutinosus subfrigidus, anxietas summa, oris spuma, sensus hebetes, tardi, lethargici, & non raro mentis alienatio quaedam, quae praecursorum fidelium instar, mortem inexorabilem ad fores festinantem accedere annunciant.

Ex dictis satis certum constare arbitror, qualia sint symptomata, quae Anginam summam inflammatione conjunctam ab ejus accessione, usque ad exitum in Gangraenam desinentem, comitantur.

De his igitur satis, nunc apte atque ordine, de alia hujus morbi specie, à priori longe diversa, nonnulla breviter animadvertere aggrediar.

Est enim ea Anginae species, quae cum illis a nostro auctore in hoc loco expositis, potissimum convenit; & cum verisimillimum videtur, hanc a nullâ aliâ causâ deducendam posse, quam ab aëre circumfuso, & alicujus rei contagione quâdam inquinato, haud improprie Anginae contagiosae nomen meretur.

Hic morbus nemini mortalium parcit, praeter caeteris tamen infantes, foeminas molles, desidiosas, juvenes tenellulos, virosque laxos otio & crapulae indulgentes adoritur.

Inci-

Incipit verò more Anginae praedictae, ple-
rumque verò horrore leniori, & frigore mi-
ori. Febris autem, quae subsequitur, licet
minus acuta, & minori inflammatione conjun-
cta sit, nihilominus praeter ordinaria illa nau-
seae, vomitus, aestus, rubedinis, fitis, linguae
albidae, fuscae, & inquietudinis symptomata,
semper fere vultum inflatum, animi defectiones
saepe recurrentes, dolores Capitis graves, seu
vertigine stipatos, Cervicem rigentem, & haud
ita multo post, tumidam longè conspicuam, cun-
ctisque notabilem, plus minusve comites habet.

Interea id animadvertere oportet hanc fe-
brem paroxysmorum mores & consuetudinem,
ut plurimum imitari; licet enim ex symptoma-
tibus praemissis, nonnulla per totum diem aeg-
rum excrucient, tamen vesperi & per noctem
acriora instant, & se periculosius exacerbata
sentiri faciunt, quae crastino mane, abortis
glutinosis, olidis sudoribus, quodammodo alle-
vata videntur. Obrepat autem omni horâ ma-
lum, jamque his occurrunt faucium ardor mor-
dens, Tonsillarum, Uvulae, partiumque vici-
narum tumores rubro splendentes, molles, in-
aequales, Emphysematis instar tumentes, &
speciei potius inflatae, quam vere inflam-
matae signa prae se ferentes.

At nihilominus dum haec fiunt, observatu
dignum est, hujusmodi aegrotos minori in-
commodo respirationem & quod devorandum
sit, conari, & perficere, quam ratio & symp-
tomata suadeant.

Interea *Anxietas Praecordiorum* continuo crescit, *Respiratio* devenit suspiriosa, *Vox* veluti ex *Gutturo* venereo ulceroso raucum quiddam clangens prodit; & in hoc rerum statu diem circiter tertium, aut quartum, nunc ferius, nunc ocyus efflorescentiae, quales *Erysipelati communes* sunt, aut *Ostri* instar splendentes, *Cervicem*, *Humeros*, *Artusque superiores* occupantes, *Exanthematibus mali moris* saepissime conjunctae, sese oculis subjiciunt: His aliquando furtim anteit, ut plurimum autem succedit cita & inopinata *Tonsillarum*, &c. detumescendum facies, insidiosâ quidem symptomatum quorundam remissione sociata, *Faucium* quippe color vividus, coccineus in fuscum & cineritium mutatus, & *Glandulae ibidem sitae*, stigmatibus albis per omnem eorum ambitum dispersis obsitae, indubitata *Gangraenae praesentis periculossimae* indicia praebent.

Porro tam rapido cursu nonnunquam fertur hic morbus putridissimus, ut post aliquot horas ab ipso incurfu, circa tonsillas & posteriores *Faucium partes*, quaedam stigmata apparuisse noverim, quae ut ut albo-flavis *Abcessuum simplicium Apicibus* aemula essent, acui tamen chirurgico pertusa, se sinceras *Carnis emortuae* esse *Escharas* demonstrarent, & proh dolor, solummodo ulcerum saniosorum, malignorum, speciosa tegmina, introrsum nil nisi turpe inest.

Hinc ille *Factor oris cadaverosus*, hinc illi *Halitus contagiosi*, hinc denique illae *Fluxiones*

nes

nes acres, sursum & deorsum omnia membra & viscera depascentes.

Praemissis his, propriam animadversionem desiderare videtur altera Anginae contagiosae species, quae passim à Medicis, sicuti id a nostro Auctore, malis exemplis inducto, perpetratum videmus, sine discrimine ad postremam modò descriptam omnino referri solet; perperam sane, alios enim Parentes, alia Jura, atque alia Auxilia agnoscit; in illâ, de quâ jam sermo fuit, Angina est morbus primigenius, ab ipso initio tonsillae rubent, dolent, tument, & tandem citius, nunc serius in Gangraenam desinunt: In hac autem, alia res est, quamvis aegrotum a prima accessione omnia Febris putridae symptomata edidisse liqueat, quamvis & plures dies, imo septimanas haec durasse certum sit, nulla tamen interea à cibis devorandis Querimonia, nulla Tonsillarum aut Faucium dolentium suspicio, ne similis morbi vestigia quidem ulla adsunt, tandem incremente morbo, & auctâ putrida humorum pravitate, Faucium ardorem quendam levi prorsus in muneribus obeundis impeditiōe conjunctum, se primum sentire fatetur Febricitans. Alia nunc symptomata alia trudent, non solum Tonsillae, Uvula, & Fauces se in conspectum dant, maculis albis, fuscis, cineritiis obsitas, quin oris, aesophagi internam superficiem speluncis innumeris faecis tenuis, foetidae, plenis, ubique scatere patet. Continuo ex loco in locum serpit virus, viribus-

busque simul eundo acquisitis, partes sice-
rae adeo citissime in eandem calamitatem cum
vicinis deveniunt, ut aegrotum jam medio in
discrimine mortis versatum, miseranda luctan-
tis Animae conamina pati videre minime mi-
rum sit.

Pag. 57. l. 25. *In Tonsillarum Gangraena.*]
Cum medendi ratio hic proposita Anginae, seu
summè inflammatae, seu contagiosae, Ton-
sillas occupantis, & Gangraenam minantis, haud
bene conveniat, nonne suspicari fas sit, Au-
ctorem aliquà cum incurià egisse, omnes has
Anginas fere in unam confundendo, licet cer-
tae fidei res sit, se adeo inter sese dissidere
atque discordare, ut quâ methodo aegrotum
una specie laborantem liberaveris, alium alterâ
detentum, eâdem ipsâ, ut plurimum e medio
tolles; quapropter monita pauca, quae in his
morbis medendi magis ex usu essent, hoc in
loco subungere, mihi videtur esse alicujus
momenti.

De Anginâ summè inflammatâ antea dictum
est, porro si Praxi, de cujus laudibus tanta
cum industriâ jactitarunt quidam medici nupe-
ri, adhibenda sit fides, ex faecundis vini ge-
nerosi calicibus petenda est Anginae contagio-
sae sanatio, ab ovo usque ad mala clamitant,
Io Bacche, huic numini in posterum cedat
Apollo. Quid non? Operta recludit, malignis
Faucibus, non minus quam follicitis Ani-
mis, onus eximit: Medicis hisce bibulis duci-
bus, nil desperandum, spes jubent esse ratas.
Esto.

Estote Pueri aut Puellae, estote Viri aut Mulieres, oh felices ter & amplius, nunc vino pellite morbum. De nugis autem in viam redire tempus est.

Imprimis igitur notatu dignum est, quod ex Auctoris nostri consilio Sanguinis missione & Alvi purgatione incipiendum est. Haec medendi ratio, si urgeat simul Dolor Capitis, & rubeat Vultus vel inflatus sit, procul dubio conveniet, etiamsi ex pulsu tali exinanitione indigere non videatur morbus, aliter Delirium est in propinquo.

Pari etiam ratione Pulsui nequaquam est fidendum, si laboret aspera Arteria, difficulter enim propter arctatam fistulam per Pulmones transit sanguis, ideoque ejus copiam minuere est maxime necessarium.

Denique in hujusmodi Anginae curatione id maximi est momenti, ut medicus perquam diligenter animadverteret, an aegro cutis sicca & arida, an magnò calore conjuncta, an pulsus celer & durus adsint? Rebus enim ita se habentibus, hoc quoque monitum pro certo adplicere possum, Corticem Peruvianum damnatum plane admirandum secum attulisse, quicquid contra suadeant urgeantque tristes Gangraenae confestim adfuturæ Minae, neque unquam tutum habuisse locum, usque dum morbus remissionis, vel potius certa quaedam decessionis signa dederat.

Ab his autem longissime diversa est morbi natura, ubi loco symptomatum praedictorum ad-

ad-

adsint Oculorum & Faciei pallor, aegritudo Ventriculi, facilis in Animi deliquia Proclivitas cum pulsu celeri & debili, ut saepe accidit. Omittendae nunc omnino sunt Sanguinis Detractio & Alvi Purgatio, & earum vice exhibendus est Vomitus, atque eo peracto, ut quiete, viriumque refectione quadam patiatur aeger, danda sunt Cardiaca & Anodyna.

Praeterea, quamprimum id fieri potest, Decocto Pectorali, adjunctâ Oxymellis simplicis q. f. frequenter colluendae sunt Fauces; & creberrime haurienda est potio Riveriana dicta, additis simul Pulveris e Contrayervae compositae, pulveris Corticis Peruviani, vel ejus Extracti, aut Confectionis Cardiacae granis quibusdam, ea ratione, quâ postulent vires.

Hac curationis viâ per diem unum alterumve procedendum est, donec videatur, quae sit natura mali, summumque quid ejus. Si enim ex faucibus atque tonsillis inspectis, aliisve ex symptomatibus praedictis imminens Gangraenae adsint indicia, statim omnis tentanda res est, quâ vires vitales & humores circulantes ad statum naturalem instaurentur, eodemque tempore non minus cavendum est, ut materiei putri, saniosae, tutus concilietur exitus, ne vel ejus mora in Ulcusculis faedis, Partes vicinae sincerae trahantur, vel ex ejus fuctu per Vasa resorbentia pessima accendatur Febris.

Cum vero ex prava constitutione morbi talis virium instauratio & humorum emendatio uno im-

impetu non expectandae sint, ideoque etiamfi
 medicamenta Cardiaca, Diaphoretica & Anti-
 septica dicta, omnino dare necesse sit, qualia
 sunt Radices Contrayervae, Serpentariae Vir-
 ginianae, Cortex Peruvianus, Confectio Car-
 diaca, Acidis Vegetabilibus aut Mineralibus
 sociata, tamen ex his mitiora eligenda sunt,
 & sensim ad fortiora progredi oportet, donec
 quantum postulent vires ex symptomatibus pla-
 nius pateat.

Praeterea, ut natura ulteriorem Gangraenae
 indolem aut progressum impedire, & simul
 mala inde nata expellere proritetur, consulto
 nitendum est, ut Gula, seu potius tota Cer-
 vicis Regio pannis laneis, ex Decocto Foliorum
 Scordii, Absinthii, Florum Chamaemeli, cui
 Aceti portio decima admisceatur, calidissime
 expressis, per horam dimidiam foveatur, &
 dein ut superimponatur Cataplasma ad hanc nor-
 mam praescribendum.

℞. Farin. Semin. Lini in aq. commun. coct.
 S. A. ad idoneam consistent. f. b. Theriac.
 Andromach. ℥iv. Acet. optim. ℥ii. m. f. Ca-
 taplasma.

Sexta quâque horâ repeti debent & Fodus &
 Cataplasma.

Dum haec fiunt, Vesicatoria pone aures
 ponenda esse nequâquam praetermittendum aut
 negligendum est, super haec etiam, & ejus-
 dem generis Emplastra Colli Vertebrae, Bra-
 chii, Carpis, Femoribus, & Suris, eo ordi-
 ne & ratione admovenda sunt, quibus natura
 in

in hoc morbo dirissimo plerumque languescens, vires ad sese rite exerendas idoneis acquirere queat, sin autem hisce stimulis parum profecisse videamur, at e contrario, ex stupore aut torpore, cum pulsu celeri, debili, inaequali aut intermittente, vires vitales plus & plus deficere pateat, tum profecto capiti derafo emplastrum vesicatorium acre simul imponendum est.

Frequens Gargarismi emollientis, detergentis & antiseptici usus, & aliquando syringis ope in infantum os & fauces caute injecti, per varios hujus morbi cursus requiritur, ita quidem, ut urgente materiae tenuis & acris aut faniosae copia, singulis vel alternis horis repeti debeant tales faucium ablutiones, & praecipue priusquam ipsi aegrotto vel medicamenta vel nutrimenta assumere permissum sit, ne simul cum iis, vel in stomachum descendat, vel late serpendo asperam Arteriam aut Aesophagum male afficiat, vel pressura crustarum in venas recipiatur putridum virus.

Hoc per totum morbi cursum adeo sedulo observandum est, ut se gargarizare, & caput erigere, vel efflagitatu vel vi cogendus est aegrotus, ipso somno subinde de industria fugato.

In acidis etiam exhibendis notandum est, quod infantes, mulieres laetae, & delicatissimae, senes infirmi, aut cachectici, virique etiam molles, desidiosii non pauci, se dapibus & pulpamentis pascentes, acida male ferunt, &

& morsu aut dolore ventriculi & intestinorum ab iis assumptis laborant; licet modica tantum copia exhibeantur. Cum his itaque perparva portione incipiendum est; & revera primam semper gustare debet medicus, ob varias horum medicamentorum vires, quae sub eodem titulo in officinis fervantur.

Alvus interea vel subducenda vel constipanda est, prout postulent febris & aegroti vires; hujus enim praecepti semper memorem esse medicum oportet, quod caeteris paribus, quo debilitas major, eo minus laxanda est alvus. Sin autem ex delapsu humoris acris, purulenti, in intestina, excitentur dolores colici, non prorsus improbanda sunt ea, quae alvum lenissime moveant, qualia ex Manna, Rhabarbaro, & similibus petenda sunt; finita autem alvi subductione, lenia anodyna statim exhibere utile est.

Eadem res, meo saltem judicio, in tali casu tutius fit, ventrem emollientibus clysteribus laxando, Diarrhoea enim nequaquam excitanda est, at profecto cane & angue pejùs vitanda; quippe hujus vi nimis exhauriuntur humores, nimisque exsiccat & debilitatur aeger; imo à saniosa materia deglutita, tanta saepe intestinis infertur injuria, ut insanabilis aliquando inde producat ventris fluxus, modo colliquans, modo dysentericus, hoc vero raro accidit, nisi sub morbi decessione; sin forte tristissimus ejusmodi casus se coram me-

F dico

dico sistat, prae caeteris valeat Decoctum in hunc modum praescribendum.

℞. Radic. Chin. Sarsaparill. C. C. C. ana ℥i. Gummi Arab. ℥iss. Cortic. Cinnamom. pulver. ℥iii. Aq. puriss. ℔iii. Decoque ad ℔ii. & dein Colaturae adde Sacchar. albiss. ℥ss. m. f. Decoctum, cujus Cyathus frequens, prout res exigant, dandus est; vel si validioribus auxiliis opus sit, adjiciendum est aliquod ex Mithridatio, Theriaca Andromachi, Electario e Scordio, aut specie e Scordio cum vel sine Opio, & similibus. Experientia enim saepe comprobavi parum valere Astringentia fortiora, quippe Intestina laesa horum vi ad dejectiones frequentiores stimulantur.

Ex usu autem sunt Clysteres huic proposito idonei, bis vel ter quotidie immittendi, scilicet.

℞. Juscul. Vitul. ℥vi. vel ℥viii. Mucilag. Sem. Pnyll. Cydonior. ℥ii. Electar. e Scord. ℥ss. m. f. Clyster. Vel.

℞. Gum. Arabic. ℥i. solve in Juscul. Vitul. ℥vi. & add. Electar. e Scord. ℥ss. m.

Cum remedia incrassantia dicta apud medicos hodiernos nullo sunt in honore, & jam exolescunt, eo quod ventriculum aggravare, vasorum lacteorum oscula obturare, & spiritum angustum difficilemque reddere dicuntur, mirum forsitan videatur, me haec tanti fecisse; at profecto in hoc, atque aliis hujusmodi morbis putridis, ea non exigui fuisse emolumenti affir-

affirmare haud vereor. Humores enim acres tum diluunt, & obtundunt, tum acidis assu- mendis, quae in hisce febribus mali moris ne- cessario postulantur, optimum praebent tuta- men, ne eorum usu nimis stimulentur intesti- na: Hoc quidem incommodum adeo hujusmodi medicamentis praecavendum est, ut remedia acida, quae in corrigenda humorum putredine saniosa, sibi ipsis Palmae gloriam profecto ar- rogant, multò majori copia assumi possunt, quam si cum solis aquosis potionibus exhibe- rentur.

Interea sit Victus ex Avenae, Hordei, aut Oryzae jusculo, cum vini Rhenani, Montani, vel Canariensis pauxillo.

Vetat enim morbi Indoles, ut Diaeta tam tenui tractandus sit aeger, ac si summâ inflam- matione laboret; omnibusque autem concedi debet liquidorum lenium viribus quassis refi- ciendis & symptomatibus demulcendis aptorum copia grata.

Curatio Anginae contagiosae secundae spe- cieï, licet magna ex parte, cum iis, quae jam proxime exposita fuerunt, conveniat, tamen has differentias, notatu proculdubio di- gnas, recipit.

Imprimis aegri hoc morbo laborantes Em- plastra Vesicatoria male ferunt, quae vel ex toto omittenda, vel multo minus audacter sunt admovenda; eorum vice autem, si vi- rium languor postulet, utilissime suppleat Si- napismi.

In hoc autem tristi casu, Remedia, quae ad sequentem normam confecta fuerunt, praeter ceteris omnibus mea vota ad bonos exitus ducere solebant, augendo vel diminuendo omnium aut singulorum copiam, prout postulent aegrotantium aetas & status & res.

R. Summitat. Rorismarin. Flor. Lavendul. recent. ana ℥ii. Radic. Contrayerv. Rad. Angelic. ana ℥ss. Gum. Arabic. ℥vi. Aq. commun. bullient. ℥xii. post macerationem in vase clauso, liquorem frige factum cola, & adde Vin. Croc. ℥iii. Acet. Vin. alb. ℥iss. (seu Elixir. Vitriol. acid. q. f. ad idoneam aciditatem) Syrup. Croc. ℥ss. f. mistura, cujus exhibenda sunt Cochlearia quatuor tertia vel quarta quaque hora.

Sin autem his non cedat morbus, sed pro pensio ad Gangraenam potius incrementum capere, & corpus sudoribus viscidis diffuere videantur, ad sequentia confugere necesse fuit.

R. Ligni Guiaci rasi drachmas duas, Corticis Peruviani in pulverem triti fescunciam, Aquae communis libras duas; decoque ad libram unam, dein adde Radicis Serpentariae Virginianae in pulverem contusae unciam dimidiam, Foliorum Scordii manipulum unum, Tincturae Cinnamomi ℥ii. post macerationem in vase clauso per horam unam cola.

R. Infusi colati fescunciam, Confectionis Cardiacae, vel Damocratis, vel Electarii e Scordio scrupulum unum, vel Theriacae Andromachi scrupulum dimidium, Kermes Mineralis

ralis a grano dimidio ad grana quinque vel sex, Syrupi Croci drachmam unam misce fiat Haustus, quartâ vel sextâ quaque horâ sumendus. Horis autem intermediis decoctum sequens ad uncias duas singulis vicibus assumi debet.

℞. Radic. Chin. Sarsaparill. Santalor. Citrin. ana ℥ss. Gummi Arabic. ℥i. Aquae commun. ℔biss. & coque ad partes dimidias, deinceps, & adde Aceti Vin. alb. ℥iss. vel Succ. Limon. recent. ℥i. Aquae Cinnamom. Spirit. ℥ii. Syrup. Croc. ℥i. misce.

Si malâ fortunâ Kermes Mineralis deficiat, ejus loco substituendum est Vinum Antimoniale, ea ratione, qua Ventriculus id sine nausea ferret. Sin autem in his eligendis optio aliqua sit, & potestas, primum locum proculdubio tenere debet Kermes Mineralis, utpote tutius & felicius votis respondens.

Hac vel simili medendi ratione, forsan usque ad morbi exitum, saltem ad ejus crisin, quod tempus pro certo determinari nequeat, pergendum est, attentâ interea adhibita observatione, haec omnia adeo caute & cogitate fieri, prout ea aegri viribus & febris constitutioni sint maxime congrua: Nimirum, si adsit debilitas nimia, Cardiacis, Antisepticis & Stimulantibus succurrendum est, si urgeant vigiliae & inquietudines, anodyna addenda sunt, si, plusquam par sit, saeviat febris, augenda est Acidi copia, quod cum Cardiacis moderatis & obtundentibus commisceri debet; si pro symptomatum ratione clausa nimis sit Alvus, immittatur

tur Clyster, quo rejecto statim danda sunt Anodyna lenia; si è contrario nimis soluta sit, exhibenda sunt remedia idonea ex Electario e Scordio, Theriaca Andromachi, & similibus, ut antea monitum fuit; non tamen prorsus obstipanda est Alvus, sed tantum moderanda Diarrhoea, ne vires nimis exhauriat.

In illa autem Anginae specie, nec non & febris putridae prole non minus exitiali, quae pulsu celeri & debili, sudore glutinoso largo & ferè perpetuo: Capitis & Pectoris regiones praesertim occupante, respiratione suspiriosa, & cruore misso minus aequo cohaerente, comitata est; medicamenta Cortice Peruviano praecipue conjuncta, & libere exhibita, interpositis nonnunquam quibusdam ex praedictis, mira prorsus fecisse comperi.

Finem his imponam, postquam monuero ulcera saniosa & crustas emortuas, iisdem fere remediis internis & externis, ac in priori specie modò recensitis, ut plurimum indigere, auctis, solummodo in plerisque casibus, acidi copiâ seu viribus, utpote, non solum contra partis singularis, sed adversus acrem putremque totius corporis habitum strenuo pugnandum est. Etenim adstantis medici haec Ars, atque hic labor erit, utinam & his unitis certae aegrorum saluti consulere possit.

Pag. 57. l. penult. *Vulneribus satis profundis scalpello incidere.*] Crustae hae emortuae vix ac ne vix quidem scalpello aut exedentibus vel
adu-

adurentibus medicamentis tractandae sunt, talis enim medendi ratio rarissime tutum locum habet, & plus nocere quam prodesse solet, nisi maxima cum cautione, & levissima manu adhibeatur, quando naturâ annuente, & quasi viam monstrante, resolutiones & purgationes mortuarum a partibus vivis jam semel inceptae talia auxilia desiderari indicant. Neque parvi interdum est momenti diligentissimam adhibere curationem, ut fauces jam in plurimis locis nudae, exulceratae, & valde sensiles factae, nunc gargarismo emolliente, nunc & vapore, ex eodem bulliente, inspiratu, subinde foveantur, & linctu mucoso contra omne acre & irritans, quantum fieri potest tutentur.

Pag. 57. l. ult. *Adjecta mellis Aegyptiaci aliqua portione.*] Tantus aliquando adest in Tonsillis & Faucibus putris humor, ut ab hoc remedio, licet bene excogitato, opem satis opportunam obtinere frustra expectet medicus, fat bene, at non fat cito movet; interea contagio ulcerosa Labem in vicinas partes integras raptim dat, & dabit in plures; quapropter mihi diu in usu fuit ad hujusmodi misturam promptissimi auxilii gratiâ, confugere, quae rarissime spes meas fefellit. ℞. Mel. Rosar. ℥vi. Tinctur. Myrrh. ℥i. Balsam. Peruvian. ℥i. Spt. Sal. Marin. ab gut. decem ad quinquaginta vel sexaginta. Misce.

Hujus guttas quasdam ope Penecilli in crustas immittere sufficit, quod iterum atque ite-

rum, prout exigat occasio, repeti debet, nec minus studii ac operae impendere oportet, ut subinde in fauces introducantur linctus mollissimi mucosi, quae ulcerum sordes abluere, & dolores sedare valeant.

Pag. 58. l. antepen. *Strangulatio faucium.*] Hic morbus licet solo strangulatu se prodere dicatur, tamen febris valde acuta, & dolor capitis magnus ut plurimum sese comites huic addere solent. Unde non mirum est, aegrotos hac anginae specie laborantes, nisi summis tractentur exinanitionibus & citissimis, misero cruciabilique exitu perire.

Est autem alia hujus morbi species, quae a medicis socio dignatur honore. Haec quidem non a vasorum constitutione firmâ strictave nimis, sed ab eadem laxa nimisque debilitata ortum profecto ducit. Haec autem angina, alia est quam simulat, & plerumque aegros diuturnis morbis exhaustos aggreditur, & mortem fere semper praenunciat, vix unquam sanantur hi aegri, his porro unica spes salutis futurae, in medicina diaetetica, remediis mucosis & dolorem sedantibus conjuncta, ponenda est.

C A P U T V.

*De morbis pectoris.**De Asthmate.*

Pag. 60. l. penult. *In gravissimam dyspnoeam sunt delapsi.*] Haec differentia adeo notabilis, Pulmonis tensui plus aut minus tenero, ut vult Auctor, vix adscribenda est. *Experientiâ enim satis abunde patet, quod permulti homines robusto & athletico corporis habitu gaudentes, at infeliciter Asthmate quodam laborantes, quamdiu veluti ruris incolae sub atmosphaera serenâ, siccâ, & resiliente vi praeditâ vitam colunt, male se habeant, & paroxysmos asthmaticos saeviores & saepius recurrentes patiantur. E contrario autem, iidem urbanam vitam degentes, atque aërem nebulosum, crassum, carbonum fumis & sordibus omnium generum inquinatum respirantes, ad negotia ordinaria satis alacres & habiles sunt, & vix anhelant.*

Ex alia igitur stirpe potius quam propria Pulmonis sensibilitate petenda est hujus discriminis ratio. Ejus autem origo verissima, meo saltem judicio, iis viribus praesertim debetur, quibus humorum motus & circuitus plus aut minus promoveantur, prout hae diversa aëris

ambientis constitutione & temperie diversimode afficiantur, & incitentur.

Quis enim hodie tam ignarus, qui non novit Vasa corporis humani ea ratione magis magisque comprimi, qua densitas aut vis aëris resiliens augeatur, unde Sanguinis cursus ad Cor, & exinde ad Pulmonem, adeo de die in diem acceleratur, ut tandem fiant humorum ad pectoris regionem major congestus, major attritus, atque major calor, quam cum libera pulmonis explicatione convenire fas sit; ex quibus omnibus evenit, aegrotos asthmaticis paroxysmis subinde obnoxios, frequentiores & fortiores hujus morbi reditus experire necesse esse, prout eorum vires circulantis sanguinis progressum plus nimio properare sollicitentur.

Illud igitur jure haud mirum videatur, quod plurimi anhelitus in odio magno habeant, & quasi terrore perculsi, pedibus, quadrigisque, apud Lares in urbe sitos se refugere festinent, non, ut supra exponere conatus sum, quia tales asthmatici pulmonem minus sensibilem habent, aut acribus vaporum sphaerae circumfusi minus offenduntur, & irritantur; sed quia sub constitutione aëris ampliffimae urbis tecta ambientis, à molis movendorum circuitu mitiori & tardiori multo minus caloris & attritus in Pulmone excitatur, ita quidem, ut vasis respirationi inservientibus nihil sit inde quicquam incommodi.

Quicumque igitur hujusmodi paroxysmorum immunitatem quandam sibi ipsis dare vellent,
his

his urbana haec vivendi conditio prae caeteris omnibus experienda est; utpote ad omnia ea munera, quae profectò ad pulmonem usque pertineant, absolvenda & nisi fere naturali perficienda, quam maxime conferret.

Pag. 61. l. 12. *Multiplex hoc malum.*] Quamvis Asthmatis causae remotae inter innumerabilia mala forsan ponendae sint, tamen hae, seu seorsim, seu agmine factò sumptae, in eodem termino conveniunt: Etenim haud alia res agitur, aut inde indicatur, quam quod respiratio evadit impedita & laboriosa, vel quia ipse pulmo laboret, seu ex vitio vasorum, quae ejus compagem constituunt; seu humorum, qui per ejus canales, licet integros, libere transire nequeunt; vel quod fibrae, quae idoneae hujus visceris explicationi inservire debent, non amplius functiones sibi ipsis proprias more naturali perficere valeant. Idcirco vix fieri potest, quin Asthma ad quatuor solummodo species referre oporteat, quatenus hoc malum similem cum Peripneumonia verâ aut adulterinâ naturam participet, aut quatenus partium nonnullarum & nervorum quorundam, respirationi inservientium, resolutioni aut distentioni debeat.

Veruntamen illud quoque adjungere non inutile erit, quod inter sententias de variis Asthmatis speciebus curandis, haud contemnenda est ea dijudicandi & medendi ratio, quam satis apte instituerunt quidam medici, qui
prius-

priusquam se ad hunc morbum curandum accingant, huic potissimum insistant, ut quaerendo investigent, an Asthma sit continuum, vel recurrens more paroxysmorum, temporibus certis aut incertis, & quicquid horum erit, an sit siccum vel humidum. Nam omnes hae species ipsis suis qualitatibus, seu symptomatibus claris & apertis, non Medico solum, sed cuivis Pharmacopolae adstanti se palam faciunt.

Pag. 61. l. 14. *In sanguinis detractiōe.*] Pulsus in hoc morbo semper creber est, nonnunquam autem validus, scilicet cum sola labore Arteria Bronchialis, si vero simul debilis sit, & inaequalis, si facies rubore suffusa, sive inflata sit, semper afficitur tum haec Arteria, tum ipse Pulmo; & proinde gradus mali in hoc morbo non a forti pulsus ictu, ut in quamplurimis aliis aestimandus est, sed potius ex ejus debilitate, frequentia & inaequalitate, ratione interea simul habitâ ad difficultatem, quâ spiritus trahitur, nec non & ad pulmonis obstructa vasa, ex quibus fit, ut sanguis in suo transitu ibi sistatur, & debita copia non redeat ad Cor.

Recta igitur curatio sanguinem mittendum esse inter initia postulat, ut diminuta vasorum plenitudine, periculosus pulmonis attritus simul minuatur, licet pulsus arteriarum hanc exinanitionem haud indicare videatur. Secundo maximi dein est momenti, Vomitum elicere, aut Alvum ducere. Prae caeteris enim mortali-

talibus, qui pleni, otiosi, pigri, & pituitosi sunt corporis habitus, quorum vasa, praecipue quae pulmonis compagem constituunt, pituitâ aggravantur, vel quorum sanguis quâcunque de causâ impetu majori in vasa infarcta propellitur, Asthmâti sunt obnoxii; & eo plus, si his addatur Crapula & ingluvies vespertina, vel frigoris nocturni corpori calefacto applicatio, aliâque similia, quae hunc morbum adhuc latentem non raro e tenebris educunt.

Pag. 61. l. 15. *Vomitus etiam.*] Medici non pauci, uti autor noster & pharmacopoei fere omnes statim post sanguinis missionem vomitum elicere solent; quod periculosum opus est, & atro carbone notandum. Nec id temere a me actum esse judicabit quisquam, qui ad ea, quae sub hujusmodi morbi paroxysmis in pulmone fiunt, animum diligenter adverterit. Nihil enim a pulmone ope vomitus revera ejici queat, prodesse quidem per accidens possit talis medendi modus, quatenus concussu scilicet pulmonis agitetur pituita, quo minus forsitan ad vasorum latera adhaerescat, unde spiritus brevi post, non solum paulo facilior trahitur, quin exscreatu aliquando educitur pituitae paxillum; quamobrem si malum leve sit, & absit febris, vomitum ciere nonnunquam levamen quoddam attulisse compertum fuit, sin vero jam inveteraverit morbus, vel penitus se infederit, & febre simul comitetur, brevi redintegrato impetu, & tam fortiori quidem, re-
ver-

vertere solet, ut vix ulla erit aegro convalescendi spes, quod omnibus fere accidisse novi, quibus post vomitum cito redierit notabilis spirandi difficultas.

Pag. 61. l. 29. *In ipsis accessionibus.*] Medicamenta, quae hic ab initio exhibenda esse, fualit Auctor, mea sententia, dum magnus addit anhelitus, parum profunt; imo quae hujusmodi aegris ad excreationem tum temporis promovendam, (uti pluribus medicis mos est) haurienda dentur, magis obsunt; nihil enim, rebus sic se habentibus, expuere possunt.

His igitur nugis speciosis nullam debemus adjungere fidem; praemissis autem eâ copiâ exinanitionibus ut antea recensitis, quâ postulet res augusta pectoris; ut id dein quod volumus, consequamur, ea profecto remedia, ex humectantibus, saponaceis, attenuantibus & excreationem definite promoventibus, eligenda sunt, quae ad humores crassos atque tenaces solvendo, & tussim simul excitandam vires idoneas habeant; nimirum ut his auxiliis (inter quae principem locum tenet *Tartarum Emeticum* aut *Vinum Antimoniale*) allatis, a crassa & pituitosâ coacervatione liberetur Pulmo.

Cautione tamen hac omnino opus est, ne in medicamentis praedictis exhibendis, talis fiat Pulmonis expletio, qualis aegrotum in suffocationis periculum ac vitae discrimen inferat, & ne medicamenta adeo sint viribus debilia,

lia,

lia, ut parum ad sputi screatum efficiendum valeant.

Porro si ex quacunq[ue] causa vacillare videantur vires, admovenda statim sunt Vesicatoria, primo Cervici, & deinde si opus fuerit, Brachiis, & Femoribus internis paulo supra Genua.

Ad exscreationem ulterius promovendam, spongiam, Aceto acerrimo calido, vel Aceto Scillitico madidam, aut Salium Volatilium parvam portionem naribus, vel ori, per vices admovere convenit, ut vapores inde emissi in pulmonem recipiantur, vel incumbat aeger pronus in largam pelvim aqua calida impletam, & cui Aceti simplicis vel scillitici parvam copiam admiscere oportet. At heu, omnes illi, qui tali spirandi angustia laborant, ab hujusmodi vaporibus, etiamsi multum boni secum afferre possint, obnixè abhorrent.

Pag. 62. l. 15. *Temperamenti aegrotantis; tum ipsius morbi naturae.*] Semper quidem in humoribus solvendis & corrigendis prospicere debemus, ad quod morbi genus prae caeteris inclinet & propendeat aegroti habitus, & remediis indoli maxime idoneis uti oportet, cujus rei unum saltem testimonium proferre libet, viz. Si astmaticum calido corporis habitu praeditum calidis medicamentis sanare tentarem, nunquam ex voto succedet curatio, incrementum enim tum obstructions, tum acrimonia, & crassitudo liquidorum, his insuper & peri-

periculum est, ne vel periculosa dyspnoea vel mors inde producatur, & sic de caeteris instituendum est iudicium.

Naturalis igitur corporis humani constitutio & fabrica singularis sedulo investigandae sunt, ut pro certo cognoscatur, an morbus fibris astrictis & siccis, an laxis & humidis comite-
tur, quippe in priori casu, peripneumoniae, in posteriori autem, hydropis aut cachexiae adventus futurus maxime metuendus, & totis viribus arcendus est. Neque de spe aut conatu depelli debet medicus, quippe asthma pleurumque symptomaticum se probat, & oritur fere ab omni causa, quâ coacervatio ad pulmonem, & suffocatio humorum ad circulos suos rite conficiendos periclitantur, quales sunt tussis diuturna, pulmonis scrophulae, schirri, cantus, & alia ejusmodi innumerabilia.

CAPUT VI.

De morbis cordis.

Pag. 64. l. 10. *Per exiguum temporis spatium.*] Motus cordis regularis non solum a palpitatione brevè interrumpi, sed aliquando per horas, imo per dies totos turbari potius dicitur. Cor enim, nervis suis aliquando distentione affectis, non more suo vi certâ æquabili costas ferit, sed ictu tremulo, debili, & quasi undulato celerrimè tamen repetito, sanguinem suis cavis contentum expellere nititur. Quicumque manus pectori & carpo miserij cujusdam sub hoc morbo vitam anxiam anhelam trahentis admoverit, rem prorsus sic se habere, dubitare nequeat.

Pag. ead. l. 11. *Ex causis admodum variis hæc ortum habet.*] Cum Cor palpitare inter omnes constat, quotiescunque ejus vasa majora & propinqua ad liberum sanguinis transitum conciliandum inepta reddita sint, omnes hæc causæ, utcunque variæ, ad subsequentes referri debent. Etenim Cor propriis suis officiis, more naturali, fungi nequeat, vel quia ejus vasa dura & astricta, flaccida & resoluta nimis, vel spissis humoribus nimis farta, vel quia partium
G vici-

vicinarum tumoribus aut spasms praecoccupata & impedita sint.

Haec autem investigare & dignoscere magno ex usu erit, quippe his cognitis, consentaneam medendi, seu mitigandi rationem postea instituire, haud ardua res erit.

Pag. 64. l. 14. *Interdum polypus.*] Ubi polypus hujusmodi locum habeat, hisce fere signis sese prodit. Plus aut minus adest cordis palpitationo, quae pulsu veloci, debilissimo, semper inaequali, saepe intermittente, respiratione anhelâ, continuâ, & post partum aut exercitationes, ut ut mites, in deterius vergente, pro certo comitatur.

Pag. 65. l. penult. *Vix autem aliae quaevis exinanitiones.*] Cum in cordis palpitatione, sanguis ratione quantitatis aut spissitudinis in primis peccare solet, missio sanguinis vix & ne vix quidem a medico praetermittenda est; aliae autem, ut sapienter monuit autor, exinanitiones, veluti, quae ex vomitu, aut alvi subductione ortum habeant, prorsus vitandae sunt, & profecto rarissime cum aegroti salute in hoc morbo adhiberi queant, nisi cujusdam cibi ingurgitati, aut materiei acris, noxiae, venenosae, in ventriculo & intestinis hospitantis, indubia adsint indicia.

CAPUT VII.

De morbis ventriculi & intestinorum.

Pag. 67. l. 3. *In morbis Ventriculi.*] Morbi, qui Ventriculo injuriam inferunt, distinguuntur debent, primo in Acutos & Lentos, 2do in eos, qui primo loco hoc viscus laedunt & obsident, vel secundo afficiunt, ut Cachexia biliosa, hydropica, pituitosa, variarum febrium contagia, materies podagrica, ulcerosa, saniosa, aliunde nata, & huc delata, aut appulsa, & similia. Vel 3tio ratione eorum, quae devorari possint, uti sunt omnia propter durtiorem vel tenacitatem concoctu difficillima, omnia acria, rodentia, & varii generis venena. 4to ratione Animalium, vel eorundem ovorum, quae cum cibo, potuve assumpta, Ventriculum, tanquam proprium hospitium occupant, ibi se alunt, & sustentant, atque vires omnes sibi inimicas prorsus eludentia, diu voraces, mordaces, & infraeti manent hostes. Cujus rei indubium praebent testimonium plurima medicorum scripta, nec non & quae de vermibus, hirudinibus, serpentibus in actis regalis nostrae societatis habeantur. 5to ratione consensus & connexus cum aliis partibus & spasticis nervorum affectibus, aliisque similibus: Exempli gratia, percusso Capite, & praecipue

cipue vulnerato cerebro, cibaria in Ventriculo contenta vomitu rejicit aegrotus: similiter aeger passione illiacâ, nephritica, &c. affectus, saepe Ventriculo laborat.

Pari ratione Scirri, Cancri, ad Hepar, Lienem, Pancreatem, & seorsim vel communiter pertinentes, Vesiculam Biliarium comprimendo, corrodendo, vel irritando partes sibi ipsis proprias, multa & gravia mala Ventriculo inferre possunt, & dolorem & vomitum excitant.

Ex quibus perspectis, patet omnes causas particulatim persequi, quibus hoc viscus male afficiatur, nec non & curandi rationem singulis his propriam hoc loco minute proponere, à nostro instituto procul alienum esse. Nihilominus Auctoris brevitatem aliquo modo supplere, qui, ut mihi videtur, nimis perfunctorie munus suum implevit, quosdam Ventriculi affectus perstringam, qui, vel caeteris graviores vel crebriores occurrant, aut qui in aliis medendis facem praebeant.

Ventriculo igitur inflammato primas profecto dare convenit.

Atrox autem hic casus, nisi a rebus acerbis assumptis, venenis, translatione materiae podagricae, &c. raro accidit, & plerumque cito necat. Cognoscitur dolore ardente, lancinante, in ipso stomachi loco, insuper & ingravescente, ipso temporis puncto, quo aliquid devoratur, una cum vomitu acerbissimo, statim ab omni assumpto, & frequenti concutiente singultu.

gultu. Adfunt etiam Anxietas circa praecordia, fumma, & perpetua, Febris acuta, aliaque Inflammationis periculofae confimilia figna.

Internofci autem pro certo poffit Inflammatio Ventriculi a dolore excitato ab acri materie in cavitate fua hofpitante: Quippe in priore cafu, febris acuta indubiis indiciis feſe prodit, at in poſteriore, vel nulla, vel faltem parva adef, in priore dein, praecipue augetur dolor eo tempore, quo aliquid ingeritur, etiamſi Aqua tepida vel Decoctum Hordei tantum fuerit, in poſteriore autem, longe alia res eſt, protinus enim a liquore blando ingeſto, acrique materie commiſto, plerumque multum lenitur doloris ſenſus, faltem non exacerbatus adef.

Cum itaque ex dictis pateat, praecipuum exitium à Ventriculo inflammato imminere, non ſolum ſanguinis miſſione ſtatim occurrendum eſt, ſed & pro Axiomate habendum, hanc exinanitionem aequè largam inſtituendam debere, ac in ipſa Pleuritide, eamque quam citiſſime repetendam.

Interea omnia ſimul, quae a Fotuum & Clyſterum blandorum emollientium uſu fere continuo derivari queant, adhibenda ſunt auxilia; diligentiffime ab omni acri cavendo, praecipue ab iis, quae vomitum eliciant.

In hoc autem praecavendo, prae caeteris profunt Clyſteres, eo quod intestinorum motum deorſum tendere diſponunt, qui in hoc cafu haud raro ſe ſurſum invertere ſolet. Mi-

nime autem Cathartici ore hauriendis tentanda est hujus symptomatis sanatio, quippe horum stimulo augetur Vomitus.

Ad doloris etiam levationem aliquid certi afferre difficillima res est, quippe medicamenta, quibus Opii vis insit, vix tali copia assumenda aut retinenda sunt, ac Doloris atrocitati sedandae fatis erunt.

Restat itaque tantum, ut vel Clysterum ope, vel Fotuum externorum hoc fieri potest. Ideoque Alvo, sicut praeceptum fuit, prius subducta, injiciendum est hujusmodi Enema mane & vesperi; cui, si opus fuerit, addantur Opii grana duo vel tria, vel Tincturae Thebaicae guttae quadraginta vel quinquaginta, non tamen ita ut constipetur Alvus.

℞. Decoct. pro Syrup. e Mecon. ℥iv. Ol. e Mucilag. ℥ii. Vitell. Ov. parum, m. pro Clystere.

Sub Fotuum intervallis applicetur Epithema, quale est infra scriptum, cum Panno lanco for iter expresso, quod saepius, quam alternis horis vix repeti debet, ne ea res aegrotum nimis fatiget.

℞. Decoct. pro Syrup. e Mecon. ℥v. Tinctur. Thebaic. ℥ss. Aquae Alexiter. spirituos. cum Acet. ℥iiss. Misc.

Interea, ne aliquid se notitiae medici simul subtrahat, assiduo advertendum est, haec omnia ita fieri, ut non obstupescat aeger, sed tantum ut tolerabilis evadat dolor. Hoc enim consilio, parum licet repudiato, partem affectam clam

clam Gangraenâ corripendam fuisse mihi detexisse contigit, & proinde augenda vel minuenda est Opii copia, ea ratione, ut Fodus frequenter applicari, simul & Clysteres injici possint, sine inferendo aegrum in stuporem, aut nimiam Alvi astrictionem. Ideoque Clysteres Alvum leniter solventes pro re nata, nonnunquam sine Opio, immittendi sunt, vel Electarium Lenitivum, aliudve simile priori Clysteri addendum est.

Victus in hoc morbo, non ultra bis vel ter in viginti quatuor horis exhiberi debet, & hic tantum ex Decocto Hordei, Sero Lactis, Decocto Oryzae, Jusculisve mollissimis.

Medicamenta vero, qualia sunt ea infra exposita, non ultra unciam unam una vice exhibenda sunt, sed singulis horis repeti debent; nulla quippe fieri potest Solutio Inflammationis, vel in hoc, aliove viscere, dum in majorem amplitudinem se extendi cogatur.

Si hac vel simili medendi ratione, & repetita Sanguinis Missione conjuncta, solvi nequeat Inflammatio, vel in Abscessum vel Gangraenam terminabit.

Huic proxime affinis est dolor ille molestus & mordax, qui sensum ardoris in Stomacho excitans, ab humoribus acris ibidem genitis aut moratis oritur, & aegrotos non raro ad plures annos per intervalla excruciat.

Hi dolores febre immunes sunt, & cibis assumptis plerumque per aliquas horas leniuntur, donec factâ fere ciborum concoctione,

quod residuum sit, acrimoniam variam diverso suo generi conformem acquirit, ventriculum rodit, & dolores vomitumque creat.

His conducit Ventriculum medicamento emetico, & Intestina cathartico, aliquoties modice expurgare, & in horum intervallis exhibere medicamenta, quae Acrimoniae speciei contraria sint. *Exemplo rem illustremus.* Si ex Ructu, vel Vomitu, Acidum probabilem afferre doloris causam pateat, his aegris Magnesia alba, vel medicamenta testacea pauco Sale Alcalino & Rhabarbaro commista, & aquoso Hauustu exhibita, maxima praebent auxilia.

Monendi etiam sunt hujusmodi aegri, ut Alimenta causae contraria, & levioris coctionis assumunt, qualia sunt Juscula ex carne animalium juniorum confecta, carnesque blandae ejusmodi, ut & cibi ex Farinis & Ovis compositi coctique, aliaque innumera.

Nec minus monendi sunt, ut fructus hortenses, crudos, parum maturos, acidos, aut cito acescentes fugiant, vinaque omnia vel omnino recusent, vel parca copia & multa aqua diluta hauriant. Vina enim omnia in Acetum calore Ventriculi brevi convertuntur.

Impetratis hoc modo per satis longum tempus symptomatum induciis, ad Fontes medicatos, praecipue Chalybeios amandandi sunt hujusmodi aegroti, interpositis simul Herbarum amarâ, astringenti, & aromaticâ virtute praeditarum infusionibus, eâ copiâ, quae ciborum

borum concoctionem juvent, & Ventriculum non aggravent.

De hoc malo satis dictum arbitror, sequitur ex instituti ratione, ut de doloribus Ventriculi ab acri bilioso ortum ducentibus, pauca notanda sint.

Sub hoc autem ordine comprehendere vellem omnia ista dolorum genera, quae ex humore acri & calido, seu alcalino, rancido, oleoso, seu aromatico, vel vere bilioso excitentur.

Distinguenda sunt more priori, scilicet ructu vel vomitu talis materiae, qualis in ignem injecta saepe flammam concipit, & quae acrimonia sua amarâ & rancidâ stomachum mordet.

Sanandi sunt hujusmodi morbi, primas vias Emeticis & Catharticis prius expurgando, & dein acida multo liquore aquoso diluta exhibendo, qualia sunt Chryſtallus Tartari, Sal Polychrestum, Tartarum Vitriolatum, Tamarindi, Fructus maturi subacidi, Succus Aurantiorum, Limonum, Acetum Vini albi, Elixir Vitrioli acidum, aliaque quam plurima; tandemque ad Aquas praedictas medicatas aegros amandando, ut tum diluatur humorum Acrimonia, tum roboretur Ventriculus.

Raro autem opus est, ut medicamentis amaris, vulgo dictis Stomachicis, tractentur hujusmodi aegri, plerumque enim plus justo calent, unde patrescunt assumpta, priusquam satis in Ventriculo solvantur.

Interdum equidem ob Ventriculi debilitatem, ita res fert, ut hujus generis remediis uti oporteat; quo casu vix fieri potest, quin Decoctum Corticis Peruviani cum paucis Elixiris Vitrioli acidi guttis praesertim conveniat, vel Infusum Amarum simplex iisdem sociatum, ejus vicem supplere potest, vel loco Elixiris Vitrioli exhibenda est mistura ex Salis Absinthii scrupulo uno Succi Limonum semuncia cum medicamentis praescriptis.

His aegris oleosa & pingua prae caeteris cibis molesta sunt.

[Pag. 67. l. 19. *Ventriculo inhaeret pituita.*] Neque ab acribus solis, quin etiam ab omnibus concoctionem eludentibus, & Ventriculum onerantibus oritur dolor, à nulla autem re frequentius, quam à lentae, glutinosae pituitae acervo.

A caeteris Ventriculi vitiis dignoscitur hocce, ejus dolore gravi, & oneroso, satietate, & cibi fastidio, cum sensu sacturae, etiamsi nihil, vel parum cibi aut potionis ingesserint aegroti, & tandem vomitu glutinoso.

Infestat plerumque vel Virgines, quae aut Menstruorum Fluxu impedito laborent, aut Farracea non fermentata, cretacea, aliaque dura aut insolubilia devorasse se consuevere, de quibus suo loco dicam; vel Senes, qui otiose viventes, & Lautitiarum studiosissimi, largius aequo ederunt atque biberunt.

In hujus morbi curatione igitur aggredien-

da

da, id primum medico nitendum est, ut primae viae vomitu, & alvi subductione, pro re nata, repetendis emundentur.

Huic fini consequendo, caeteris remediis praestant ea cum Aloë conjuncta, ut Tinctura Sacra, Pilulae Rufi & similia; nisi simul Haemorrhoides adsint, aut se certè futuras esse indicent, quo casu minime utenda sunt, at eorum vice exhiberi debet Tinctura Senae, aliudve simile.

Illud deinde omni conatu dignum est, ut medicamentis Amaris, Aromaticis, Chalybeis, Saponaceis, Abstinencia, & Exercitationibus aptis roboretur Ventriculus, tandemque, si his finitum malum non sit, ad Aquas Bathonienses, vel de Harrowgate, vel ad Aquas Grani, in hujusmodi morbis profligandis longe praestantissimas, aegrotum amandare optimum erit.

Vomitus immanis & pertinax, de quo nunc ordine quaedam ex propriis observationibus practicis deprompta subjungere impellit Animus, definitione non eget. Oritur tamen ut plurimum ab omnibus causis paulo ante expositis, tum a febrili materia nervos stimulante, ut & Affectiois Hystericae Oestris, & Morbi Hypochondriaci Paroxysmis.

In his omnibus, si plurimum ferveat Sanguis, vena secanda est, deinde lenis proritandus est vomitus, vel ope Radicis Ipecacoanhae, vel Jusculi Pulli, Infusionis Cardui Benedicti, & similium; & tum interposita hora una vel altera

ex

exhibendus est Haustus Riverianus dictus ex Sale Absinthii & Succo Limonum componendus, adjectis simul Tincturae Thebaicae guttis quindecim vel viginti, atque hac medendi ratione aliquando tollitur malum.

Si vero praedictis non cedat, Alvusque astricta sit, immittatur Clyster laxans mane & vesperi, ut deorsum sollicitentur Intestina, frustra enim vomitum tollere conemur, dum Alvus astricta maneat, porro si hoc ita contigerit, validiori stimulo utendum est. Interea prodest singulis vel alternis horis hujusmodi Haustum in ipso actu fermentationis exhibere.

R. Sal. Absinth. Margarit. ppt. ana gr. x. Succ. Limon. recent. express. ℥ii. Aq. Ment. Simpl. ℥ss. Tinctur. Cardam. aut Spiritus Lavendul. c. gutt. xx. vel triginta; Syrup. e Cortic. Aurant. ℞s. m. f. Haustus.

Applicetur simul Ventriculi regioni Fots Aromaticus Anodynus per horam dimidiam, & repetatur sextâ vel octavâ quâque horâ, superimponendo sub intervallis Emplastrum ex Theriaca Andromachi, adjectis Olei Caryophyllorum guttis paucis.

Si autem admodum debiles sint aegri vires, vice Emplastri applicetur Epithema ad hunc modum praescribendum.

R. Philon. Londinens. ℥vi. Spirit. Vinof. Camphorat. ℥xii. Acet. Vin. optim. ℥ii. m. f. Epithema, quod calidum applicandum ope Panni lanei, & quoties exsiccaverint, denuo ut prius admovendi sunt.

In

In nutrimento exhibendo conveniunt sola Juscula tenuia, eaque parca copiâ & saepe assumenda, sedulo evitando omne acre, & praecipue ejus generis, quo Ventriculus in vomitum cieri videatur, vel quod Nauseam excitet.

Medicamenta Opii vim habentia plerumque singulis noctibus, & nonnunquam saepius exhibenda sunt; cavendum est autem, ne tantâ copiâ simul ingerantur, ut inde fiat aegritudo, vel vomitus, quam ob rem ea, parca tantum portione, & frequenter exhibere melius & tutius est, quàm eandem copiam una vice ingerere, nisi adeo saeviat malum, ut inde vasorum ruptio timeatur. Exempli gratia.

℞. Theriac. Andromach. gr. x. Extract. Thebaici gr. unum; Syrup. e Mecon. q. s. m. f. Massa in tres Pilul. formanda, quarum una sumenda omni hora, vel hora dimidia, usquedum obrepat somnus. Nihilominus in vomitu enormi Opium simplex sine quovis liquore devorandum exhibere, & pro re nata repetere maxime convenit, tali quippe more assumptum difficiliter vomitu rejicitur.

Quamvis autem hujusmodi medendi ratione vel tollitur, vel plerumque levatur malum, sedulo tamen perpendenda est materies e Ventriculo rejecta, scilicet an acida, biliosa, vel glutinosa sit, quod partim conspectu materiae viridis, flavae, vel pituitosae, partimque narratione aegri dignoscendum est; & pro hujus ratione medicamenta exhibere oportet, qualia sunt

funt iis consentanea, quæ paulo ante ad Ventriculi dolores sanandos multum contulisse memoravimus.

Si humor igitur indolem biliosam participet, vel febre quadam putrida laboret aeger, detur Elixir Vitrioli acidum cum Tinctura Thebaica ad hunc modum.

R. Tincturæ Thebaicæ drachmam unam, Elixiris Vitrioli acidi drachmas tres, f. mistura, cujus guttæ quindecim aut viginti cum liquore quodam tenui dandæ sunt; vel hujus vice exhibeantur grana quaedam ex Chrystallis Tartari, vel Sale Polychresto, & similibus, adjecto semper vesperi anodyno. Quamprimum autem vomitui finem facere liceat, Ventriculum roborare oportet modis, & remediis supra expositis.

Quamdiu urgeat vomitus, cathartica medicamenta exhibere raro convenit, quippe Ventriculum irritando Emetica fiunt, si vero talibus uti prorsus necesse sit; dentur ea, quæ materiae irritanti maxime sunt adversa, eaque exiguâ copiâ & saepissime repetenda.

Si vomitus in pravam & assiduam consuetudinem cadat, dein non minus convenit Rhabbarum manducare, & sensim devorare, ut placide & leniter deorsum ducantur, & ex primis viis simul evehantur humores. Neque nihil ad sanationem confert Cochleare unum Tincturæ Rhabbarum vinosæ vel spirituosæ omni nocte, seu quotiescunque opus sit, haurire.

con-

Conqueruntur saepe Mulieres de Ventriculi dolore, os ejus superius circa Diaphragma vexante. Morbus hic haud raro ex Theae, & similium potuum calidorum tenuium nimio usu oritur.

Quibus is vitae genus fuit, gradu quodam inflammatur haec Ventriculi pars, & exulceratur, raro autem sanatur.

Profunt multum testacea, humectantia, mollia, tepida assumpta, qualia sunt Pulv. e Chel. Cancr. comp. Julep. e Creta, Decoct. Chinae, Lac Asinum, &c.

SECTIO I.

Alvi fluxus.

Pag. 68. l. 3. *Ventris fluxus.*] Cum quamplurima monita, quae tam ad Intestinorum, quam Ventriculi morbos rite curandos pertineant, a nostro Auctore simul praetermissa fuerunt, instituti ratio postulare videtur, ut de his quoque pauca proponerem.

Morbi autem, qui Intestina & Ventriculum afficiunt, maxime sunt congeneres & consentanei, & eandem fere patiuntur divisionem, scilicet in acutos & lentos. 2do. in proprios & sibi ipsis peculiare, vel symptomatice, prout primo seu secundo loco horum tunicis injuriam inferant. 3tio ratione causae do-

lorem

lorein excitantis, qualia sunt acria, rodentia, dura, insolubilia & venena. 4to ratione animalium ibi hospitantium. 5to ratione connexus & consensus cum aliis partibus, seu ejus generis sint morbi, qui nervorum detentiones & artus convulsos gignant, ut in Colico aut Hysterico dolore saepe fit; seu qui intestinis nimis relaxatis pendeant, unde inertia evadant, & stimuli naturalis vel factitii haud satis sint sensibilia, ut in Paralyticis non raro videre est.

Ob similem fere rationem fieri interdum novi, ut Mesenterii, Lienis, Hepatis moles contra naturam aucta, nec non & Scirri & tumores omnigeni, per has partes plus aut minus sparsi & disseminati, comprimendo vel irritando Intestina, eorum tormina multum augere, vel sistere possint.

Huc etiam spectat materies purulenta, biliosa, acris, melancholica, ab Hepate, Pancreate, vel Liene expulsa, & in has partes inducta, quae dolores, Inflammationes, Diarrhoeas, Dysenterias excitando varios morbos efficiunt.

Ad primum ordinem proculdubio referendus est morbus acutus, qui Cholera nuncupatur, & dicitur adesse, quodcumque tum Intestina, tum Ventriculus ipse, adeo musculorum Abdominis & Intestinatorum spasms comprimuntur & irritantur, ut contenta sua sursum & deorsum valido & quasi perpetuo conamine necessario expellenda sint.

Quamvis a Sydenhamo summis laudibus dignis-

gnissimo, in mensē Augustum tantum hic morbus relegatur, idque praecipue propter fructus hortenses, hoc tempore & aetate praecedente, largā manu ingestos; nihilominus pura puta hujus morbi constitutio & origo vix hisce causis, tribuenda videtur. Multos enim invadit hic morbus, qui carnes fere solas ederant, & rarissime hujusmodi gustaverant fructus, & hos, haud minus quam eos, qui tales fructus avidē voraverant.

Neque huic mensi peculiaris est Cholera, licet in hoc & Septembre prae caeteris oritur. Novi enim quamplurimos hoc morbo correptos fuisse in omnibus anni mensibus, maxime vero, quodocunque aëris ambientis temperies tepida, vel calida, subito in contrariam mutata fuerit.

Interea nemo hoc nescit, aërem Augusti & Septembris mensibus, respectu habito caeterorum tempore meridiano, plus incalescere, mane autem & vesperi, majori ratione plus frigescere, & proinde cum Ἐκπνοῦν ἢ ἑισπνοῦν ἐστὶν ὅλον τὸ σῶμα, id quod divinum senem medicorum principem non latuit, & quod hodie inter omnes constat, fieri non possit, quin ex praedictae tempestatis affectionibus, quae quotidie adeo inter se diversae extant, tantamque in hac re agenda varietatem efficere valeant, creberrima & aptissima feбри excitandae detur occasio; cuius materies in ventriculum & musculos abdominales rejecta, enormes hos vomitus & intestinorum cruciatus gignit.

H

Quin-

Quinetiam ex singulari consensu, qui inter glandulas in cute & superficie corporis, atque eas in ventriculo, intestinis & abdomine fitas obtinet, haec omnia ulterius illustrata & satis confirmata habentur.

Utcunque autem res se habeat, omni rationatione seposita, symptomata & medendi ratio, quae Cholerae propria, haec sunt.

Ingruit enim hic morbus plerumque cum horrore, accedentibus simul vomitu enormi, torminibus, & gemebunda Alvi dejectione. Pulsus aliquando celer, aliquando parvus & inaequalis est. Haec symptomata tanta vi haud raro faeviunt, ut aegrum in viginti horarum spatio interimant.

Curatio postulat missionem sanguinis, & ut largis haustibus Decocti Pulli, Hordei, Avenae, iisque creberrime repetendis eluatur ventriculus; tum ut similia Clysterum frequentium ope, tam contra acrimoniam muniantur intestina, quam materies acris foras exeat, dato postea anodyno, seduloque evitando omne acre, tam sub morbi curatione, quam symptomatum triduo vel quatrinduo inclinatione, aut profusus decessione.

Neutiquam enim haec cautio negelctui est medico, aliter, & haud infrequenter hunc morbum novi adeo proclivem se recrudescere, ut sudoribus frigidis, animi deliquio, &c. equidem teneretur aegrotus: Solo Opio & Cardiacis moderatis in huiusmodi rerum tristi constitutione impetrandae sunt induciae, donec

nec vires aliquatenus reficiantur, & dein commoda Clysterum humectantium ope, caeteris omnibus posthabitis, sanandus est morbus.

Haec de Cholera iis sufficiant, qui magnam ejus affinitatem cum morbis ventriculi paulo ante enumeratis, & iis intestinorum jamjam successuris comparare non gravabunt.

Pag. 68. l. 4. *De illo loquor, qui sine febre est.*] Η δέρματος απαίτης, ἢ κοιλίης πυκνότης cutis raritas, ventris densitas & vice versa inquit Hippocrates, quippe libere perspirare in omnibus ventris doloribus, excepta nimia alvi astrictione, plurimum confert, hoc autem in dejectionibus & spasmodicis intestinorum affectibus praecipue respiciendum est, utpote in priore, revulsionis more opem fert, in posteriore, tum fibrarum & vasorum compagem laxat, tum humores abunde derivat.

Pag. ead. l. 6. *Cum sola autem cita alvus exercet.*] In hujusmodi morbis convenit ventrem probe tectum, pedes, & crura tepide servare, aliter vix morbi reditum praecavere valebit medicus. Novi aliquos praesertim crassos, obesos & helluones quosdam concinnos, quibus cochleare unum tincturae rhabarbari singulis vel alternis noctibus assumptum, multum commodi attulit. Omne hoc genus hominum, nisi ciborum reliquiae, alvo quotidie respondente, extrudantur, male se habent, &

praecipue molesto ventris fluxu vexari solent.

Dysenteria.

Pag. 68. l. penult. *Primum sanguinem mittere expedit.*] Frustra curationis optatam metam contingere studebit medicus, qui in hujus morbi tentatione & rodente impetu, venam una vice tantum incidendam esse contentus imperabit. Etenim dum vires vitales eam sinant, deinceps repeti debet missio sanguinis, ratione diligenter habita torminum ventris, & ani, & duritici pulsus, quae hunc morbum insigni more comitantur, & veluti signa, quae pathognomonica nuncupantur, eum a quocunque alio per alvum fluxu clare distinguunt.

Pag. ead. l. ult. *Vomitus utilissimus est.*] Emeticum medicamentum lene, quale est Vinum Ipecacoanhae exhibere, & Jusculo avenaceo aut vitulino largiter dein ordine epoto ventriculum expurgare decet, & convenit; at hoc opus ter quaterve tam cito repetendum, plus damni, quam boni secum attulisse, ut plurimum expertus sum. Nunquam enim, me auspice, in hac via pertinaciter persistendum est, ne saeva haec intestinorum tormina, à quacunque demum causa oborta sint, in funestam inflammationem ruant.

Ideoque adversus haec admodum periculosa mala per longe tutius iter proficiscetur medicus, si Emeticis, Cardiacis, atque iis, quae ex
Anti-

Antimonio & Hydrargyro tanto studio & labore acquirenda sunt, nec non & Astringentibus sepositis, omnis in hoc fit, primò quidem, ut sanguis pro ratione virium & doloris detrahatur, dein ut Apozematum, nunc Enematum ope, quae ex medicamentis humectantibus, emollientibus, mucosis, atque oleosis, componi debent, nunc lenibus Catharticis & Anodynis, quae haud parca manu aut copia, prout symptomata postulent, interponenda sunt, Intestina eluantur, Alvus subducatur, & dolores sedentur. In his enim & Missione Sanguinis rite & sedulo administrandis tota prima Dysenteriae curatio vertitur.

Si opportuno horum auxilio, feliciter consequamur, ut per quatuor vel quinque dies, tormina tandem pacata persitent, Faecibus interea indolis melioris more naturali simul egestis, dein ne recurrant dira dysenterica mala, exhibere oportet levissima astringentia, amara, aromatica & balsamica, ea ratione, quâ praesenti virium conditioni & aegri corporis habitui maxime sint idonea, interposito debitis intervallis Cathartico lenissimo, & huic negotio peracto, semper succedere debet Anodynica modica & tempestiva exhibitio. Inter haec remedia, Electarium e Scordio, Pulvis e Bolo compositus cum vel sine Opio, Cinnamomum, Conessi, Simaruba, Cortex Peruvianus, Radix Columba, Radix Quassi, Rhabarbarum, Lignum Tinctorum Campechense, Balsamum

Gileadense, Balsamum Anodynum prae caeteris palmam praeripiunt.

Si quando haec aut similis medendi ratio, seu ex inscitia, seu ex incuria praetermissa fuerit, non raro aegrotis, qui hoc molestissimo morbo imprimis correpti, & demum pro convalescentibus habiti fuerunt, contigisse novi, ut his ipsis Dysenteria chronica dicta fur-
tim supervenerit; malum vere dirissimum, & quod miserrimis suis tormina febrilia, maciem, & mortem, nec non & medico opprobrium saevum, ut plurimum adfert.

Nec meliora, dum res sic se habeant, sperare liceat, utpote intestina speluncis innumeris minutissimis oculorum aciem fere effugientibus, sanie tamen refertis semper inquinata extitisse, militum in Nosocomiis castrensibus hoc morbo peremptorum sectio mihi abunde comprobavit.

Pag. 70. l. 1. *Quae membranas exulceratas conglutinant.*] Quidquid boni omnis ex hujusmodi medicamentis praesagiat Auctor, nihilominus sanare Abscessum in Ventriculo genitum, dictu quam factu facilius est. Etenim tot & tanta metuenda mala inde minari, haud infrequenter expertus sum, & quae etiam ex ore aegri, quasi expulsa, & oculis subjecta fidelibus, sese palam facerent, ut medicum in hujus morbi curatione prosequenda, oleum atque operam demum perdidisse, ne mihi mirum foret.

Cu-

Curatio autem, quae mea vota nonnunquam in hoc tristi casu feliciter explevit, haec est.

℞. Terebinth. Chiae ℥i. Sperm. Cet. ℥ss. Vitell. Ov. q. f. Ol. Amygdal. dulc. recent. express. ℥i. Syrup. Balsam. ℥ss. Conterantur in mortario ad perfectam unionem, & dein gradatim affund. Aq. Calc. ℥xii. & simul terantur ut f. Emulsio, cujus dandum est Cochleare unum omni hora.

Interea maxime quidem ad rem pertinet, ut Jusculis solis mollissimis sustentetur aegrotus. Hoc insuper in casu Lac saepissime malo nomine notandum, quod in omnibus fere aliis morbis ulcerosis internis quam maxime prodest. Aliquando Infusum leve Radicis Consolidae ex Aqua bulliente sat bene fungi queat vice & officio Aquae Calcis, quocum adjectis caeteris, eodem modo fiat Emulsio.

Sin autem, seu aderit multum Caloris hectici, seu balsamica & oleosa more praescripto exhiberi non poterunt, dein fiant Pilulae ex Balsamicis lenissimis, quae simul cum Infuso praedicto sint devorandae. Exempli gratia.

℞. Terebinth. Chiae ℥ss. Sperm. Cet. ℥i. Pulv. Oliban. ℥i. Myrrh. pulv. gr. x. Syrup. Balsam. q. f. m. f. massa, cujus ℥i. assumendus est ter die idoneis intervallis.

Pari etiam medendi ratione curandus est Abscessus, qui supernas Intestinorum partes occupet, at heu rarissime convalescunt hujusmodi morbidi. Sin vero in inferioribus fieret suppuratio, ita ut Clysteribus eluenda & purganda

ganda esset pars affecta, talem abscessum ad sanitatem perductum novi, scilicet.

℞. Terebinth. commun. ℥ss. Ol. Lini ℥ii. Vitell. Ov. recent. ℥ii. Conterantur in mortario, dein gradatim affunde simul terendo S. A. Aquae Calcis ℥vi. f. mistura, bis in viginti quatuor horis, Syringis Clysterifantis ope, in Anum injicienda.

Hoc forsitan sufficiat, si indolis benignae sit Pus, si vero tenue sit & mali moris, addendum est Balsamum Sulphuris Terebinthinatum ab drachmis duabus ad unciam dimidiam, & immittendum est hujusmodi Enema more praescripto.

SECTIO. II.

De ileo.

Pag. 70. l. 8. *Vehemens intestini inflammatio.*] Inter notas hujus morbi certissimas praesertim numerari debent tormina cum dolore acutissimo ardente, fixo, rodente, pulsu duro & febre acuta confociata, alvus clausa, vomitus assumptorum citius vel tardius, prout superius vel inferius haereat malum. Dignoscitur autem pars intestinorum affecta partim situ doloris, partimque vomitu, si enim prope pylorum fiat inflammatio, hora dimidia, aut circiter redduntur ingesta, si ileon occupet, dolore

lore acerbissimo, fixo, ad umbilicum excruciantur aegri, ingesta diutius retinentur, & alvus nihil reddit. Si vero torminibus laboret colon, paulo post, vel faeces deponit vel crepitum reddit alvus, & sic de caeteris dignoscitur. Evenit autem tam in hoc morbo, quam in omnibus intestinorum doloribus, ut a quolibet deglutito protinus fere increfcit, dolor, quippe ab assumptis in motum cientur intestina, dolor autem nephriticus post liquoris blandi assumptionem ut plurimum potius mitescit.

Pag. 70. l. 11. *Et larga copia sanguinem detrahere.*] Pulsus, ut jam notavi, perpetuo durus est, missio tamen sanguinis non semper pro hujus duritie est moderanda, efficit enim hic morbus debilitatem citam, qua falluntur ignari, & saepe calefacientia iis aegris exhibent, quibus imprimis sanguinem mittere omnino interest, & proinde mittendus est saeviente dolore, etiamsi arteriae pulsus ulteriorem exinanitionem vetare videatur, nisi adfuerint signa praesentis Gangraenae, quo casu morbus desperatus est, & frigida mors instat crebris ut plurimum singultibus Illa pulsans.

Tali quidem aegro nec prodesse nec obstare potest sanguinis missio, sed cum recens ab illa peracta morietur aeger, eumque a medico fuisse jugulatum credent spectatum admissi.

De sanguinis igitur copia detrahenda nil certi statui potest, nisi quod hic morbus aequae largam citamque hujusmodi exinanitionem postulat, ut alii morbi inflammatione periculosa con-

juncti, ne Pleuritide & ipsa Cynanche exceptis.

Pag. 70. l. 15. *Et vomitionibus rejiciuntur.*] Si una cum dolore adsit Vomitus, nunquam promovendus est Emeticis, inde enim augetur malum, nisi fiat ab acri quadam materie statim assumpta, cujus pars aliqua in ventriculo adhuc manere merito judicetur: Hoc autem casu, Jusculo Pulli, similive liquore ejus expulsionem tantum leniter adjuvare oportet, & dein si Alvus astricta sit, omni arte molliendum est, ut laxata fiat. Sicut enim in Vomitu, si Alvus clausa sit, Vomitum nunquam sanabis, ita & hoc etiam in casu dum perstet Vomitus, Alvus fere semper occluditur, eaque occlusa, vel Vomitum, vel Intestinorum Inflammationem tollere, frustra laborem suscipies.

Pag. ead. l. 20. *Anodyna etiam necessaria sunt.*] Revera omnino necessarium est ut anodyna, non solum semel, sed etiam bis, terve quaterve in die, prout postulet doloris faevities repetantur. Fibris enim prius tensis, nunc horum ope laxatis, multo magis certi votis respondebunt clysteres. Hoc enim a me usu compertum habeo, clysteres, interposita saltem horâ unâ vel alterâ post assumptum anodynum injectos, suscepta sua munera blande perficere potuisse, quos paulo ante immisos, anodynâ autem ope destitutos, ne minimum quidem

dem retentos, atque operâ infectâ extemplo redditos saepissime vidi.

Pag. 70. l. 20. *Cum Purgantibus mista.*] Non incongruum est sane, medicamenta, quae fomnum conciliant, ipsumque Opium purgantibus mista exhibere, ut sub alvi subductione leniatur dolor.

Hic tamen medendi modus, nisi maxima cum cautione, nequaquam adhibendus est, saepe enim ex ejus usu adeo exacerbantur symptomata, ut multos aegrotos inde ad mortem trufos fuisse mihi profecto persuasum est.

Pag. 71. l. 1. *Usque dum dejectionum satis fuerit.*] Huic medendi rationi, si non prima vice, saltem aliquoties pro re nata repetendae, ut plurimum spes optima adest, unum aut alterum quidem novi aegrotum, qui, irritis omnibus praedictis ad hanc rem remediis, alvum ex toto suppressam habebat, nihilominus arte & opera, quae ad sequentem modum institutae erant, faeces exoneravit.

Primum ope Syringis idoneae immittebatur Clyster ex Vini Antimonialis unciis tribus, dein mihi proxima fuit cura, ut inferior Abdominis pars, praecipue circa umbilicum, linimento, quale est infra scriptum, simul inungenda esset.

℞. Medull. Colocynth. ℥i. Ol. Olivar. ℥i. m. & coque leni igne, donec medulla crispari videatur; dein, massa adhuc calente, cola.

Uni-

Unitis horum viribus tam interne quam externe largitis, paulo post successit fausta alvi dejectio. Interdum & pari virtute funum Tabaci in Clysteris vicem, per aliquod tempus, in Anum injecisse, mihi in usu fuit.

Illud denique hoc loco haud improprie adjungendum videtur, quod in Ileo desperato minime praetermitti debet Praxis apud de Haen in ejus rationis medendi parte Octava memorata, utpote hujus ope, usque simul Machinae Clysterifantis nuper in Italia excogitatae Iliacos aegrotos, praesente jam Vomitu Stercoraceo, integrae sanitati brevi restitutos fuisse non dubitare licet.

Pag. 71. l. 3. *Argentum vivum bibendum praebere opportunum erit.*] Hydrargyrum, idque largâ copiâ assumendum laudant medici, & aliquando datum novi, nunquam tamen me praesente votis respondebat, sed moriente aegro transivit sine faecibus hydrargyrum.

Pag. ead. l. 14. *Inflammationi subveniat Gangraena.*] Signa imminētis Gangraenae, imo & jam praesentis sunt dolosa symptomatum remissio, herclè certò nulla, sudores frigidi cum delirio, pulsus debilis, frequens, intermittens, dejectiones foetidae, fibrarum & strigmentorum speciem exhibentes, sanguinolentae instar Loturae Carnium, vel nigrae & cadaverosae, quae cum imminētis mortis signa sunt, opem medicam non admittunt.

Nar-

Narratur autem, ni fallor, in Actis Regalis nostrae Societatis de quodam Pecudum Medico, qui Bovem Sphacelo Intestinatorum laborantem, curatione ad hunc modum adhibita, morbo eripuit. Abdomen scilicet in Latere subter Costas nothas cultro aperuit, ita ut manum inter intestina immittere, atque totum eorum tractum perscrutare potuerit, paulatim partem, qua fixum reperiebatur malum, extraxit, porro simul ac eam Sphacelatam esse ad cubiti longitudinem invenit, hanc statim exsecuit, & adductis finibus sanis in siccum Cicutae Stamen, (*Anglice loqui a Kex*) cujus cavitas flatribus transeuntibus viam praeberet, consuebat. Paucis horis dein elapsis, ex eadem narratione patet Bovem Stercora ejecisse, posteroque die caulem cicutae expulisse, & cito postea integre convaluisse; ita quidem, ut non tantum labores ulitatos sufferre valeret, quin longo post tempore pinguis factus Lanio consignatus esset.

Refert etiam iisdem Actis Simpson Chirurgus Londinensis, se ex cane quodam partem Intestinatorum aliquas Pollices longam exsecuisse, iterumque consuiffe, & hoc non obstante, ex toto convaluisse canem.

Haec opera seu Ars excisoria vix in usum humanum adduci queat, utpote crudelitatem nimiam redolere videatur; at saevitiae non magis pollet, quam quae, secta vesica a Lithotomi manu experienda est, eamque haud minus tutam fieri posse arbitror.

Pag.

Pag. 71. l. 17. *Neque nihil denique juyant Fo-
menta.*] Ad hanc rem laudat Hoffmannus ve-
ficam suillam fotu calido impletam abdomini
imponendam. Haec enim constantem & re-
gularem calorem inde emanentem seruat, ideo-
que in balnei vel fotus intervallo sat commode
ejus usum explorare confert.

Cum autem Sydenhamus etiam propter Catu-
lum & Pannum laneum adhuc memorabili est in
honore, jure quis fortasse quaerat, cur de Hip-
pocrate nulla mentio fiat; qui in hoc morbo
curando, medendi rationem admodum singula-
rem adhibere solebat; hanc autem hoc in loco
subjungere, nec inutile, nec alienum erit.

Medendi autem ratio Hippocratica hunc in
modum instituta fuit: scilicet, glandem longam
ex melle coctam paratam & felle taurino illini-
tam in anum immittendam, dein clysterem ad
alvum liquandam injiciendum esse jussit. Si
vero in his auxilii parum esset, ex ejus consi-
lio dein est, ventrem follis ope adeo aëre in-
flandum & distendendum esse, ut Rectum &
Colon, inde facta magis larga & capacia, fa-
ciliorem faecibus praebeant descensum, & de-
num extracto folle clysterem statim immitten-
dum, anumque spongiâ, cui affigitur filum,
ne is nimis cito reddatur, obturandam esse prae-
cipit. His peractis, aegrum in aqua calidâ
desidere, & paulisper commorare opus esse,
inquit, & postremo expectandum & finendum
est, ut redderetur clyster.

Haec quidem curatio, praemissâ sanguinis
mis-

missione laudem meretur, modò antequam nimis praevaluerit morbus, adhibeatur. Interea nullus dubito, quin medicus, qui hodie hujusmodi medendi rationem, ut ut morbo congruam, praescribendi periculum facere audeat, se ludibrio protervo ubique habendum exponeret.

Pag. 71. l. 21. *Plus adjurat balneo tepido.*] Balnea tepida totum corpus laxando, in hoc morbo egregii sunt usus; atque ea repetere convenit mane & vesperi per horam dimidiam, vel horam integram, si res sinant.

Pag. ead. l. 26. *Colicam pictorum.*] Non erit a propositio alienum adnotare, me hunc morbum, rebus nondum plane desperatis, feliciter depulisse, medendi scilicet rationem, ejus omnimode consimilem, adhibendo, quam in nott. ad P. 68. l. 3. & l. ult. P. 70. l. 15. l. 20. P. 71. l. 10. l. 14. fuse lateque exposui.

Illud insuper adjiciendum habeo, lectu dignissima esse, quae de hujus morbi historia, causis, & curatione, dedita operâ, scripserunt celebres illi medicinae professores, Antonius de Haen, Michaël Philippus Bouvart, & Georgius Baker.

 S E C T I O I I I .

De lumbricis.

Pag. 72. l. 3. *Non raro lumbrici occupant alvum.*] Lumbrici, qui ventriculo, aut primis viis lateant, insideantque; his, si non omnino pathognomonicis, saltem signis haud aequivocis sese produnt. Adfunt enim salivae tenuis copia nimia & sputum frequens, narium pruritus molestus, orisque halitus foetidus sine causa manifesta, vultus pallidus, oculi cavi, hebetes, notabili pupillarum amplificatione comitati, appetitus inordinatus, cardialgia aut nausea jejuno ventriculo, abdominis inflatio dura, tympanitica, ventris tormina, praecipue circa umbilicum, alvus nunc pertinaciter obstructa, nunc nimis liquida, & faeces mali moris & coloris aliquando simul cum tenesmo egerens.

Praeterea observatu dignum est, omnes istos morbos magna ex parte deesse, qui plerisque, ex hujusmodi symptomatibus, plus aut minus communiter stipari solent.

Pag. 73. l. ult. *Stannum rasum cum aequali portione coralli rubri.*] Ex hujus remedii usu, effectus tam salutiferi continuo consequi videntur, ut credulum aegrum sperare, se vacuis inde frui intestinis, & a fordibus verminosis
libe-

liberari, non mirum est: cheu, miseret me illius adhuc nescii prolis futurae & novae progeniei; quae, & tanta cum celeritate se repullulare queant, ut veterum de Hydra scripta nec admiranda nec amplius inter fabulosa numeranda sint.

His ita se habentibus, & permultis ex laudatissimis remediis Anthelminticis diu incassum adhibitis, ut huic intestinorum incommodo occurrere possem; curationem ex curatione excogitare & prosequi coepi, quae ad hosce vermes cucurbitinos exterminandos & delendos, nec non ad colluvies incolarum, progeniem novam non minus vitiosam mox daturas, penitus expurgandas, valeret, ex quo demum fit, me experientiâ didicisse, ut spes esset aegro omnia optime cessura, modò curatio ad hanc normam instituenda foret.

℞. Extract. Fol. Rutae, Æthiop. mineral. ana ℥ss. Ol. Amygdal. dulc. ℥ss. Elix. Aloë. ℥j. Pulv. Radic. Helleb. nigri ℥ss. Mell. de spum. q. f. ut f. Electar. cujus tertia pars sumenda est 8vâ quâque horâ, superbibendo Apozematis infra praescripti partem tertiam singulis vicibus.

℞. Flor. Sulph. lot. ℥ij. Sal. Cathart. amar. ℥j. Aq. Calc. simpl. ℔biss. Decoque ad ℥xij. dein colandus est liquor, & additis Tincturae Amaræ ℥iij. m. f. Apozema.

Haec peragenda sunt per quatuor dies, postridie autem primo mane devorandae sunt pilulae quatuor ex hujusmodi massâ scilicet:

I

℞.

R. Saponis Iberici grana duodecim, Gummi Gambogiae grana sex. Olei Rutae guttas quatuor, Mercurii dulcis sublimati grana tria, Tincturae Thebaicae guttas quindecim, Syrupi e spina cervina q. s. m. f. massa, in sex pilulas formanda.

Sin autem alvus non satis copiose intra sex horas se exoneraverit, dein pilulae residuae duae assumendae sint.

Interea cavendum est, ut aeger usque ad alvi purgationem prorsus inceptam se religiose in lecto teneat. Die crastino repeti & continuari debent per tres vel quatuor dies electarium & apozema; & dein more praescripto iterandae sunt pilulae, augendo vel diminuendo portionem Gambogiae & Mercurii dulcis sublimati, prout postulent vires & alvi subductio.

Hoc medendi modo, si opus fuerit, per tres septimanas sedulo persistendum est: at rarissime comperi tam longam desiderari curationem. Quid enim? Concurritur, verminosae genti cita mors venit, & aegroti victoria laeta.

CAPUT VIII.

De hydrope.

Pag. 76. l. 17. *Sedes Leucophlegmatiae.*] Haec Leucophlegmatiae species plerumque tamdiu sanationem obtinet, quamdiu sana sint viscera, & formam naturalem retineant vasa: Si vero adeo distendantur, ut inde formetur Saccus, aut vix aut nullo modo sanari potest, nisi facta emissario educatur humor.

Oritur autem hic morbus ab omni causa, quae feri aquosi reditum in venas impedit. Hanc autem sententiam ultra dubium ponere videtur experimentum Lowerianum. Compressis enim partis alicujus venis, ea pars dimidiata hora fiet hydropica.

Se innotescit autem Leucophlegmatia, seu *à la cæca* tumore partium, maxime inferiorum, albo, levi, splendente, ex compressione foveam relinquente, & hoc praecipue vesperi, propter situm corporis die à nocte diversum; in illo enim, omni momento descendunt humores, in hac autem, per superiora vasa iterum disperguntur, unde primo mane prorsus evanuisse videntur hujusmodi tumores, qui rursus vesperi reversuri sunt.

Adfunt etiam plerumque sitis, spirandi difficultas & anhelatio ad motum, urina rubra,

crassa, & copia diminuta, perspiratio naturalis minor, sudor nullus praecipue partium inferiorum.

Pag. 76. l. 22. *Tympanites non est unius generis.*] Tumor, qui abdominis regionem occupans, sonitum ex percussione dare dicitur, tympanites nuncupatur, interea tamen confidendum puto, hanc rem meas aures semper fessellisse. Hic morbus vix & ne vix quidem per se existit, & fere semper cum ascite conjunctus invenitur.

Pag. 77. l. 18. *Haec non in cavo ventre, sed in ipsis intestinis.*] Datur & tumor uteri ab eadem causa in ejus cavitate inclusa, at aliquando ob fallacia graviditatis signa, non parva medicis occurrit difficultas in distinguendis hujusmodi tumoribus. Uteri autem graviditas ab ejusdem tumoribus, seu de vapore, seu de aqua ortis, gradu quodam dignoscuntur mulieris cacochymia praegressa, aetate foeminae, menstruis tarde & irregulariter diu ante fluentibus. Sed nihilo fecius, semper vel caute & lente procedendum est, vel prorsus procrastinanda est sanatio, donec certiores fiamus de graviditate, quae medicis non raro fallaciam imposuit.

Pag. ead. l. 21. *Capacitate.*] De hac re simul consuli velim doctissimi Halleri opuscul. Pathol. observat. xxvi.

Pag.

Pag. 78. l. 4. *Colluvies aquosa in amplo imi ventris spatio.*] Hic morbus tactu & levi percussione, admotis scilicet lateri opposito digitorum apicibus, & sensu aquae fluctuantis dignoscitur, modo aqua libere fluat in abdomine; si vero in tunicis aut vesiculis includatur, tali modo distingui nequeat. Cujus generis est ovariorum hydrops. Hoc tamen boni ex hac distinctione habeatur, quod inde cognosci possit, quid secundum, quid adversum morbi levamen faciat paracentesis.

Pag. ead. l. 9. *Disruptorum canalium quibus lymphæ circumfertur.*] Ut Anasarca indies crescens canaliculorum rupturam, qui Lympham ferunt, non raro efficit, & tandem in Asciten desinit; simili prorsus ratione, humores extravasati & abdomine conclusi, mole & acrimonia sensim crescunt, & sanguifera vasa demum ita ultra modum opprimunt & rodunt, ut haemorrhagias pessimi ominis huic causae solummodo adscribendas, ex diversis partibus, praesertim autem e naribus sponte ruere, nemo sit, qui ignoret.

Pag. ead. l. 14. *Qui in foeminis ovarum conceptacula occupat.*] Hydrops ovariorum dignosci potest ab ascite & tympanitide, duritie & inaequalitate tumoris inferiorem abdominis regionem occupantis, quippe in aliis tumor aequalis est.

Pag. 78. l. 15. *Mox inflammantur & corrumpuntur.*] Non his solum, sed aliis etiam hydropticis non raro accidit inflammatio. Etenim ex generali habitus laxitate, vasa serosa robore & resiliendi vi magna ex parte orbantur, unde sanguis rarefcere incipit, & quaquaversum premendo facillime in hujusmodi debilia vasa intrare, maculasque purpureas efficere solet, quae in morbis chronicis fere semper malum portendunt; utpote habitus corporis laxi simul & inflammati indicia evadunt certissima.

Pag. 79. l. 23. *Alias etiam corporis sedes inundat.*] Nemo in morbo languido moritur, quin secta cadavera, cerebrum, pericardium, peritonaeam, abdomen, aut viscera nonnulla & vasa adiposa, &c. aquâ redundare monstrarunt; si vero aliquis, telo vel vulnere nuper adacto perierit, iis partibus aqua non deprehenditur. Quae res, ut mihi videtur hanc suspicionem importat, in hujusmodi morbis mendendis non prorsus inutilem, nempe quod vires exhalantes vix ac ne vix quidem in culpa vocandae sint, vires vero absorbentes more gravi & prorsus periculoso deficere, & faepissime, solent.

Pag. ead. l. 25. *Testiculi lymphâ nimia.*] In lue venerea adest aliquando tumor similis ad scrotum, nec non & ad vasa feminalia prope annulum, hic tamen tumor inaequalis est. In Hydrocele vero tumor durus & aequalis est, nul-

nullusque adest tumor aut durities apud vasa
feminalia.

Pag. 80. l. 13. *Incisio Tibiae parte interiore.*] Non raro id auxilii in hac parte magnum remedium est, licet aliquid incerti semper secum ferat, videlicet, ne sequatur Gangraena; cui praecavendae Focis discurrentes, & Remedia digestiva calida imprimis valent.

Idcirco hujusmodi Plagae partibus tumentibus non infligendae, nisi praesens sit expertus Chirurgus; manu vero prudenti factae & curatae, non solum in Leucophlegmatia, sed ubi una cum Anasarca jungatur Ascites, juvant maxime.

Vesicatoria ad eundem finem profecisse notum est, at meo iudicio plagae, aut scarificationes crurum inferiorum tutiores videntur, eo quod inflammationem aut nullam, aut levem & tractabilem excitant.

Pag. 82. l. 23. *Qui autem ex aera.*] Tumor ventris tympanites cietus ex hac causa proveniens, aliquando sine ullis ambagibus catharticis aut vesicatoriis, facillime puncturam abdominis instrumento idoneo facta levatur.

Pag. ead. l. 28. *At corporis exercitatio non negligi debet.*] Profunt in omnibus hydropis speciebus valida exercitatio, si vero his uti nequeat aeger, pannis vapore accensi Thuris, Succini, Mastiches, Benzoini, &c. calidissime

redditis ter quaterve quotidie corpus fortiter fricare convenit. Valde enim prodest hujusmodi fricatio, si diebus a purgatione cathartica liberis & aëre calido instituat.

Pag. 83. l. 10. *Ubi enim fractae sunt vires.* Ad hujus morbi durationem omnino respiciendum est, quippe in Hydrope recenti, plerumque conducunt acria, quae stimulant, aromatica, quae vires vitales intendunt, & ista mendi ratio, quae, ex medicamentorum alcalinorum ordine & usu, auxilium petit, nisi clare appareat contrarium.

In morbo autem diurno plus proficiunt acida, tunc enim ex humorum stagnantium putredine pulsus fit frequens, licet in morbi accessu tardus fuisset.

Effectus hujus Putredinis non raro Haemorrhagiam inducit, cujus vi saepe extinguuntur *Hydropici*. Quo enim diutius durat morbus, eo aqua magis putrescit, & acrior evadit.

Hinc oriuntur multiplex Gangraena, nec non & Haemorrhagia narium; ex his vero postrema vix unquam prius locum habet quam Abdomen aqua plenissimum sursum premitur, & acer Sanguis rodit & rumpit Vasa.

Hoc in loco aliam subjungere cautionem, quasi ex eodem fonte derivatam, non alienum erit; scilicet, Tumores Crurum morbos longos comitantes, aegrosque in nil miserantis Orci fauces deducere proclives (ut Phthificis, Icte-

Istericis, &c. frequenter accidit) nunquam curandos esse more Hydropis veri, quin more morbi primigenii.

His forsan lenis Alvi Purgatio iis temporibus utilis foret, quibus scilicet ob humores turgescentes, simulque ad nimiam plenitudinem crescentes, plurimum augeatur Dyspnoea, aliudve ejusmodi symptoma.

Crurum autem tumores oedematosi à laxitate fibrarum & Lymphae lentore orti, ab Emetico leni, quod semel in hebdomada exhiberi debet, multum juvantur, datis in intervallis iis remediis, quae compagem laxam intendere valent, quippe horum ope fursum revelluntur humores, & circuitui generali simul celerius remittuntur.

Sedulo autem curandum est, ne multum urgeat Dyspnoea, aliudve symptoma simile. Ideoque si aliquid horum timeatur, die proximo à vomitu liquanda est alvus, caeterisque diebus incidentia & roborantia remedia exhibenda sunt.

Hujusmodi tumores Virginibus cachecticis, & Menstruis inordinatis laborantibus non raro accidunt, nunc hestica nunc lenta humorum Cacochymia comitati, & sanantur medicamentis ferrugineis, & leniter expurgantibus, ratione habita ad pravam corporis constitutionem.

Pag. 87. l. 10. *Ab omni potu per longum tempus.*] Procul a nobis absit omnis alienae senten-

rentiae suspicio, utpote meo consilio nunquam aliud hydropici aegri auribus adeo strenuo inculcari curarem, quam quod obstinate à potu se cohibere manente curatione necesse sit. Interea mihi annotare liceat, quod in ascite ex vasis lymphaticis ruptis solummodo ortâ, sine cachexiâ notabili, non aequè a liquidis prohibendi sunt aegri, ac in anasarca. Ex seri enim defectu siccatur sanguis, satiusque est paracentesim citius repeti, quam sanguinem nimis exsiccari, unde putris corruptio & cita mors.

Pag. 87. l. 11. *Cum sitis plerumque vehementer premit.*] Sitis ingens in hoc morbo mali admodum est ominis, quippe tam sanguinem circulantem aquosâ parte privatum, quam humorum stagnantium putredinem denotat; nec unquam sanatur aeger, dum hoc symptoma maneat.

Pag. 94. l. 17. *Valentissimis catharticis usus brevi post exhaustis viribus consumptus est.*] Adeo noxia est in hydropicis intempestiva per alvum purgatio, ut in fine hujus morbi diarrhoea spontanea summopere suspicanda sit, quippe ut plurimum putredinem humorum colliquefactam ponit, de qua brevi moriuntur aegri.

 C A P U T IX.

 De jecinoris morbis.

S E C T I O I.

Icterus.

Pag. 96. l. 13. *Mistura ex oleo, aqua, & sale tam volatili quam fixo.*] Immittatur enim Bilis in vas destillandis succis accommodatum, & igne leni dein subjecto, paulo post educetur Phlegma, remanente in fundo massa densa, ad flammam concipiendam proclivi, licet Bilem flammae ire contrariam bene notum est. Austo dein igne ascendit sal acre volatile, ossa in fundo relicta coloris est obscuri, saporis verò acerrimi, magnamque copiam Salis Lixivii & magis fixi, quam generis prioris, non tamen absolute fixi in se continet.

Bilis etiam calore leni ad crassitudinem exhalata, odore volatili late sparso Nares percutit, unde patet dari etiam Sal Volatile praeter id, quod compage adeo fixa praeditum est, ut multo majorem ignis vim, priusquam ascenderet, profecto adhibere opus sit.

Pag.

Pag. 96. l. 14. *Ad varios fabricae animalis usus.*] Bilis enim coagula & ingesta glutinosa, ventriculi vires eludentia solvit, acidaque destruit, chylumque sanguini reficiendo idoneum reddit. Detur quippe vitulo lac, & paulo post mactetur, omnia in ventriculo caseosa & coagulata videntur ad duodenum usque, hoc vero aperto, admistione bilis, omnia iterum fluida inveniuntur.

Pag. ead. l. 16. *Sanguis ipse modis quam plurimis corrumpi possit.*] Bilis e contrario licet diu asservata non eo more putrescit, quo reliqui corporis humores corrumpi solent.

Pag. ead. l. 18. *Peccat autem non raro lentore.*] Cognoscitur quidem hujusmodi Bilis status in multis ita se habere, ex vita aegri, & signis lentae pituitae praegressae ante adventum morbi, qualia sunt pulsus tardus & segnis, appetitus prostratus cum sensu quasi ponderosae fatietatis, & compressionis astrictae sub scrobiculo cordis, vomitus pituitae, color cutis primo pallidus, dein pallido-flavus, et in morbo diuturno subfuscus, faeces alvi albae, oculi flavi, urina crocea cum sedimento crasso, viscido, flavo, sensus gravitatis & doloris onerosi in Regione Hepatis, durities ejusdem, praesertim si multum infarciatur Jecur, vel exteriorem partem occupet morbus; si vero cavam interiorem infestet, tactu saepe non deprehenditur, etiamsi adsit Scirrus, hoc in omnibus Icteri speciebus verum est. Pag.

Pag. 96. l. 19. *Nonnunquam etiam nimia raritate.*] Haec Bilis conditio acrimonia calida plerumque est comitata, eosque prae caeteris invadit, quibus opipare se curare, spiritus vinosos Baccho litare, aut cereviasias larga copia ingurgitare, quotidiana & pulcherrima erat cura.

Dignoscitur haec Icteri species à priore, calore paulo majori, urina rubro-flava cum sedimento simili, viscoso, pulsu crebro, atque siti & febricula levi conjuncto.

Pag. 97. l. 17. *Corporis humoris accendunt.*] Sunt quamplurimi hujusmodi generis homines, quibus semel in mense subito exoritur immanis capitis dolor, nec non febre quadam conjunctus, at postquam haec symptomata aliquot horis perpessi fuerunt, magnam copiam bilis vomunt, & illico se optime habent. Lenis vomitio, aut alvi solutio semel vel bis in mense instituta, cujus ope, bilis jam accumulari incipiens ex corpore ejici queat, antequam turgeat, tollere haec mala raro fallit.

Pag. ead. l. 19. *Sed & alia est Icteri species.*] Haec Icteri species dolores Intestinatorum frequenter insequitur aut comitatur, & à ductu hepatico tum temporis praeter aequum confrieto oriri pro vero habetur, eo quod amoto dolore saepe sponte cessat.

Hujusmodi Icterus hisce signis ut plurimum comitatur, scilicet adsunt urinae aquosae copia
larga,

larga, alvus simul nunc resoluta & aperta; nunc astricta & clausa nimis, sensus tensionis sub scrobiculo cordis, febre interea nulla se comitem exhibente.

Veruntamen mihi fas sit suspicari hanc Icteri speciem, multo saepius originem suam trahere a calculo transitum per ductum cysticum aut cholodochum moliente; quippe sub tali rerum statu, plerumque fixus & acutissimus circa eam regionem, qua dictus cholodocus duodeno inferitur, dolor adest, cum molestissimo vomendi conatu, colore cutis valde flavo, alvo saepe dura admodum, & astricta sociatus; quae symptomata extemplo & ex toto solent remittere, excretis per Anum Calculis pondere ut plurimum levissimis.

Pag. 97. l. 27. *Tale quid cruciatibus colicis.*] Adeo hos Intestinorum cruciatus mentiuntur dolores illi, qui ductibus biliariis obstructis, aut concretionibus calculosis debentur, quae vel in his vel vesica fellea adesse solent, ut saepe de his longè opinione falluntur Medici, dum torminum speciem prae se ferentes, non solum pro variis doloribus Colicis habendos, sed quod pejus est, pro verissima comitantis aut instantis Icteri causa se agnoscendos faciunt. Quid igitur inde mirum? eum medendi ratio principis falsis omnino innitatur, sanatio hujus Icteri speciei vel frustra speranda, vel saltem difficillime ad votum perducenda sit.

Hujusmodi Ictericis plerumque Vomitus &
An-

Anxietates, pervices quasdam, Paroxysmorum more, longiore licet intervallo, quam in acutis morbis, recurrentes, atque horum succussu, gradu quodam aut solvitur obstructio in meatu communi biliario, & in intestina fluit Bilis, vel recurrente in venam cavam Bile evacuatur vesica, & meliores se habent aegri, nisi quod flavi maneant, donec repleta iterum vesica redeant symptomata.

A proposito autem non alienum erit, alteram, priori, perquam affinem, hoc loco subjungere observationem, cujus veritatis me testem oculatum iterum atque iterum reddidit Cadaverum Ictericorum examen anatomicum, nempe, qui, simul ac cibum capefferant, nausea & vomitu, anxietate & dolore ventriculi laboraverant, & paulo post se Ictero inquinatos fenserant, hujusmodi omnes lapidem vel in Vesica Biliaria, Hepate, vel partibus annexis certè habuisse mihi compertum est.

Pag. 99. l. 20. *Quinetiam vomitus plerumque eliciendus.*] In emeticis exhibendis summa requiritur cautio, omnia in hepatis regione libero circuitu frui posse, aliter non raro ruptis vasis male cedunt. Praeterea si nimio motu vel calore in obesitas liquecat pinguedo, & per vasa epiploica ruit in venam portarum, aut si hypochondriacis, ex iisdem causis, solvatur humor atrobiliarius, & per coeliaca ad hepar defertur, ex quibus tandem fit icterus; his ambobus exhibitio emeticorum multum periculosa alit,

alit, adest quippe ut plurimum jecoris inflammationo.

Pag. 100. l. 6. *Ex iis denique, quae bilem ipsam emendant.*] Alia autem non sentiunt icterici auxilia certiora, quam quae ipsi praebentur ex usu libero feri lactis, & succorum vegetabilium lactescentium, tempore verno cum sapone veneto aut amygdalino aptâ copiâ simul assumptorum.

SECTION II.

Diabetes.

Pag. ead. l. 19. *Diabetem dictam.*] Hujus morbi certa & propria symptomata sunt mingendi crebra cupiditas, Lotio multo, eoque non falso, sed subdulci, simul profluente, siti ingente & inexplebili, pulsu celeri & debili, linguae ficcitate & ardore, & virium debilitate comitata.

His igitur signis, & iis, quae malo hypochondriaco, aut affectioni hystericae prorsus propria sunt, simul comparatis, facile distingui potest Diabetes à fluxu urinae dilutae, quae nervorum spasmis ortum ducit.

Multi tamen Hypochondriaci viri, (nec non & hystericae mulieres) se Aqua Bristoliensi diu hausta sanatos fuisse crediderunt, qui hoc morbo

morbo nunquam laboraverunt; at pauci sanantur, qui reverà Diabete affecti sunt. Consumptis enim quotidie viribus, ex tam ingenti urinae profluentis copia, ut plurimum confestim moritur aeger.

Pag. 100. l. antep. *Sed Jecinoris morbum.*] Diabetem Jecinoris esse morbum se alibi demonstrasse credidit noster Auctor, unde cramben bis coctam apponere recte recusavit, at argumentis his certissimis non obstantibus, aliam de hac re sententiam proponere haud metuam.

Cum enim apud omnes in confesso est, hunc morbum, eos prae caeteris invasisse, quibus, spiritus vinosos vacuo praesertim ventriculo perpetuo fere forbillasse, pulchrum fuit, etiamsi inde non ebrii fierent, etiamsi nec frigidis potionibus intempestive sitim restinguerent; etiamsi nunquid Jecori sololuerit, se ne minima ex parte, quidpiam morbosae indolis suo hospitio excepisse, sitne licitum suspicari veram hujus mali sedem, non in Hepate, quin potius ponendam posse in vitiata imprimis Chyli, dein & sanguinis compage, qua renum canaliculi ita repleti, extensi, & demum resoluti evaserunt, ut sub lotii specie profluxerit indies ferofus quidam humor, consimilem cum Chylo naturam nimis participans, idque rivo tam copioso, ut exsiccato cruore, aegrum atrophiae citatae & immedicabili succubuisse necesse fuerit.

Pag. 101. l. 7. *Ad profuvinm illud sistendum plurimum valet.*] Remedio & curationi jam memoratis adjicienda sunt ea, quae de quibusdam, vomitu saepe iterato, sanatis tradita sunt. Haec enim medendi ratio haud incongrua videtur, sed mihi adhuc defuit tentandi opportunitas; interea suggerere mihi in animo est, an hoc vomendi proposito prius rite peracto, camphora iis medicamentis sociata, quasi fibras roborent, & ventriculi concoctionem juvent, atque eâ copiâ cum aqua calcis simplicis vel magis compositae exhibita, sicut ante in mania exposui, scilicet, ut libera fiat perspiratio, aliquid non praebeat auxilii?

CAPUT IX.

De morbis renum & vesicae.

Pag. 103. l. 16. *Primum mali fundamentum.*
 Cum a nostro instituto prorsus alienum esset, varias Calculi renalis causas explicare, quas tanquam efficientes proposuerunt Scriptores Medici, Theoriam igitur auctoris, ut in verba magistri jurare nimis promptus videatur, impugnare nolo. Interea illud scire oportet, calculum humanum arte chymica rite tractatum, doctrinae adeo ingeniose excogitatae parum favere; utpote se naturam a Salina-tartarea vinosa perquam dissimilem possidere liquet. Nam dato quovis calculo humano, licet ejus pars maxima ex aëre constet, tamen altera portio residua ex materia terrestri Phlegmate, Sale volatili urinali, & Oleo confecta est.

Mihi autem probabile videtur calculum renalem saepe, si non semper, ex rupta arteriola guttas aliquas sanguinis emittente, quibus materia urinae lapidea aut terrena evadit agglutinata & concreta, imprimis oriri; eo quod fracto omni calculo apparet in ejus centro macula rubra aut fusca.

Hoc ulterius confirmatur ab extraneis quibuscunque materiis in corpore humano diu manentibus, quales sunt Globi plumbei in militum

corporibus haerentes, quos omnes materia calculosa incrustatos frequenter vidi, in quacunque corporis parte detenti fuissent. Nec minus patet ab experimento Nuckiano. Hic enim globum eburneum, ligneumque in canis vesicam sectione immisit, vulnusque consolidavit; post aliquod autem tempus canem dissectans, ambos *crusta calculosa obteetos* invenit.

Pag. 104. l. 24. *Ut venienti morbo occurratur.*] Ut idonea possint adhiberi auxilia, in primis cognoscenda sunt calculi renalis signa. Calculus autem renum, perinde ut scriptorum de hac re opinio est, indicatur ex dolore partis gravi, & obtuso, stupore cruris & femoris, & regressu testiculi lateris affecti, pleurumque etiam & vomitu ingestorum, comitatis.

Cum vero haec omnia ab alia aliqua causa oriri possint, quae Renem gravet, & comprimat, indubiam calculi praesentiam non indicant.

Certissimum autem hujus signum, quantum assequi potui, est doloris & symptomatum praedictorum constans incrementum, unà cum mictu sanguinis a corporis exercitatione super viarum strata lapidea, quoties iter, seu curru, seu equo conficiendum, in aegroto experiendum sit, quippe a novo calculi attritu fit ad vasa sanguinea novus & nimius cruoris appulsus.

Hujusmodi autem mictus vix ab aliis causis adeo constanter fieri potest, quippe irritato ul-

ulcere fit inflammatio, & puris vel saniei major expurgatio, raro autem puri sanguinis.

Cum autem hoc modo exploratum sit, ita se habere aegri statum & conditionem, certissimum signum praebetur, ipsam morbi causam calculo attribuendam esse.

Dari tamen potest calculus sine hoc symptomate, quoties vel admodum laevis est Calculus, vel Reni adeo arcte adhaeret, ut non omnino moveatur, & Renem affricet. Et proinde datis symptomatibus primo expositis, de calculo, qui se in rene infederit, semper suspicari fas erit.

Pag. 105. l. 3. *Expellenda sit per ureteres moles concreta.*] In primis igitur animadvertendum est, corpus humanum, ita a natura esse comparatum, ut Renum calculi raro in unam magnam molem (quod in Vesica secus est) accrescant, quin potius lapillorum congeriem ultimis arteriis adhaerentem repraesentant, unde in Ureteres delapsi, dolores, inflammationes, urinae difficultates, retentiones efficiunt, & mortem ultimam suam sobolem, tandem producant.

Incipit autem ut plurimum paroxysmus cum horrore, oscitatione, pandiculatione & nausea, quibus confestim succedit dolor Renis vel Ureterum gravis, vel acutus, pro ratione magnitudinis & formae lapilli, plani scilicet & laevis, vel scabri & angulati. His succedunt aegritudo ventriculi, vomitus, alvus nunc astricta, nunc

K 3

lu.

lubrica, & torminosa, urina nunc intercepta, aut parca copia reddita, nunc aquosa & tenuis, praecipue manente doloris saevitie, nunc crassa, sabulosa, cruenta, &c. maxime post doloris remissionem: Cedente enim tum temporis Nervorum & Ureterum distentione descendit sabulosa vel calculosa materies, raro vero dum ingens urgeat dolor.

Calculus autem in Ureterem se descendisse indicat, tum per situm, tum augmentum doloris, eumque summe acutum & lancinantem ad regionem ossis Ilii excurrentem, quippe, dum Ren solus laboret, obtusior & gravior est doloris sensibilitas.

Pag. 103. l. 13. *Numquam enim dum in magno cruciatu aeger est.*] Etenim perpetuum est, & ad hoc dirigi debet omne consilium, quod quo major sit dolor, eo mitiora & minus propellentia adhibenda sunt diuretica, & vice versa.

Pag. ead. l. 23. *Sedato jam angore diureticis etiam valentioribus pugnare liceat.*] Periculosa valde nihilominus est eorum fors, quibus nullo accedente dolore, penitus sistitur urinae ex Renibus descensus ad vesicam, eo quod quamdiu manet dolor, manet etiam vis propellens tam liquidorum, quam solidorum.

Si itaque remediis jam dictis & ordinariis minime proficientibus, eo usque processerit malum, extemplo larga copia sanguinem detrahendum oportet. Dein exhibendus est *Hauftus Emeticus*

cus ex Oxymellis Scillitici unciis duabus vel tribus, ut concutiatur universa corporis compages, quod optime in balneo tepido fit, nimirum ut eodem tempore laxentur Ureteres, & deorsum derivetur humorum impetus.

His inceptis peractis, immittendus est clyster stimulan, nisi ab Emetico profluat alvus, & dein si post aliquas horas, videlicet decem vel sedecim, nullum adsit aegro doloris revertentis, vel urinae effluxurae indicium, vesperi nuchae & carpis applicentur vesicatoria, & liquorem aliquem propellentem & lubricantem largiter hauriat, atque in eadem curatione usque ad noctem proxime futuram perseverandum est.

Si vero circa hoc tempus nil urinae effluxerit, haud quicquam sit morae, quin exhibeatur Bolus ex Electarii e Baccis Lauri scrupulo uno, & Mercurii dulcis sublimati granis octo vel decem confectus, & crastino mane devoranda est hujusmodi massa, nimirum.

R. Extract. Cathartic. ℥ss. Sal. Succin. Mercur. dulc. sublimat. ana gr. v. Syrup. Ros. solut. q. s. m. Interea repetendum debet tum mane, tum vesperi balneum tepidum.

His nequaquam urinam cientibus, postridie, si vires ferant, iterato prius balneo, aegri corpus magna gestatione in Rheda, super vias aut salebrosas, aut lapidibus stratas, per aliquas horas, vehendum & concutiendum est, vesperi autem iteranda est Immersio in aqua tepida, & applicatis postea tibiis & femoribus vesicatoriis,

toris, eodem tempore libere & largiter medicamenta dare oportet, quae ad urinam propellendam vim habeant.

Si his pro re nata factis, nil boni aegro afferatur, quin potius stupidus & comatosus evadat cum pulsu pleno & tardo, mors ipsa, ut brevi post adveniat, expectanda est.

Alia tamen non videtur melior medendi ratio, quam persistere in usu praescriptorum, maxime in haustu largo Diureticorum, praecipue Lixivialium, simul & missione sanguinis, & medicamentis catharticis nuper dictis, pro ratione virium repetendis. Obturatis autem Ureteribus, rariissime ultra diem decimum hujusmodi aegris vita superest, plerumque enim citius, tanquam e Comate morientes; in aeternam clauduntur lumina noctem.

Nonnunquam autem accidit aegro, qui hujusmodi urinae retentionis obstinatae patiens fuit, ut tandem sanguinem sincerum minxerit, quodcumque autem res sic se habeat, vix ulla est convalescendi spes; tanta enim fuit vis vitae, ut destructa sint vasa.

Hoc equidem in loco insuper adjungenda est cautio, Catheterem, integra urinae suppressione se palam faciente, in vesicam urinariam immittendum debere, priusquam fortia dentur diuretica; ne forsan ab inflammatione levi Sphincteris, vel ejus affectione paralytica, vel ingressu lapilli in collum vesicae, retineatur urina.

In aegris hujusmodi a retenta urina plurimum
tinet

tumet vesica, ita ut aliquando externe dignosci possit. In his sanandis, Catheteris ope pro renata educenda est urina, donec morbus primigenius pro suo genere sanari potest.

Nonnunquam etiam accidit, quod adeo inflammetur vesicae sphincter, olivæ tumore comprimatur, ut catheterem in vesicam introducere profecto impossibile sit, quo casu ad Perinaei puncturam confugiendum est.

Pag. 106. l. 8. *Extra illum autem saluti conducunt.*] Hujus morbi integra sanatio vix expectanda est, quippe lapillorum omnium expulsionem & praecautioem, ne generentur novi, postulat. Sufficit itaque dolorem lenire, tutam lapilli expulsionem promovere, talemque vivendi morem instituere, ut inde non increseat malum, & rariores & mitiores evadant paroxysmi.

Pag. ead. l. 10. *Cibus ex media materia.*] Si aegrotus huic morbo renali obnoxius bibat serum lactis, & per longum tempus se jusculis tenuibus nutriat, ita ut inde in diarrhoeam incidat; raro sub tali regimine laborabit calculo. Hinc etiam fit, ut quibus mos est, cerevisias praecipue novas & lubricantes larga copia ingurgitare, longe minus calculo obnoxii sunt hujusmodi homines, quam qui vinum praecipue tenue & austerum potare solent.

Pag. 109. l. 23. *Calculos ex vesica exscindendi*

K 5

di

di adinvenerunt.] Si vero, vel ob aegri fenectutem, valetudinem infirmam, lithotomo munere suo fungi non concessum est. Victu tenui, blando, leni, humectante, emulsionibus largiter; haultis, pro re nata cum aqua calcis paratis, fotu, & linimento anodyno, medicamentis, quibus insit opium, simul devoratis, quiete corporis, aliisque similibus, tentanda est morbi extenuatio, quam ultra spem feliciter successisse novi, modo ab attritu calculi non adhuc erosa fuerit vesica.

CAPUT X.

De morbis oculorum.

SECTIO I.

De gutta serena.

Pag. 111. l. 8. *Guttam serenam appellant.*
Cognoscitur gutta serena non ex morbo se ipsum palam & aperte faciente, sed ex visu, inopinato & praeter naturam plus aut minus deperdito, si vero quis attente in oculum inspiciat, naturali largiorem semper pupillam percipiet, quod cum visus privatione, aut insigni ejus diminutione, certissimum est hujus morbi signum.

Pag. 113. l. 5. *Quibus autem modis curationem aggredi.*] Valde difficilis est hujus mali medicina, variae ejus causae iterum atque iterum ad examen vocandae sunt, prae caeteris autem distinguendum est, an Plethorae, causaeque calidae, vel frigidae & pituitosae, tribuenda sit ejus origo.

Si enim juvenibus, sanguinis aut humorum plenitudine, calidove corporis habitu praeditis
acci-

accidat, missio sanguinis larga, etiam & idoneis vicibus repetenda, alvus potionibus catharticis iterum atque iterum subducenda, omnium certissima praebebunt auxilia; quibus ex magno usu erit, adungere remedia, quae humorum calorem & spissitudinem temperant & attenuant; qualia sunt *medicamenta ex salibus refrigerantibus, nitrosis & neutralibus dictis*, atque Gummi Guaiaco; ea ratione juncta & commista, qua symptomatum status atque gradus postulare videantur.

Etenim quosdam ex hujusmodi hominibus novi, qui post exercitationes violentas, Inguviem, Crapulam, aliaque similia, subito caecitate perculsi fuere, accedente nunc saevo, nunc ne minimo, nec praegresso nec comitante Capitis dolore, quibus haec medendi ratio ad *Amuffim* facta, visum integre restituit.

Plerumque vero sensim inducitur hoc malum, visu nunc fere extincto, nunc iterum reviviscente, dum subinde ante oculos volitare videantur radiantia lumina Solis, aut Muscae, Capilli, Nebulae, aliaque simulacra innumerabilia, quae aegrum vanis imaginibus & inani spe ludere, & lactare misere solent.

Cum autem eo usque invaluerit morbus, Therapeutice, quam Auctor hac sectione instituit, sedulo prosequenda est.

Pag. 113. l. 14. *Factis profundis incisuris.*]
Mihi in usu fuit, ut locis pone aures maxime commodis, caustico medicamento inuratur cutis,

tis, quod in quamplurimis oculorum morbis insignem usum secum attulisse comprobavi: quippe transit hac via ramus arteriae carotidis ad ipsum oculi globum, unde in hujus organi fluxionibus morbidis, obstructionibus variis, imo & in gutta serena, primi ordinis est remedium. In his autem apertis servandis cavendum est, ne ob nimiam humorum affluentiam diu in musculorum interstitiis stagnantem, fiant sinus, fistulae, aliaque similia, nec non & inde gangraena in cachecticis, quae, ob musculorum exiguorum cursum intortum, ignaris pharmacopoeis & chirurgis aliquando accidisse novi.

Pag. 113. l. antepen. *Factam salivae irritationem.*] Ut plurimum ad tres vel quatuor septimanas protrahi ptyalismum necesse est, eo-que finito, diu insistendum est in usu pilularum, quales erunt, quae ad hanc normam dirigantur.

℞. Mercurii dulcis sublimat. ʒss. Cinnabar. Antimon. ʒiss. Balsam. Peruv. q. s. m. f. massa, cujus pars octava bis quotidie sumenda est, superbibendo aquae calcis magis compositae, seu decoct. e lignis apud pharmacopoeiam Fulleri uncias quatuor. Interea, singulis vel alternis hebdomadis, alvi purgationem modicam instituire oportet, sedulo autem cavendo, ut a nimia ejus subductione, non debilitetur aeger; sin autem per haec malum finitum non fuerit, profecto ad id auxilii genus confugiendum erit quod in strumarum curatione descriptum habetur.

bitur, ejus enim remedii vires in hujusmodi morboſis reliquiis exterminandis, caeteris omnibus longe antecellere, mihi uſu ſat frequenti, penitus notae & expertae ſunt.

SECTIONO. III.

De albugine oculi.

Pag. 117. l. 18. *Anceps remedium experiri quam nullum.*] De ſingulari prorsus virtute liquoris hepatis piſcis, qui muſtelae fluviatilis nomen gerit, in oculorum maculis & albugine ſanandis; conſulendae imprimis ſunt hiftoriae experimentis repetitis confirmatae, quas celebris Antonius de Haen medicus Vindobonenſis ſcriptis ſuis publicae utilitatis cauſa editis communicavit.

Odorum vires.

Pag. 118. l. 1. *Spiritu attractum ſanum habitum inſicere.*] Ut aliquod de nocentibus odorum viribus utile habeatur iudicium, hujusmodi effluvia ad tria genera praefertim referri poſſe puto; nempe ad eam rem pertineant ea, quae imprimis ex vegetabilium fermentatione aut corruptione, vel 2do, quae ex animalium putredine, vel tandem tertio quae ex quorundam mineralium exhalatione ortum ducant. Veriſimillimum enim videtur, quam plurimas fe-
bres

bres epidemice grassantes, sicut miliales, pe-
techiales, putridas & pestilenciales, nec non &
permultos morbos colicae, hypochondriacae,
hystericae & scorbuticae naturae, quibusdam
ex praedictis causis, nunc seorsim nunc con-
junctim agentibus, omnino adscribi debere.

C A.

 CAPUT XI.

De podagra.

Pag. 120. l. 5. *Quod sibi inimicum est.*] Huic sententiae cum nostro auctore insistent permulti medici, sanguinem ex faeculentis quibusdam, hujus morbi auxilio, depurari; eo quod finito paroxysmo melius se habent podagrici, jucundiores sunt, & magis hilares, cum autem more assueto non redit, torpidi, sunt & ad negotia inhabiles. Hoc autem, si quod ipse sentio, proferre liceat, a vivendi cacoëthe potius pendet, ex quo fit, ut vasa & viscera cibo & vino onusta & infarcta evadant, eadem autem, manente paroxysmo, per fortiorem humorum circuitum, & frequentiores resilientium fibrarum ictus, simulque ob victum potumque magis modicum, salubrem, & abstemium, ab adhaerente viscidâ colluvie liberentur. Quin & eandem sententiam confirmant, ea, quae ex observationibus propriis didici. Novi enim quosdam à divitiis ad penuriam redactos, qui carcere tenuiter viventes, & aquam fere solam bibentes à podagra immunes existiterunt, laute autem & molliter se postea curantes, iterum fiebant podagrici.

Pag. ead. l. 6. *In Articulos protrudere nitur.*]

tur.] Dum Pedes, aut Articulorum vincula, Offiumve Juncturas solum invadit hic morbus, Podagrici se medico nequaquam carere credent, neque ullis praeceptis obtemperabunt. Male itaque suo nomini consulit, qui iis alia medicamenta, praeter lenissima cathartica, subinde exhibet, quae colluviem onerosam ab alimentis assumptis & inconfectis generatam ex primis viis eliminant, cujus generis sunt Tinctura Rhabbarbari vinosa aut spirituosa, Tinctura Sacra, Pil. Rufi, & similia, atque parce, frugaliter & convenienter naturae vivere ipsis imperat. Multo autem pejus, qui remedia aliqua singularia parti hoc morbo afflictae extrinsecus applicat. Si enim ex causa qualibet, à medicamento toto caelo diversa, imo post plures annos accideret materiem podagricam alio atque alio loco exoriri, de inscitia & injuriis certissime damnabitur medicus.

Pag. 120. l. 19. *Ut in partem, quam prius occupaverat, revertatur.*] Nonnunquam enim dolor Podagricus Juncturas Offium relinquens, Cerebrum, Pulmones, & Viscera Abdomen occupantia, petit, praecipue in Senibus, & iis, quibus, a frequentibus morbi tentationibus, multum debilitentur vires, quo casu Apoplexiam, Lethargum, Pleuritidem, saevamque Pulmonis, Ventriculi, Intestinorum & Viscerum Inflammationem mentitur.

Dignoscitur autem constitutione aegri ad hunc morbum gignendum propensa, & corporis

L

poris

poris membris aut partibus assueti doloris vel propè vel profus immunibus.

His aegris uno ore laudant medici spirituoſa, aromatica, ſummaque calefacientia, Alexipharmaca dicta, quibus materiam morbificam ad extrema expellere proponunt, ſperantque.

Hic autem diſtinguendum eſt, an morbus ex debilitate ſola, vel ex vi febris oriatur, quae materiam quaquaverſum agitatum in aliena loca trudat.

Statum priorem aſſe docent ſenectus, pulſus debilis, aegritudo ventriculi, ſpirituum languor tum praefens, tum praegreſſus cum pulſu praedicto, tremor, morbi omnes praegreſſi debilitantes, exinanitiones omnes nimiae, aliaque ſimilia.

Posteriores denotant febris acuta, pulſus durus, dolor ingens, calor magnus, ſitis, aetas juvenilis, vel media.

In caſu priori profunt inprimis balnea aquoſa tepida crurum tenuis, quae veſperi quotidie repetenda, his vero non juvantibus admoveatur Plantis Pedum Emplaſtrum Cephalicum cum Euphorbio, aut pauco Pulvere Cantharidum inſperſum, & ſi debilitas magna adfuerit, Veſicatoria partibus dolere aſſuetis imponenda, caeteraque ab Auctore hoc loco praefcripta ſedulo peragenda ſunt.

Pag. 120. l. 21. *Id efficiunt ſanguinis miſſio.*]
Haec exinanitio propter inſigne podagricorum praedudicium, ſaepe de die in diem adeo pro-
rogatur,

rogatur, ut tandem fiat vera partis dolentis inflammatio, & exinde cita mors. At nisi adsit summa debilitas, sanguinem imprimis mitti debere (ratione habitâ ad aegri naturam, vires & aetatem) indubie credo, eâque celebratâ, more praescripto curationem absolvere conveniat.

Pag. 123. l. 4. *Ut morbus locum quem jam tenet, deserat.*] Medicum attente in memoria servare hoc monitum oportet. Si enim caput, pulmones vel pleuram petat morbus, adsintque dolor magnus, stupor, respiratio difficilis, aliave ejusmodi symptomata, mitti debet sanguis, imo & repeti ea ratione, quâ effraenato morbi impetu opprimi videantur aegri, etiamsi debiles esse appareant; aliter periculosa equidem partium affectarum inflammatio nascetur, praemissâ autem hac exinanitione, exhibendum est medicamentum catharticum, quod etiam, prout postulet malorum symptomatum status repeti debet. Eodem tempore derivantia & stimulantia praedicta sedulo applicanda sunt, ut horum ope in partibus assuetis excite-
tur dolor, sine quo vix convalescant podagrici.

Pag. ead. l. 6. *Quanto cum commodo multis in casibus.*] Hoc in nullo casu magis manifestum est, quam illo, quo juvenes, vel viri athletice valentes, aut habitu corporis plethorico gaudentes, ex intemperantiâ, exercitationibus violentis, aliisque similibus causis prae-

gressis, quae sanguinem exaestuare faciunt, non solum se in repentinum Podagrae paroxysmum intulerunt, quin haud raro inprimis prae caeteris partibus ad ipsum Cerebrum, Pleuram, aut Ventriculum confestim & atrociter hoc malum deduxerunt.

De hujusmodi Podagricis promptissime & larga copia detrahendus est sanguis, & morbus more inflammationis verae, quae partem affectam infestavit, est curandus.

Etenim hac medendi ratione, sublata quamprimum nimia febris vehementia, profecto paulo post, naturalis & tutior multo subsequitur Podagrae paroxysmus, atque hanc rem ita se hisce morbidis prospere evenisse, ne uno quidem excepto, observavi.

Novi etiam juvenes aliquos, qui labe podagrica a parentum vel saepius suorum culpa multati, primo ejus impetu quasi Epileptici & Apoplectici cecidere, at tamen praemissae curationis ratione habita, & exinanitionibus idoneis institutis, illico ferè pedibus laborabant, & fiebant Podagrici.

Pag. 124. l. 10. *Temperanter aetatem agere.*]
 Vitare igitur omnino debent huic morbo obnoxii, vinum, venerem & crapulam, & prae caeteris cibos aromaticos, acidos, acres, salinos, pingues & glutinosos; instar omnium autem prorsus exulendae sunt corporis desidia, mentisque curae & inquietudines, sic enim vult, sic jubet medicorum chorus omnis à gra-
 vi

vi & perspicaci Hippocrate usque ad Cadogan
seria facietis mista quam tempestive scribentem.
Apprime igitur in vita utile esset consilium il-
lud vere aureum, quod ab omnibus in perpe-
tua observantia habendum praecepit Seneca.
Bene & beate vivere, inquit, circumcidenda
duo sunt. „ Et futuri timor, & veteris in-
commodi memoria. ”

C A P U T XII.

De doloribus articularum.

Pag. 125. l. 3. *Illi dolores qui cum inflammatione & tumore articulos invadunt.*] Hujusmodi morbi nunc Articularum Inflammatione, & dolore acri, pungente, nunc magis obtuso & oneroso, eoque vago vel fixo comitantur; quibus omnibus mirum in modum variantur, tam pro ratione acrimoniae, aut lentae spiffitudinis, quibus materia praedita sit, quam pro natura vasorum, quae se propriis suis indiciis plus minusve relaxata, dura & tensa patefiant.

Distingui itaque potest commode, licet non accurate morbus, qui Articulos invadit, in eum inflammatione & febre acuta sociatum, eumque, qui harum expers est.

Oritur prior, ut plurimum, a frigore contracto, cui succedit horror, rigor, aliaque febris ineuntis symptomata: Haec insequuntur calor, sitis, dolor Articularum sensim auctus, cum pulsu forti & duro plus minusve pro ratione inflammationis. Interea dum dies alter & alter procedat, membrum affectum gradatim tumet, & paulo post mitescit dolor, mox tamen aliud atque aliud occupat, novam quotidie excitans tragoediam.

Oritur autem secunda species a causis quamplu-

plurimis, maxime autem ab acribus & spiffis humoribus, eo statu vasorum accedente, quo difficulter per vasa affueta transire possunt. Cujus generis sunt tumores, obstructions, contractiones & distentiones vasorum & nervorum undecunque natae, aliaque similia.

Pag. 125. l. 5. *His sanguinis missionibus.*] In Articularum dolore, febre acuta & pulsû duro comitato, quae symptomata sunt Rheumatismi inflammati vera signa diagnostica, frequentes sanguinis missiones, nunc Lanceolae, nunc Cucurbitularum, cum scarificatione admotarum ope, omnino instituendae sunt, praesertim in juvenibus validis & sanguineis.

Cum enim in his omnibus cruor missus crustam inflammatam ut plurimum eructat, pro hujus lentore & crassitudine plus minusve exinanitiones generales, ut & medicamenta, quae obstructions reserant, & aestum sanguinis & humorum refrigerant, & compescunt, adeo de industria postulantur, ut in hac medendi ratione solum & totum ponatur hujus morbi sanandi arcanum.

Novi autem nonnullos ob malam curationem, & praecipue ubi in morbi initio defuerunt idoneae exinanitiones, tam sanguinis detractio, quam alvi purgatione; quibus per plures menses manserunt hujusmodi dolores, qui tandem eousque aegros debilitarant, ut febre hectica laboraverint, cum cruribus quasi Leucophlegmatiam perpeffis, & fere hydropicis, seu potius salibus, quales phthificis contingere solent.

His multum profunt Chalybeia medicamenta, quae cum lacte asinino assumenda debent, adjectis omni Lactis Potioni Spiritus Cornu Cervi guttis quibusdam, interpositoque semel in Hebdomada cathartico leni ex Rhabbarbo, aut fimilibus.

Illud autem animadvertere oportet, hujusmodi dolores foeminas plerumque frequentius quam viros obsidere, easque praecipue, quibus, ob menstrua retenta, aut suppressa, adveniat morbus, & ad quem tollendum perperam exhibita fuerint medicamenta calida, aut quae menses cieant maxime.

Interea minime praetereundum est, me novisse etiam non paucos viros, artuumque dolore acuto correptos, qui medicamentis calefacientibus, sudatoriis & vesicatoriis tractati, gravia juncturarum immobilium mala, seu Anchyloses nulla arte sanabiles, toto quod vitae miserae superstit, passi sunt.

Fugienda itaque saltem in prima hujus morbi accessione talis curandi ratio.

Pag. 125. l. 7. *Si nulla.*] In his scilicet distinguendum est, an cum vel sine tumore, existat dolor. Si tumor adsit, cujus sit generis, & pro ejus ratione curandus est morbus.

Nam si ex tactu sese innotescat Pus, aut Ichor, aut aliquid simile, educendum est, si fieri possit; & pars affecta, aperta, vulneris ritu, servanda & medenda, donec materies penitus exhausta sit, totumque, quicquid sit duri &

& callosi, penitus abeat. Sanato autem vulnere, paulo infra fiat fonticulus latus & profundus:

Convenit quoque partem affectam contra frigus munire cum emplastro ex Cymino & similibus, praesertim tempore hyberno, aestivo autem, si multum debilitetur membrum, Aqua frigida lavare, praecipue Aqua marina non alienum est.

Quamvis de Articulorum doloribus, qui sine tumore saepe accidunt, nulla apud Auctorem facta est mentio, de his verbum unum aut alterum hoc loco addere, mihi aequum videtur.

Hujusmodi dolores ideoque ad vagos & fixos satis apte referendos posse arbitror.

Priores ab humorum acrimonia plerumque oriuntur, & leni Alvi subductione subinde repetenda, & remediis, quae ad particularum mobilium & movendarum conjunctiones minus tutas solvendas, & liberiores circuitum promovendum vim habeant, larga simul humectantium & demulcentium copia exhibendis, ratione habita ad corporis constitutionem calidam, scilicet an frigidam, plerumque sanantur.

His etiam aegris, si acuti urgeant dolores, multum commodi adfert sanguinis detractio, modica tamen copia eam fieri necesse est; raro quippe crustam inflammata eructat cruor, & proinde ad symptomata praesentia gradu quodam allevanda, (scilicet acrium irritationem tollendo, & fibrarum tensionem nimiam laxando) potius quam ad ea directo sananda instituitur haec exinanitio.

L 5

Hanc

Hanc morbi speciem plerumque pulsus creber & debilis, cutis sicca & aspera, calor modum naturalem parum tranliens comitantur, nisi forsân vel vesperi exacerbetur aestus, vel vehementiâ doloris aliquando exrudantur sudores. Hoc vero rarius, atque hysteriis, scorbuticis, eorumque consimilibus, aliis magis familiares sunt hujusmodi dolores.

Hoc loco non ab re erit monere, dolores, qui a lue venerea saepissime oriuntur, jam expositis prorsus contendere, ita quidem, ut difficulter a se invicem dignoscendi sint, nisi vel medico nota sit aegri vita, vel ingenue ex ore suo peccati condemnatus sit. Quisquis ille est, qui hoc morbo laboraverit, licet plures anni intercesserint, de eo suspicari fas est.

Hi autem dolores plerumque ossis medium occupant, membra torpida & gravia reddunt, & a vesperi ad mediam noctem plerumque ingravescunt, & mane abeunt. Dolores autem scorbutici, licet vesperi & nocte exacerbentur, per diem etiam manent, & ossium juncturas prae caeteris infestant.

Posteriores autem, scilicet articularum sine tumore dolores fixi, ab istis causis praecipuam originem ducunt, quibus vel arctius justo constringantur partes quaedam, vel plus aequo dilatentur, & resiliendi vim debitam amittant, & poinde vel fit resistentia nimia liquidis transmissuris, vel nimia in articulos humorum derivatio.

Dignoscuntur priores crassitie membri in articu-

ticuli vicinia siti, pituitosa, molli, alba, aequali, parum vel nihil ad tactum dolente, non tamen cum tumore prominente aut inflammato, quo plerumque comitantur illi, qui in not. ad Pag. 125. l. 3. definite designantur.

Medicamenta, quae Alvum fortiter ducunt, his aegrotis plurimum proficiunt, praecipue ea, quibus Hydrargyrum inest: Viribus interea prospicere oportet; ut certe repetenda sit iterum atque iterum talis copiosa Alvi purgatio, prout illae hujusmodi exinanitiones ferre poterunt.

Inter rem hanc agendam, per idoneas vices, Electarium e Cinnabere & herbis amaris & aromaticis compositum, una cum *Hauftu* ex Decocto Ligni Guiaci, vel ex Aqua Calcis m. c. exhibere commodum erit.

Quin etiam ulcera, vel manu Chirugi, vel medicamentis exedentibus, paulo infra partem morbo affectam excitare oportet; juvat simul & frictions calidas, siccas, aromaticas, & similia omnia adhibere, quae humores pituitosos, crassos solvere, & discutere valeant.

Quum hoc modo inducias aliquot dierum cum dolore pacisci potuerimus, omni ope molendum est, ut pars violata ereptam sanitatem recuperet, huic autem fini consequendo optime conducunt balnea frigida, nequaquam tamen exsiccanda sunt ulcera, quae prius, ut supra praecipi, instituenda deberent.

His etiam aegrotis insigniter profunt vesicatoria, aut cucurbitulae cum scarificatione, modo parti dolenti imponantur; nec non & eam ure-

urere Lino, Moxa & Causticis, singulari opere, artificioque perfectis, vel ipso Ferro candenti.

Dolores denique fixi, ex nimis astricta & tensa partis compage & naturâ nati, sese produnt ejusdem duriæ, & dolore majori, acriori, ad minimam juncturae flexionem.

Sanantur hujusmodi dolores, detracto, primum quantum opus sit, sanguine, moderata alvi purgatione pro re nata repetenda, frictionibus cum medicamentis oleosis, laxantibus, dissolventibus & humectantibus dictis; balneo tepido, victu humido, molli, motu partis ipsius sensim aucto, & fonticulis juxta positis.

Caeteris autem externis adhibendis, meliora sunt balnea tepida, quae, vel toto corpori, vel ipsi parti applicanda sint; & cum plus emollit vapor, quam balneariis aquis se proluere, vapores molles, tepidos adhibere praecipue convenit.

Licet in dolentibus hisce fixis curandis, parum de fluidis, seu humoribus, sui sollicitus; quippe in parte affecta plerumque latet causa, cur in hanc prae caeteris fiant humorum derivatio, partis tumor & inde dolor; nihilominus tamen nunc acrimoniâ quadam, nunc crassitudine, & non raro ambobus peccatur.

Prior status pro vario ejus genere contrariis corrigendus est, modo satis pateat humoris indoles, sin aliter, humectantia & obtundentia generalia exhibere oportet; eo quod singularis acrimoniae diagnostica non raro obscura sunt,
&

& cognitu difficilia, iisque facile falli potest medicus. Medendi autem ratio generalis semper tuta & utilis, & praecipue si medicamentis, quae plus minusve sanguinis motum & attritum promovendi, vel ejus crassitudinem nimiam attenuandi & diluendi vi polleant, conjuncta fuerit.

C A

CAPUT XIII.

*De morbis cutis.**De scabie.*

Pag. 128. l. penult. *Qui animalculis ortum suum debeat.*] Hac data morbi causa, anxia veterum medicorum sollicitudo de humoribus praeparandis, purificandis, & expurgandis prorsus supervacanea videatur, attamen experientiâ frequentissime edoctus, quasdam cautiones in scabiei curatione prosequendâ adeo ex usu observandas esse comprobavi, ut de iis paulo plura obiter memorare mihi in animo est. In primis igitur certae fidei res est, laudatissima remedia, qualia ab autore nostro praescripta, vix tutò extrinsecus administrari unquam posse, nisi praecesserit modica alvi subductio, porrò & apta sanguinis missio, si mala equidem fortunâ turpis haec & contagiosa lues (vermium quasi agmine factò) multum aut diu in corpore pleno saevierit. Praeterea per totum morbi curationem, non solum laxam servare alvum, sed finito penitus remediorum externe admotorum usu, potiones catharticas, quales morbis inflammatione comitatis conveniunt, ter quaterve per idonea intervalla exhibere oportet, corpusque totum tandem balneo aquoso tepido lavari omnino necesse erit.

C A.

 C A P U T X I V .

De strumis.

Pag. 131. l. 22. *Pertinaci itaque & periculoso huic morbo omnibus modis occurrendum est.*] In curatione hujus morbi aggredienda, id primum totis viribus moliantur chirurgi, ut medicamentorum ex argento vivo compositorum auxilio, hujusmodi aegros salivandos reddant, quod ignare, & nulla habita corporis, constitutionis, & naturae ratione, omnibus laudant. His quidem aegris, irritis aliis remediis, modo sana sint viscera, haec medendi ratio nonnunquam utilis esse potest; heceticis autem & debilibus, aut diuturna cachexiâ laborantibus, saepe certe & cito exitialis evadit.

Pag. 132. l. 7. *Qui a viscidis humoribus nascuntur.*] Hae glandularum farturae & oppilationes raro tanto dolore comitantur, ac si vera inflammatio iis simul adsit; sin vero ita fieret, imprimis curatione idoneâ maxima ex parte minuenda est inflammatio: dein medicamenta ex Hydrargyro parata, caeteraque remedia ipsi malo propria, pro re nata exhibere omnino convenit.

Morbis enim his diuturnis non tantum peccant vasa partis, quin etiam humores per ea con-

continuo permeantes, acrimoniam, pro diversa liquorum naturâ, diversam induunt; & proinde decoctis e lignis calidis scilicet, seu temperatis, salibus acidis, aut alcalinis commistis, aliisque similibus, corrigendi & emendandi sunt. Spissi enim simplices humores omni acrimoniâ carentes rarissime quidem occurrunt, aut investigari nequeunt.

Lentam autem & acrem hanc humorum pravitatem designant glandularum tumores, parum vel non dolentes, Leucophlegmatia comitati, pulsus non multum a naturali aberrans, urina crassa cito putrescens, sitis, membrorum lassitudo, dolores tam fixi, quam vagi sine signis inflammationis.

Sanatur haec strumarum species mercurio dulci sublimato, parva copia, debitis intervallicis per os sumpto; adjunctis decoctis humectantibus & sedantibus, quae pro gradu caloris ex radicibus Chinae, Sarsaparillae, Sassafras, Guaiaci, & similibus, paranda sunt.

Ex usu simul erit, ut Cathartica lenia subinde interponantur; & diebus a purgatione liberis, balneo, tepido aut fotu emolliente, cum commoda partis frictione, uti oportet; ut ibi derivetur vis mercurii dulcis, ubi maxima est vasorum oppilatio.

Hisce enim adjumentis, quae ruptura sunt, laxantur; adeo, ut non solum fartis e loco cedere liceat; sed praecavetur simul nimia globulorum sanguineorum in se mutuo attritus, ex quo hectica habitudo induci possit.

His

His ad fatis longum tempus perductis, Aquae minerales, pro vario gradu dominantis mali, optima praebebunt auxilia.

Morbo denique maxima de parte subactō, & cum jam convaluiffe videatur aeger; generalem corporis habitum cortice Peruviano, & Chalybeis medicamentis, quae caute & prudenter assumenda sunt, roborare nunquam non expedit.

Quamplurimis autem aegris, qui hujusmodi morbis, porro & faevis articularum doloribus, ex humorum crassa, strumosa, aut venerea indole & natura ortis laborent, mihi jamdudum in frequenti fuit usu, medicamentum infra praescriptum exhibere; quod, praemissis idoneis exinanitionibus, se singulari profus modo, exoptatissimis viribus esse praeditum, mihi extra dubium posuit experientia non temerē & fallaciter, sed cautē & verē instituta.

℞ *Mercurii calcinati* granum unum, *Florum Sulphuris lotorum*, grana quinque, conterantur simul s. a. addendo *Confections Damocratis* grana decem, *Conservae Florum Lavendulae*, seu *Rorismarini* scrupulum unum, *Syrupi Croci*, q. s. m. f. Bolus; qui singulis noctibus, hora somni, sumendus est, unā cum *Infusi amari simplicis* unciis duabus, aut *Julepi e Camphora* unciā unā, vel cyatho *decocti e Lignis & Radicibus* ex aqua, quale antea saepe memoravi. Haec continuanda sunt spatium decem dierum, alvus ope *Rhabarbari* vel *Infusi Senae communis*, tantum laxanda est; & quies vesperi, si res postu-

M

let.

let, leni anodyno concilianda. Interposito autem die uno vel altero, eandem medendi & purgandi rationem renovare, eâque, per sex vel octo hebdomadas, perseverare convenit; seu usque quo pateat, num morbo sanando aut levando par sit curandi modus.

Si aegroti intestina boli usum malè ferentia, nimis irritata & laxa evadant, *Electarium e Scordio*, aut *Theriaca Andromachi*, satis apte fungetur vice *Confectionis Damocratis*. Rarissime autem tale quid accidisse comperi, nullas enim turbas excitat hujusmodi Bolus, qui omnes interiores corporis meatus placide ingreditur, vasorum & glandularum obstructions referat, simulque, ut verbo quasi dicam, eas, caeteris omnibus remediis ferè innumerabilibus, quae expertus sum, citius & tutius depurat.

Pag. 132. l. 25. *Sin autem corpus macilentum sit.*] *Acrimoniae species*, quae in hujusmodi aegris, ut plurimum praepollet, pravitati hecticæ affinis est, eodemque fere modo curari debet, nisi quod macilentis hisce praeclaram opem non raro adferre solent aquae acidulae dictae, ut *Pymontanae*, *Spadanae*, *Scarboroughenses*, interpositis nonnunquam medicamentis, quae humores diluunt, refrigerant, & alvum leniter solvunt, cujus generis sunt succi *Taraxaci*, *Endiviae*, *Lujulae*, & id genus alii. Haec autem medendi ratio tabidis verâ febre hecticâ laborantibus funesta evadit.

Pag. 134. l. antepen. *Reges autem Galliae.*] Quando nihil quidem est, quod credere de se non

non possit princeps, cum laudatur diis aequa potestas, minime mirum est, ut Galliae rex credulus dolosa juris divini larvâ superbe donatus, non opinione solum, sed etiam ad veritatem sibi hoc persuadeat, se morbum strumosum in fugam profus conjicere posse, modò manum aegro imponere, atque ex ore magna haec sonantia verba simul proferre vellet, *Rex te tangit, Deus te sanat.*

CAPUT XV.

De scorbuto.

Pag. 135. l. 12. *A foedis in ore cruribusque ulceribus.*] Haud bene sapere dicatur ille medicus, qui, morbo jam ad medium prope-
rante, tum primum advenientis signa suspicari se fatagit. Certò nimis sero est sapere, cum per moras adeo invaluerit malum; ut jam lippis & tonforibus notum se palam fecerit.

Scorbutica autem humani corporis constitutio multo citius adeste indicatur, & proditur habitu corporis, qui calorem, naturali paulò fed certo majorem, exhibet; atque variationes Caeli, quoad calorem & frigus, aliis citius percipit, iisque magis afficitur; pulsu frequenti, & saepissime debili, & cutis, siccitate plerumque conjuncto; membrorum quasi defatigatorum, & muscutorum quasi lassatorum gravitate, sine ulla patenti ratione; impotentia, spontaneâ, artuum doloribus, lancinantibus, nunc vagis, nunc veluti a contusione fixis; & nisi alia etiam adfuerit causa, ut plurimum sine tumore; somno difficili, inquieto, qui ad vires vitales & animales reficiendas parum conducit.

His autem, ingravescente adhuc morbo, se accedunt linguae sordities, orisque factor, giviva-

givarum laxitas cruenta, saniosa, urina cito putrescens, sanguis ex venis missus floridus, tenuis, minus cohaerens, maculae rosei, flavi, fusci, lividique coloris circa artus praecipue erumpentes.

Pro horum symptomatum varietate & gradu, humorum acrimonia calida, frigidave, simul & crassitudo sese innotescunt; & proinde prava ex hoc morbo provenientia mala remediis humectantibus, aperientibus, plus minusve refrigerantibus, non uno atque constanti modo, sed copiâ alia atque aliâ fociandis depellere oportet.

Attamen verbum amplius addere, ut mihi videtur, vix aut ne vix quidem locus est. Quicumque enim intima hujus morbi proteiformis penetralia adire optet; consulat inprimis admirandi illius viri, olim medicinae professoris *Hermanni Boerhaave Aphorismos*, nunquam satis in honore habendos; nec non & *Commentaria eruditissima quadripartita à celeberrimo & fidissimo eorum Interprete Barone Van Swieten* (*) edita; utpote doctissimis his scriptis omnia, quae ad hujus morbi historiam, denique

(*) Ne Lectori ex iis, quae hic scripta inveniuntur in cujusdam culpae suspensionem venire; hoc loco aequo jure admonendum est, mensem jam secundum actum fuisse ex illo, quo haec notationes in typographi potestatem tradideram, cum primum ad Britannos de Baroni van Swieten morte, nec non & ejus commentariorum tomo quinto, tum demum in publicum emissuro; perlata erat fama. *Additam. Auct.*

que causas, indolem, symptomata, denique & medendi rationem, variis suis gradibus maxime accomodatam, pertinere queant, adeo perspicue, adeo accurate recensentur; ut ea decies legisse, imo & decies adhuc renovasse opus, non minus utile quam dulce Lectori fore, expertus affirmare in me suscipiam,

Pag. 138, l. 26. *Dissolventur.*] Omnes enim humani corporis humores postquam putridi evadunt, ad alcalinorum classem referri possunt & debent; unde inflammationes, suppurationes, dolores acerrimos, imo gangraenas & sphacelos inducendo, hujusmodi aegris exitiale tandem nascitur malum.

CAPUT XVI.

De malo hypochondriaco.

Pag. 141. l. 17. *Ad hepatis usus immittat.*]
 Nemini quidem dubium esse potest, qui
 Lienis fabricam ex se, & ex sua naturâ secum
 in animo contemplari & considerare queat, Bi-
 li præparandæ & fecernendæ præsertim in-
 servire hoc viscus.

Situs enim est lien in hypochondrio sinistro
 diaphragmate pendulus, a cujus motu, & com-
 pressionem musculorum abdominis, perpetuas a-
 gitationes, & omnis generis pressus sustinet,
 Arterias à Coeliaca, nonnunquam ab ipsa Aor-
 tâ, ideoque & purum sanguinem spiritibus ani-
 malibus dictis divitem, recipit. Harum arte-
 riarum nonnullæ mirum in modum convolutæ
 sibi ipsis fines & terminos, seu compages glan-
 dulis non absimiles, constituunt; dum aliæ,
 præmonstrantibus Glisson, Malpighi, &
 Ruysch, suos sanguinis rivos in infinitum cel-
 lularum numerum distribuunt.

Illud insuper singulare habet hoc viscus, quod
 nervi, qui ad lienem transeunt, una sumpti,
 longe majores sunt, quam vel ejus sensus vel
 motus se desiderare testantur: quippe sentiendi
 facultate admodum obtusa fruitur, & motum
 nullum habet, nisi quem ab agitatione Diaphrag-

matis, & renixu & relaxatione musculorum abdominis reciproce agentium recipit; atque ideo necesse est ad aliud quoddam perficiendum, fieri hunc insolitum nervorum dispersum & dotationem.

Quisquis autem hanc corporis humani & Lienis conformationem secum perpenderit, is sanè facile perspiciet, istam ita designatam fuisse scilicet, ut una cum liquore tenui a glandulis praedictis secreto, laticem suum subtilissimum in cellulas deponere possent hujus visceris nervi; ubi ob frequentem Lienis agitationem, & infinitam compressionis varietatem, intime cum sanguine commisceantur, & tandem in venam Portarum deferantur ea, quae bili conficiendae idoneum praebeant liquorem.

Hoc ulterius patet ex eo, quod Lienis non datur emissarium secretion destinatum, prout in aliis visceribus res sese habet; sed omnia simul commista per venam splenicam in Portam feruntur, exitque sanguis ab hoc viscere tenuis, lymphâ & spiritibus abundans, vix concrefcens, aut in crassam serosamque partem secedens, quod caeteris venis familiare; sed contra; rubore purpureo splendens ex hac venâ, longe secus quam ullis aliis emissus, in venam Portarum defertur.

Clarissimus Keil hujus visceris fabricam perpendens, sanguinisque velocitatem ibi ita diminutam inveniens, ut vix ducentesimam velocitatis partem haberet, qua per splenicam arteriam transit; hanc velocitatis diminutio-

tionem eo fieri contendit, ut attractione suâ fortius adunatae essent sanguinis particulae, & facilius se mutuo attraherent glutinosae & tenaces.

Recte quidem de velocitate diminutâ sensit vir ingeniosissimus, de materiâ autem ad morem glutinis cujusdam inde formandâ res aliter se habet; quippe sanguis tenuis, admodumque fluxus in venam splenicam immittitur, & hoc majori ratione quam in reliquis, quod ex praedicta hypothese nequaquam eveniret.

Rectius certo conjecturam assecutus esset iste medicus, si seposita attractionis hypothese, hujus visceris munera & potestates, quibus sanguinis crassitudo redditur naturali multo tenuior, diligentius observasset. Quamvis enim bilis, quae a sanguine secernitur, humor est fere omnium inde separatorum tenacissimus, in se tamen nihilominus amaras, acres, & saponaceas qualitates possidet; quas induere non potuisset, nisi diu calore blando fota fuisset haec humorum admistio, adeoque ei conservata fuisset fluida natura, ut particulae in se mutuo agentes vires suas exerere valuissent, quod in statu a modum viscido vix faciendum videretur.

Neque hoc tantum inde fieret incommodum, quin glandularum hepaticarum ope separanda non potuisset bilis; nisi naturâ adeo in primis fluidâ in eas propulsâ fuisset, ut tandem sepositis particulis bili conficiendae minus idoneis, coirent illae vere biliosae. Cum autem liquida glutinosa, tam inter se, quam ad contactum

canalium, fortius cohaerent prope emissaria angustissima, qualia sunt ea in hoc viscere; occludi ejus vasa necesse est, eo quod vis occludendi non pendet a solo pressu canalium continentium & liquidi superne incumbentis; sed componitur ex momentis harum ipsarum Facultatatum, & momento lentoris, quo illae partes ad contactum haereant.

Graviter ideo errasse, seu potius despuisse dicantur ex veteribus quamplurimi, qui bilem, ut excrementum noxium, & inutile judicârunt; cum ad hanc formandam & secernendam plus Artificii, (*) quam ad alium quemvis humorem, imo fere quam ad omnes alios à sanguine separandos requiritur. Nonne multo rectius de hoc liquore affirmare possumus, quod sana bile sana plerumque erunt omnia?

Pag. 141. l. 19. *Molle viscus tumore distenditur.*] Exsecto liene animal salacius est, adestque mictus frequentissimus cum ingenti voracitate; quorum omnium rationem docent arteriae spermaticae, renalis, & coeliacae situs, & connexio.

Nec minus adsunt in primis diebus vagi ventris crepitus insueti, nausea & vomitus; quae ex prioribus, & nervorum, stomacho & lieni inservientium, situ, comparatis simul, satis patent. Temporis autem progressu fit tumor in op-

(*) Vide, An Experimental Enquiry on some parts of the animal Structure. P. 229.

oppoſito Hypochondrio ob incrementum hepatis.

Cum igitur ſatis notum eſt hypochondriacos his ſymptomatibus, gradu licet minori, unâ cum vultus pallore affici, eos Lienis obſtructionem quodammodo pati, verifiſimillimum eſt.

Pag. 141. l. 19. *Pancreas ubi male habet.*] Qui pancreatem & lienem inſarctos habent, iis copioſum edere ſputum perpetua conſuetudo eſt. Serofi enim latices in circuitu ſuo per hæc vaſa impediti facili via ad glandulas ſuperiores tranſeant, & ibi magnâ copiâ more ſalivæ excernuntur.

Pag. 142. l. 5. *Sanguis in vena portarum neque pro more ſolutus.*] Statum adeo fluidum, quem liquor poſſidet, qui in ſinu venæ portarum continetur, oleoſis hiſce particulis huc delatis & admittis aliquantulum deberi in conſeſſo eſt: attamen hæc ejus conditio adeo neceſſaria eſt mechaniſmi multo magis artiſcioſi & ſubtilioris totum fere opus; & quod, hac data occaſione, paucis explicare haud alienum erit; præfertim cum ab omnibus Anatomicis, quantum ſcio, vel omnino prætermitti, vel parum intelligi videtur.

Cum ſanguinis habitus ad fluendum a motu ſuo progreſſivo præfertim pendet, eo quod hoc ceſſante, brevi in grumos concreſcit, & in circulis ſuis & ſecretionibus conſciendis prorsus impar fit. Providens itaque natura liquoris
uti.

utilissimi, bilis scilicet, separationem moliens, summâ cum sapientiâ intempestivam globulorum conjunctionem prohibet.

Quamvis ex insigni & plane admirandâ motus diminutione, quâ sanguis ad hepar defertur, clare patet, illum inde necessario fieri crassiozem, motuique minus idoneum: hic tamen singulare quoddam obtinet, quo nil minus fluidus admodum ejus status conservatur, quam si velociori cursu sine tali mechanismo propulsus fuisset.

Hoc docent anastomoses innumerae tam majorum quam minorum ramorum mesentericorum se invicem rectos ad angulos plerumque decussantium: Hoc perspicuis suffragiis ulterius confirmant varii celeritatis gradus, variaequae loci, situs, & cursus mutationes, quibus tales particulae prae caeteris subjectae sunt; utpote hâc consummatâ arte ad exitum perducitur, innumeras fieri hujusmodi globulorum in se mutuo percussiones & repulsus, sanguinemque & humores per haec vasa circuitus suos facientes, validas in intimis eorum partibus agitationes, triturasque pati, atque ex alio tenuitatis gradu in alium & tenuiorem perpetuo incidere.

Talis autem fabrica, quae tam progressum sanguinis retardare, quam ejus fluorem conservare posset, absolute esset necessaria; eo quod cum per longas ambages, diuturnum caloris fomentum, & tandem non immediate ab arteriae sed venae portarum ramis, separandus erat biliosus humor; maximâ opus erat cautione, ne
ido-

idoneum fluorem amitteret sanguis, neve in grumos coiret, & inde secretioni impar fieret, priusquam particulae biliosae, debitam acrimoniam, debitamque coagulationem acquisivisse potuerint.

En igitur mira naturae solertia, ut & ipsa motus progressivi diminutio, quae caeteris corporis partibus sanguinis & humorum crassitudinem adauget, nunc peculiari artificio, eorundem, qui per anfractus admodum difficiles & intortos mox transituri sunt, habilitatem fluidam conservare destinatur.

Pag. 142. l. 11. *Isthaec omnia morbi hujusce naturam patefaciunt.*] Peccantibus hoc modo in functionibus peragendis praecipuis visceribus, observatu non est indignum, hypochondriacos pomeridiano tempore plerumque anhelos fieri.

Pag. ead. l. 16. *Causae autem multiples hujus mali.*] Hic morbus inprimis eos prae caeteris mortalibus invadit, qui desidis otia vitae coluerunt, aut curis, moestitiae, studiisque se maxime dedere; unde deficit apta humorum mistura, exhauriuntur spiritus, & vel stagnat, vel justo tardius it sanguis per ramos exiliores. Cum autem in vasis mesentericis & hepaticis prae caeteris debilior est motus, in hisce inprimis obtinent hujusmodi mala.

Tales aegri, ut plurimum ad negotia quaelibet inhabiles sunt, & praesertim conqueruntur

tur

tur de ventriculi inflatione, cibi fastidio, ructu acido, amaro, bilioso, prout assumptorum natura propendat, lassitudine, spirituum inopia, & frigore extremorum; thalamis se componentes, subinde se suffocatuos fore credunt, & terrore quasi attoniti expergiscunt, & vel erecti sedent, vel in cubiculo per tempus aliquod perambulant. In somniis etiam molestis saepe in terrores aguntur. Vigiles interea, quamvis acri polleant iudicio, irresoluti tamen sunt & instabiles, nunc torvi & morosi, nunc & laeti, hilares, & jucundi sine datâ causâ aliqua sensili.

In hac autem sententia fere solâ sibi constantes sunt, quod morbo quodam insanabili & calamitoso se laborare arbitrantur, ita ut frustra contra hanc phantasiâ adducuntur argumenta, nunquam enim ita sentient, medicumque porro, qui ipsis rationes ostendere conabitur, quibus mala allatis leviora, aut his longe diversa, adesse inferre liceat, omnino ignarum & causae & calamitatis censebunt.

His ante omnia conducunt Aquae minerales, quae alvum leniter cieant, datis simul, horis maxime commodis, scilicet post prandium, & vesperi, medicamentis, quae ex Gummi Ammoniaco, Sagapeno, Alsafoetida, & Sapone Amygdalino, aut similibus commiscenda & componenda sint.

Sin vero tales Aquae in promptu non sint, subinde leniter subducenda est Alvus, interpositis praedictis, per satis apta intervalla, & po-

potu morbi naturae maxime congruo, *sociatis*.

Ad hoc etiam propositum pertinent remedia, quibus Hydrargyrum inest, ut Cinnabar, Mercurius Alcalifatus, Mercurius dulcis sublimateus, vel Argentum vivum quocunque modo extinctum, ut facile iterum solvatur, Gummi Guaiacum, aliaque *similia*.

Eodem tempore victu salubri & humido aeger alendus est, nec ultra semel in die carnem, eamque teneram ex animalibus junioribus comedat, cum paucio vino, eoque multâ aquâ diluto, pro potu communi.

In medicamentis autem, aliisque cujuscunque generis remediis exhibendis, ad indolem praedominantis acrimoniae respicere debemus; exempli gratia: si sola humorum crassitudo peccet, vel si adsint etiam pallor, frigus, &c. ex quibus unâ cum lentore acidum conjungi suspicari fas sit. Utrisque his profunt praescripta, sed si simul adjungatur calor, alia res est, peccat quippe alcali glutinosum; ideoque lenibus subacidis & nitrosis tractandi sunt aegroti, additis dilutissimis & paucio melle miscendis.

Interim curandum est, ut equitatione & delectamentis, quasi fortuito utantur, aliter non obtemperabunt.

Resolutis horum ope crassis primi ordinis humoribus, adhibenda sunt Chalybeia, vel etiam in initio exhibenda, modo non nimis infarctantur vasa.

Si nolit aeger uti aquis mineralibus unâ cum
me;

medicamentis, quae vasa & viscera deonerent, exhibere oportet succos antiscorbuticos temperatos, vel calidiores, prout postulant vivendimos & constitutionis indoles.

Tempore autem hyberno danda sunt Gummi praedicta cum infuso amaro simplici vel solutivo, ea ratione, quâ petat alvus; porro & aquas destillatas spirituosas dictas Infulis hisce, vel Succis jam memoratis, tantâ copiâ adjiaciendas esse, ut ventriculo congruant, haud alienum erit; de his autem illud insuper monendum habeo, ut portione perrara & quam modica exhibeantur.

Oritur secundo & hic morbus ab omni causâ, quâ vasa, viscera, & nervorum compages plus justo relaxentur, & debilitentur; quales sunt vigiliae, morbi omnes chronici, febres continuæ diuturnæ, maxime intermittentes, quartanae autumnales, diu aegros infestantes, diarrhoeae longae, fluxus sanguinis nimius per vasa uterina, haemorrhoidalia, fluor albus, & similia.

In hac specie curandus est morbus primitivus, interpositis remediis antihystericis dictis, modo primæ intentioni non repugnent. Deinde danda opera est, quantum fieri potest, ut habitâ ratione & virium & morbi, roborentur aegroti corporis compages & fabrica; videlicet, si ex causa frigida, aut labe simili proveniat morbus, amaris calefacientibus, maxime autem Chalybe & Cortice Peruviano, aquis Batho-

thoniensibus cum equitatione forti et diuturna tractandus est.

Sin vero a causa calidâ, ab humorum acrimoniâ, morbo acuto praegresso oriatur hujusmodi malum, adsitve febris hectica cum calore sicco, pulsu frequenti, &c. obtundentibus & lenientibus, lacte asinino, aquis mineralibus acidulis dictis, equitatione modica, in aëre subfrigido, ut calorem non augeat, curandum est, adhibitis perparce medicamentis antihysteris, quoties vel hujusmodi adsint paroxysmi, vel languor, aegritudinis nimis frequens tentatio, spirituum moeror, vera virium debilitas, aliave consimilia symptomata urgeant.

Haec morbi species foeminas teneras delicatas, quibus rari & acres sunt humores, praeter caeteris obsidet.

Levatis autem hoc modo humorum calore & acrimonia, his etiam ad fibrarum habitum roborandum profunt medicamenta ex cortice Peruviano, radice Quassi, & Chalybe confecta, at his tamen minori copia quam prioribus exhiberi debent; simulque eodem tempore in diaeta tenui & levi, lacte asinino sociata, ad humores ulterius demulcendos & leniendos persistendum est.

Oritur & tertio morbus hic hypochondriacus ab exinanitionibus assuetis suppressis, vel copia diminutis, praesertim cum iis foeminis mulierium fluxum subito clausum pati contigerit, quibus, menstruis abundare & effluere, in consuetudinem cadebat.

N

In

In hac specie bene consideranda sunt tum copia & natura humoris suppressi aut retenti, tum ipsius habitus, an scilicet calidus vel frigidus, astrictus vel laxus, & an debilitate & languore, vel febre & dolore conjunctus sit morbus.

Illud autem insuper scire oportet, quod foeminae, quibus validae sint vires, a mensibus acrive aliquo humore inopinato retentis, saepe vel miris nervorum distentionibus torquentur, vel doloribus saevis excruciantur; etiam atque his praesentibus, novi & non raro, simul adesse febriculam.

Haec autem symptomata missione sanguinis ex brachio vel saphaena pro ratione virium, moderata alvi subductione, scilicet ope Salium refrigerantium cum pulvere Rhabarbari aut infuso Senae commistorum, nec non & interpositis pro re nata anodynis, aliisque feбри necessariis, tractanda sunt.

His demum morbi causis subactis, aut satis domitis, ad principem tollendam respiciendum est, ut in statum naturalem reducantur exinanitiones suppressae, nisi plane perniciosae sint; tunc enim vel moderandae sunt, vel aliae eorum vice ex arte instituendae: sin vero eadem res foeminis laxo & frigido corporis habitu praeditis accidat; seu materia parva copia retenta, indolisque lenis sit; raro hujusmodi malis percelluntur & affliguntur tales aegrotae; de torpore autem & membrorum segnitie, dolore gravi, & debilitate, &c. plerumque conqueruntur.

His

His nunquam non adest pallor vultus cum carne molli, fibris laxis, & tumore livido & flaccido sub oculis, unâ cum pulsu tardo, humili, & depresso.

His quam maxime profunt remedia amara, aromatica, Gummi acria, medicamenta ex Cinnabere composita, & similia omnia, quae humorum vitalium cursum promoveant, & diluendi & attenuandi vi polleant.

Dein roborandae sunt fibrae more prius praescripto, Chalybe scilicet & cortice Peruviano, amaris & calefacientibus sociato; datis, quoties opus fuerit, lenibus catharticis, ex tinctura sacra, & similibus, ut & anodynis, & aromaticis, pro symptomatum varietate & exigentia.

Pag. 142. l. 20. *Nunc consistit fere sanguis, nunc vehementius incitatur.*] Cum in hoc morbo circuitus sanguinis per vasa majora satis bonus manet, pulsus minus a statu sano aberrat, quam a symptomatum saevitie expectare fas sit: ut plurimum fere paulo tardior est pulsus, & in ipsâ paroxysmi accessione adhuc segnior, at in ~~anxi~~ paulo major, frequentior, & inaequalior, nec non & laboriosior invenitur.

Hinc itaque Diagnosticon maximi momenti habemus, quod hunc affectum ab aliis morbis longe periculosioribus distinguit: aliter ob ingentes aegrorum querelas, languores, & timores, qui cum pulsu laudabili se brevi morituros credunt, quotidie turpiter falleretur medicus.

Hoc equidem fundamento nituntur omnia ista signa, diagnostica dicta, quibus mala hypochondriaca ab aliis omnibus distinguenda sunt; comparando scilicet symptomata, quae obviam veniant, praecipue arteriarum pulsus, cum veris morbi simulati signis: exempli gratia, morbus hic saepissime indicatur adesse per largum urinae tenuissimae, insipidae, & aquosae profluvium, & hoc cum pulsu satis bono; nisi forsân à dolore quodam atroci, gradu aliquo paulum turbatur; comparatis autem inter se diagnosticis, a diabético urinae profluvio sat commodè distinguì possit; quippe in posteriore adsunt pulsus creber & debilis, sitis ingens & inexplebilis, linguae siccitas & ardor, aliaque similia: Urina etiam quamvis limpida saporis subdulcis est & melliti.

Conqueruntur alii aegroti de Dyspnoea, oppressione, & gravitate pulmonum; imo & his symptomatibus, aliquando adjungitur Tussis, nunc cum, nunc sine sputo: quae symptomata non paucos fefellerunt medicos; qui morbos pectoris, praesertim phthisin pulmonariam, inde brevi subsequuturos expectaverunt.

Verum enimvero si hisce ex inscitâ errasse contigerit, proh pudor, non defuit omni aevo genus quoddam hominum, quibus ex hac morbi insidiosâ larvâ occasionem captantibus, sese de tabidorum sanatione primos apud nimis credulum vulgus ubique semper gloriari mos fuit; magno equidem cum aegrorum incommodo sua comparant commoda.

At

At ridentem dicere verum quid vetat? Nonne hi medicamentorum quondam tritores, se per orbem huc & illuc palantes *Opiferos* exhibuerunt? Nonne in patriam tandem reversi, se omnia posse, omnia, praeter seipfos, noscere, speciem prae se tulerunt? Quid istuc tam mirum sit, si medicum agere, si calamum rapien- te dextra, quidlibet curandi aut audendi in se fusciperent potestatem? sibilent licet omnes noti atque vicini, sibi ipsis tamen plaudunt, simul ac nummos contemplantur in arca.

Caeterum si res ipsa rite perpendatur, omnibus ad visendum patebunt symptomata, quae paulo ante exposita fuerunt, atque aegris quibusdam aliquando familiaria sunt; ut ut ipsum pulmonis habitum respicere videantur, spasticis causis saepissime tribuenda esse: Haec enim sese a propriis pulmonariorum morborum, & tussis vere *hecticae* indiciis distinguenda & secernenda reddunt; eo quod abest febris tam *hectica*, quam inflammata: nec minus eandem rem demonstrat ipsius pulmonis habitus; eo quod vel penitus deest Sputum, vel tenue est, & larga copia fere sponte profluit; & hoc non raro, tulle non antegressâ, quin potius aegritudine.

Pag. 142. l. 21. *Neque tamen violentiora cathartica.*] Alvi subductionem fere semper petunt hypochondriaci, valida tamen purgatio semper nocet. Petunt tamen strenuò, quia alvi exinanitione ordinatim tantum factâ se meliores & alacriores sentiunt.

N 3

C A.

 C A P U T XVII.

De animi affectibus.

Pag. 145. l. 10. *Plus minusve nos movent affectus.*] Animi pathemata, praesertim iracundia, & terror, humorum congestum versus cor, caput, praecordia & viscera abdomine sita, adeo repentinum adeo inimicum efficere valent, ut ea non solum morbos numero fere infinitos, nunc leniores, nunc graviore, sed ipsam mortem subitanam induxisse notissima res est.

Pag. 148. l. 5. *Et hac quidem via venientibus his malis occurritur.*] In hisce morbis curandis oleum & operam perdes, nisi vel sublata vel saltem diminuta sit causa primigenia. seu moestitia, cogitatio, aliudve simile sit, ideoque semper delectandi sunt aegri, praecipue equitatione, venatione, &c.

Pag. ead. l. 7. *Singula sibi convenientia postulant.*] Si enim ex vigiliis assiduis, tristitia, acris studio, aut similibus ortus sit morbus, ad contraria sensim deducendus est aeger, atque ea simul exhibenda sunt remedia, quae humores diluant & resolvant, alvum laxent, somnumque inducant. Denique si ab immodico animi aestu
diu

diu perseverante, & humores inspissante, ortum sit malum, aperientibus blandis, fero lactis vaccini, lacte asinino, aquis mineralibus, balneis tepidis emollientibus, atque aliis ejusmodi, diluendi & emendandi sunt humores, interpositis pro re nata simul salibus nitrosis & subacidis.

C A P U T XVIII.

De morbis mulierum.

S E C T I O I.

Menstruorum suppressio.

Pag. 149. l. ult. *Vultus color vividus in viridem mutatus.*] Hic morbus virgines eo tempore praecipue obsidet, quo ad incrementum perveniat corpus, & plus sanguinis conficiatur, quam ad solum nutritum requiratur.

Cognoscitur adesse ab aetate sexus hanc exonerationem postulante; unà cum pallore, fibrarum plerumque laxitate, spirandi difficultate, praecipue ad motum, membrorum gravitate & tarditate, dorsi & inguinum dolore, aliisque ejusmodi consimilibus signis.

Friend, celebris ille medicinae professor, sententiam suam de pulsu, qui hunc morbum comitatur, promulgans; illum segnem seu tardum esse pronunciavit, cui rei medici uno quasi ore assenserunt: at eam procul a verâ abesse perpetuo inveni. Ictu autem debili & crebro digitum ferit arteria, quippe putrescunt & acres fiunt humores omnes retenti; unde febre
qua-

quadam languidâ afficiuntur hujusmodi foeminae aegrotae, & cor ob spirituum inopiam ad circuitum licet imbecillum procurandum solito frequentius vires suas exerere cogitur; & hac fortasse ratione inducti, febrem albam seu virgineam veterum nonnulli vocârunt hunc morbum.

Observavit etiam Sanctorius virorum corpora, singulis mensibus, gradu quodam ponderosiora fieri; idque incrementum ad nihilum, & corpus ad statum priorem redire certis temporum intervallis: quod fit, quolibet scilicet mense, vel diarrhoeâ, vel auctâ materiae per cutis meatus expellendae copia, vel majori urinae profluvio, aliisque similibus exinanitionibus quasi sponte obortis.

Hanc autem exinanitionem in foeminis, per vasa uterina facile aperienda, fieri destinavit natura; tam ob foetus nutrimentum, quam quod harum vasa virilibus debiliora sunt & laxiora; quo circa non tantum major humorum retinetur copia, quin etiam ea ipsa, propter debiliores cordis vires, nisi difficulter aut aegre, circuitum suum per varia vasa conficere non potest; & proinde hac exonerationis consuetudine, quacunque de causâ perturbatâ, vel prorsus impeditâ, varios supervenire morbos prorsus necesse est.

Praeterea rebus sic se male habentibus, & muliebri tempore praefinito reversuro, saepe per vias praeternaturales fit sanguinis eruptio, ex quacunque fere corporis parte, maxime

vero è naribus, pulmone, ventriculo, intestinis, viisve urinariis.

Hinc itaque innumeri fere morbi ex hoc fonte profluunt, ita quidem, ut vix detur morbus, qui ex eo emanare nequeat; dum vel obstruatur, vel disrumpatur hoc vel illud corporis viscus.

Pag. 150. l. 3. *Huic malo illa remedia conveniunt.*] Si virgini vel mulieri laxum & pallidum corporis habitum possidentibus, & quibus per aetatem muliebria possent, aliud, quod natura cupiebat, contingat, scilicet, vel ut non omnino erumpant menses, vel parçâ nimis copiâ, aut longo interposito intervallo non satis fluant, vel ex aliâ quacunque causâ (praeter sanguinis inopiam solam ab exinanitionibus largis inductam) supprimuntur, canales clausos referare, & inclusis aperire fugam tentandum est. Hoc optime fit 1°. solvendo humores crassos aut nimis cohaerentes, & pro re nata eos expurgando. 2do, Laxando vasa obstructa. 3^{tio}. Derivando liquida impetu majori in vasa uterina, & denique totum corpus medicamentis amarioris & praesertim chalybeis stimulando & roborando.

Pag. ead. l. 7. *Quae ferrum suppeditat.*] Non vi quasdam virgines & mulieres, quibus, partim ex remediorum idoneorum negligentia, partimque ex nimio ferrugineorum usu, vasa uterina adeo adstricta & valde obstructa reddita fue-

fuerunt, ut insolita duritie affecta fuerit haec corporis regio; quarum aliquas ope fotuum emollientium mane, & eorundem, unâ cum cataplasmatibus, vesperi, nec non & exhibendo interna saponacea Cinnabere & Emenagogis conjuncta; in statum muliebrium naturalem reduxi. His insuper per reliquum diei convenit, abdomen pannis laneis, vel emplastro ex Theriaca Andromachi probe tectum servare.

Priusquam autem dictis his, de sanguine menstruo, nunc aliquatenus retento, nunc penitus suppresso, quae res virginibus prae caeteris accidunt, finem imponere aequum fit; liceat mihi, hocce monitum solummodo subjungere: nempe quibus senectutis adventus cursui menstruo ex toto attulit finem, his, singulis annis per paucos, bis terve sanguinem detrahere oportet; aliter in morbos graves incidere solent.

Sanguinis autem detrahendi quantitas & repetitio determinari debent, non solum ab habitu corporis plus vel minus pleno; sed à copia & frequentia sanguinis singulis mensibus jampridem emissi; quippe calida & acri humorum constitutione urgente, nulla interea accedente Plethora, saepe nimis emittitur: proinde etiamsi considerationem primam semper mereatur copia excreta, tamen ad salvam hujusmodi fluxus quantitatem aestimandam & stabiliendam, certa & unica regula ab ejus copia sola profecto non est petenda,

Pag. 150. l. 8. *Antecedere debet sanguinis de-*
tra-

tractio.] Appropinquante plena Luna vel nova, sanguis ex Saphaena mitti debet; his enim temporibus prae caeteris se patefacere solent menses. Interim nullo modo mane & vesperi negligendae sunt crurum, pedum, & abdominis fricationes; cui negotio plurimum proficere & valere possunt panni lanei calidi fatis fortiter admovendi; simulque idoneae corporis exercitationes, (praesertim equitatio) pro virium ratione adhibendae sunt.

Sin autem his non cedat malum, vix aliud ad menses ciendos magis conducet, quam balnea tepida ad lumbos porrigentia, interpositis subinde catharticis attenuantibus, adjuncta simul prius Mercurii dulcis sexies sublimati parva portione, quam Emenagoga dicta assumenda sunt.

Ad hunc finem etiam in diuturnis & obstinatis obstructionibus conducunt fonticuli in femoribus; quippe tum humores deorsum derivant, tum plethoram minuendo, mala inde futura gradu aliquo praecavent.

Neque id praetermitti debet, quantum ad felicem exitum adducendum praestent Emplastra leniter stimulantia & attenuantia, quae abdomini imponi debent.

Si vero in aliquo morbi tempore & statu, propter impetum sanguinis auctum, & vasa uterina obstructa ac contumaciter resistentia, supervenerint dolores laterum, capitis &c. praeter eos, qui menstruos cursus confestim erupturos denunciant; ut sunt Dorsi, Inguinum, Pu-

Pubis, & similium cruciatus; mittendus est sanguis vel ex brachi venis, venis, vel ex vena Saphaena, maxime autem ex ea, quam proximè nominavi, prout res postulat.

Si vero immanes dolores has partes obsiderent, ad hos levandos ex brachio imprimis mitti sanguis debet; ne simplex obstructio ex humorum nimio impetu in veram inflammationem convertatur. His demum sedatis & interposito die uno vel altero, menstruis non erumpentibus, incidenda est saphaena.

Hoc vero non faciendum, nisi cogente necessitate, hi enim dolores mensium eruptionem praecedere solent; & proinde fomento humido & calido, vel hujusmodi balneo, sine sanguinis missione, optime ut plurimum lavari possunt.

Si vero foeminae, penes quam plenus & sanguineus est habitus, ex frigore contracto, aliave simili causâ contigerit subita mensium retentio, nec non & urgentibus symptomatibus aggrediens; qualia sunt Cephalaea, Pleuritis, Convulsiones, &c. unâ cum signis quae febrem vel comitantem, vel brevi adfuturam indicent. Curandus dein est morbus pro ratione symptomatum, quae tum temporis adsint, plerumque vero larga copiâ, scilicet ad uncias decem vel duodecim e brachio seu saphaena, detrahendus est sanguis; & exhibenda sunt nitrosa Borace Veneto, & pauco Castoreo, aliove simili attenuante & parum calefaciente medicamento conjuncta; & dein impetratis induciis à symptomatibus

tibus

tibus multa ac metuenda minantibus, fomentis idoneis, balneis, & missione sanguinis, ex venis inferioribus, profligandus est morbus.

Hoc autem casu non simpliciter considerandus est morbus, ut ordinaria mensium obstructio; sed ut febris inde proveniens, & ideo pro ejus more & natura, tractanda; habita semper ratione ad causam primigeniam. Quamobrem si non obstante sanguinis detractio, gravia adhuc urgeant symptomata; pro re nata repeti debet haec exinanitio.

Si vero ex minima frigoris, sub dio licet tolerantia; vel virgini, vel foeminae hecticae & imbecilli; de cutis siccitate, de palmarum manus aut plantarum pedum calore acri, maxime post prandium, aut in lecto, conquerentibus, subito fieret menstruorum suppressio; hoc casu, detracto imprimis sanguine ex saphaena ad uncias quatuor vel sex, moderanda est stimulantium & emenagogorum portio pro gradu acrimoniae & caloris; ita quidem, ut si parva adfuerit febris, vix aestimanda est; erumpentibus enim mensibus sponte cessabit: sin autem magna, ex toto omittere convenit calida emenagoga & Chalybeia medicamenta, usque eo dum domari possit calor hecticus.

Ad hanc rem pertinet etiam observare, quod hujusmodi foeminae imbecilles & hecticae medicamenta, quibus ferrum insit, licet male tolerant, Aquis Chalybeis tamen saepe multum levantur; atque eorum usum per longum tempus bene

bene ferunt, quippe tum humores diluunt, & attemperant, tum corpus corroborant.

SECTION II.

Immodicus mensium fluxus.

Pag. 150. l. ult. *Non raro nimis magna copia fluunt menses.*] Cognoscitur hic morbus praecipue narratione aegrotae, quae haec symptomata plerumque comitantia habet, qualia sunt pallor cum calore, sanguis licet venaefectione detractus, rutilus, vividus, minus aequo cohaerens, pulsus frequens, debilis, dolor dorsi & lumborum fere perpetuus, mensibus autem mox erupturis magnopere exacerbatus, membrorum impotentia, praecipue genuum & lumborum, leipothymiae, aut saltem spirituum languor & defectus frequens.

Pag. 151. l. 3. *Cum ea, quae sanguinem coagunt & inspissant; tum quae fervorem ejus minuunt.*] Hinc patet, quod etiam si theoretice in plurimas classes distingui possit immodicus mensium fluxus; quoad praxim autem, revera referri debet tantum in duas: scilicet, ratione caliditatis, quae hecticam ponit intemperiem; vel tenuitatis; ex humoris aquosi frigidi abundantia, quae aegrotam ad hydropem pronam indicet. Nihil enim sanguinis fluxus fibras nimis laxas vasaque uterina nimis hiantia & aperta semper relinquet. Id.

Ideo in prima humorum constitutione, detracto è brachio, paucò sanguine, exhibere convenit remedia, quae humores acres emendant, & obtundunt; interpositis pro re nata inspissantibus & astringentibus; una cum diaeta levissimâ, demulcente, & sanguinis aestum refrigerante. Decoctum etiam Corticis Peruviani, Elixire Vitrioli conjunctum in hoc casu saepe multum prodest.

Hic autem omnino distinguere debet medicus inter mensium fluxum naturali majorem, debitis temporibus & intervallis solum occurrentem, & eum; qui ingenti copia, & perpetuâ ejus fere praesentiâ vires insigniter debilitat.

Prior curatione praedictâ, usuque balnei frigidi, ut primùm occasio data sit, plerumque sanatur.

Posterior autem valentiora petit remedia. Ideoque si detur fluxus nimius, ingens, & assiduus; exhiberi debent astringentia, qualia praecipua sunt Alumen, Terra Japonica, Crocus Martis Astringens, Sanguis Draconis, aliaque innumera in Pharmacopoeis promulgata.

Interea abdomini inferiori & pudendis applicentur spongiae, vel Panni lintei, Epithemate, ex aceto destillato & Alumine communi, confecto imbuti; cavendo simul, ut per vices citò successivas frigidissimi imponantur.

Haec medendi ratio convenit tam mulieribus quam virginibus. Frustra enim virginibus medicamenta injectu administranda proponimus, nun-

nunquam enim auscultabunt: & revera mulieres, nisi summa urgente necessitate, talia immittenda non sinent.

Praeterea si nimis fluant menses, cucurbitulas ingentes simplices mammis apponito, inquit Hippocrates, quod rationi valde congruum est; forti enim ab utero derivandi vi pollent mammae, ut in mulieribus lactantibus facile videre est; quibus, nisi valde sint plethoricae, vel ingenti acrimoniâ inquinati sunt humores, raro fluunt menses.

Secunda species feri sanguinis abundantiam nimiam ponens, oritur ut plurimum a globulis sanguineis non satis valide cum sero agitatis; unde lente putrescunt humores, laxantur fibrae, & debiles fiunt; persaepe simul obstruuntur quaedam vasa & viscera, dum ruptis aliis variae fiunt haemorrhagiae; ut ictericis, hydropticis, scorbuticis, & hypochondriacis frequenter accidisse compertum fuit.

Haemorrhagiae autem uterinae hinc productae, eodem fere modo quo priores sanantur, nisi quod astringentia paulo calidiora hic ex usu sunt: & si his non cedat malum, tum profecto tutissimae & utilissimae mixturae ex astringentibus praedictis petendae; & dein accommodatae syringis ope injiciendae sunt.

 S E C T I O I I I .

Fluores albi mulierum.

Pag. 151. l. 15. *Foedus morbus est tetra ista colluvies.*] *Foedus hic morbus tam virgines quam mulieres occupat, maxime autem eas, quae morbis diuturnis debilitatae fuerunt. Hunc morbum comitatur mucosa materia e vaginae glandulis excreta aut profluens, cui ut plurimum se conjungit dolor dorsi & lumborum.*

Pag. ead. l. 16. *Quae colore albo.*] In cachecticis autem haec colluvies non prorsus alba est, sed flavescit, & haud raro viridem colorem etiam induit, adeoque acris nonnunquam fieri solet, ut vicina corrodat, inflammet & dysuriam inferat.

Pag. ead. l. antepen. *Habitus praecipue habenda est ratio.*] An scilicet hecticis corporis habitu & acrimoniae congeneri laboret aegrotata, vel an adeo pinguis & flaccidae sit temperationis & naturae, ut fibrarum laxitati, & humorum crassitudini potius tribuendum sit malum.

Pag. 152. l. 3. *Vomitum igitur plerumque primo cedere oportet.*] Si nil obstet, alternis septimanis repetendum est emeticum, saepe etiam, si ingens sit fluxus, & in singulis id fieri con-
ve-

venit, denique pro certo habendum est, omnes hujusmodi aegras aquâ frigidâ & praesertim mari sese immergere, atque aquas acidulas chalybeias diètas pro potu affatim bibere debere.

Pag. 152. l. 19. *Aut aquam aluminosam Bateanam aut, &c.*] Irritis his omnibus, mulieres aliquas emeticis, & misturis balsamicis injectis, & ad hunc modum praescriptis sanavi.

℞. Terebinth. Venet. ℥ss. Vitell. Ov. recent. No. i. conterantur simul f. a. in mortario, dein add. Aq. Calcis simplic. vel Aq. Aluminos. Batean. vel Aq. Ferrar. ℥j. f. Mistura, cujus cochlearia quaedam ter quaterve die in diem ope Syringis idoneae in Vaginam immitenda sunt.

Hoc loco aliud etiam monitum subungere non alienum fore puto: nempe quod in curatione fluoris albi, licet moestas dolentesque extremis medullis querelas proferant hujusmodi aegrotae, vitandum est de industria opium; neque ullo modo adhibenda sunt ejus generis remedia, nisi nimis dura doloris saevities, aliis vinci nescia, opii usum reddunt omnino necessarium.

Anodyna enim ex opio confecta, proprias vires, quibus ad sese constringendas & contrahendas à natura praeditae sunt fibrae, & quibus denuo excitandis inservirent auxilia praedicta, maxima ex parte destruunt; totamque meden-

di rationem revellendi disciplina fundatam incassum reddunt.

SECTIO IV.

De morbo hysterico.

Pag. 153. l. 4. *Haec puellarum, nuptarum, viduarumque communis est.*] Affectio hysterica morbo hypochondriaco valde affinis est, plurima cum eo symptomata communia habet; easdem fere causas similemque medendi rationem agnoscit. Differentia equidem inter haec mala, qualis sit, potius sexus constitutioni & fabricae, quam morbi naturae & generi attribuenda videtur.

Foeminas enim, quae otium segne aut deficiam lautam coluerunt, prae caeteris invadit haec affectio; & cum a dapibus opimis, aut victu pleno simul orta sit; nunc acrimoniam, nunc crassitudinem inertem, nunc summam pravitatem ex ambobus genitam, humoribus inducens; ventriculum, digestionem, concoctionem, & secretionem omnes perturbat, fibras vellicat, dolores, tremores & motus convulsos cujuscunque fere generis in medium affert.

Morbi interea fomes nunc in primis viis; nunc visceribus stagnando & putrefaciendo, vasa & viscera distendit, vicina comprimit; & vel in corporis receptaculis coacervatur, vel exci-

excitato, à vi sua stimulante, aestu intestino, tandem quasi factâ crisi, per varios corporis meatus, pro varia partis fabrica, foras expellitur; atque vomitus biliosos, porraceos, diarrhoeas virides, tormina, & infinita alia producit: aut denique nervorum actiones turbando, imaginationibus absurdis & ridiculis, vel phantasiis horrendis, & terroribus molestissimis sexum amabilem vexat.

Ex praemissa hujus morbi descriptione, haud quisquam a vero aberrabit; qui propriam & particularem humorum acrimoniam eorundem crassitudine quadem & fibrarum laxitate conjunctam, inter primas ejus causas numerandam judicabit.

Talem autem corporis habitum indicant pulsus frequens & debilis, calore & siti comitatus; unâ cum vultu pallore & laxa fibrarum compage, aliisque ejusmodi signis antea passim recensitis.

Expositis hujus affectionis causis & signis, animadvertere liceat; quod in hujus curatione; parce omnino procedendum est ratione medicamentorum, quae attenuandi & incidendi vim habeant; aut quae sanguinem multum exagitare & incallescere solent; qualia sunt quamplurima antihysterica dicta; haec ipsa autem demulcentibus & humectantibus sociata, inter quae lac asininum primum locum tenet, concordi & quasi unanimo nisu aptissima praebebunt auxilia.

Postremo id nequaquam praetermittendum, est, quod simul ac morbus his modis se quiescat;

cat; ea remedia dein exhibenda sunt, quae calorem corporis haud ultra aequum augendo, ejus fibras etiam interea roborare valeant. Cortex Peruvianus, Radix Quassi vel simpliciter vel conjunctim, adjecta Chalybis perparva portione, aliis omnibus ut plurimum palmam praeripient.

Pag. 153. l. 5. *Et si non magnum periculum.]* Pulsus in affectione hysterica, eandem fere, ac in morbo hypochondriaco, rationem servat; in diversum enim a statu naturali vix abducitur, nisi in causa sint importunus dolor, spirandi operosus labor, aut similia; quae functiones vitales & animales misere turbent.

In his ipsis autem doloribus & angustiis longe minus inde mutatur pulsus, quam quod ex symptomatibus expectandum est; si medico per haec tantummodo judicium facere licitum esset.

Quamplurimas enim foeminas videre fors mihi fortem objecit, quae hoc morbo laborantes, & conquerentes de constricto faucium strangulatu, pro musculorum spasmis commente, misere sese plorare: attamen cum iis deessent febris, tumoris & inflammationis signa, inter hanc affectionem & veram anginam dijudicare haud ardua res foret.

Conqueruntur etiam aliae ex hujusmodi aegrotis, de respiratione difficili, anhela, fere ad suffocationem usque: haec autem a pulmonis gravitate, quae ex vasorum inflammatione, aut humo-

humorum coacervatione opprimente orta fit, profecto satis distingui queat; eo quod in utrumque latus, sine tussis augmento in paroxysmorum intervallis, pari facilitate decumbunt tales aegrotae; nisi in quantum ad dormiendi habitum pertineat: haec consuetudo autem, paucis nocentibus, lateri minus assueto aequae ac alteri familiaris fit; dum posterioribus morboſis in latus sanum decumbentibus, perpetuo increſcit malum, utcunque diu id superare contendant.

Hystericae etiam foeminae, nec non & viri hypochondriaci, opio parva tantum copia exhibito, a Dyspnoea non parum levantur; dum posteriores ab exigua portione molestias mox ingravescentes sentiunt.

In his tamen morbis, ubi pulmo, partesque contiguae vinciri & constringi videantur, semper ad veram Phthisin praecavendam satis opportuno tempore spectare, aegrosque medicamentis lenioribus & magis humidis tractare, debet medicus: eo quod a fibris frequenter contractis perturbatur sanguinis circuitus, & gradu quodam sistitur; ita quidem ut vasa humoribus sarcta reddi, & obstructions periculosissimas nasci non raro compertum fuit.

Hoc autem loco passim annotare non alienum erit, quod quamplurimae foeminae hystericae mihi obviam venerint, quae quamlibet opii particulam strenuo refugere solebant, licet iis, ex usu haud parvo, esset hoc remedium; quo casu fallendae sunt.

His igitur, quoties opus fuerit, anodyna anti-

tihystericis conjuncta perquam modice exhibenda sunt. Proinde ut id, quod vellem, consequar, ejus generis remedia adeo certe horis quibusdam, antequam se in lectum reciperent hujusmodi aegrae, assumenda curavi; ut se quidam opii devorasse, ne minima iis insideret suspicio.

Interea multis exemplis constat quantacunque prudentia exhibeatur opium, id genus remedii quibusdam foeminis nullo modo conciliasse somnum; iisque prae caeteris, quibus sunt animi, qui ad irregulares & tumultuosos musculorum motus excitandos facillime aguntur.

His autem, adhibita praedicta cautione, ipsum opium non raro dedi, summo cum ipsarum bono. Praestat autem Diacodion dictum imprimis praescribere; hoc vero non ex voto respondente, opium parca copia addendum est; sin vero hoc modo assumpta noceant Anodyna, prorsus repudianda sunt; & lenibus & demulcentibus, aëre libero & sereno, cum levi defatigatione (modo finit aegrae status) inducendus est somnus.

Conqueruntur similiter hujusmodi aegrotae de dolore quodam nunc oneroso, nunc magis acri & acuto, totum caput aut tempora occupante, quasi clavus ibidem esset infixus: nunc de dolore, quasi frigore glaciali occiput, aut capitis verticem obsidente, praesertim cum lenissime vellicentur capilli, vel retrorsum tantum moveantur: nunc, & non raro, de crudeli temporum pulsatione cum strepitu murmurantis aquae,

aquae, aliisque innumeris; quae in hujusmodi aegris ejusdem sunt generis; & absentibus febris & symptomatum indiciis quae caput specialiter & primo affici ostendunt, a gravibus & acutis ipsius capitis morbis dignoscenda sunt.

Pari modo, de caeteris hujus morbi symptomatibus speciosis habendum est examen; ea scilicet diligenter comparando cum propriis morbi simulati signis: vix enim ullum datur morbi genus, cujus formam non induit affectio haec hysterica, malorum & morborum pessimorum nec stulta nec ignava imitatrix.

Pag. 153. l. 10. *Ubi incidit in eam mulier.*] Sanatio generalis hujus affectionis, ut mihi videtur, in paroxysmis, nullis regulis fatis indicari potest, quippe cum symptomatum diversitate, diversa medendi ratio necessario profequenda est.

Interea certissima constat experientiam, ipsa symptomata numero esse fere infinita, ideoque infiniti fere requirerentur labores & distinctiones. In hujusmodi igitur paroxysmis medicus suum sat fecerit officium, si non tam morbi fanationis, quam malorum urgentium leniminis, revera se fategerit.

Verum enimvero ut morbi curatio interea recte instituenda sit, regulas subsequentes mihi semper bene cessisse comperi.

Si adsint dolores immanes, vel nervorum distentiones morbo comitiali maxime similes, praesertim si iis antea non prona aut proclivis fuerit

rit aegrotā; semper mittendus est sanguis pro gradu mali & viribus aegrae, minori tamen copia, quam in aliis morbis, iisdem symptomatibus comitatis, nisi a praegressis nimis exinanitionibus oriantur, tunc enim refocillandae sunt vires, & anodynīs cardiacis, antihystericis, aliisque causae adversis tractandus est morbus.

Sin autem post idoneas, in primo casu, exinanitiones factas non remittant spasmi; carpis & cruribus, partibus scilicet a mali fonte remotis, applicanda sunt vesicatoria, ut alio derivetur irritatio; his verò incassum peractis, ipsi parti admoveantur.

In paroxysmis, diarrhoea, vomitu, aut dolore intestinorum comitatis, iterato haustu demulcentium & humectantium, vel clysteribus ex iisdem, pro mali indole & gradu repetendis; diluendi & expurgandi sunt humores; & dein dato anodyno cardiaco, conciliandus est somnus.

Si vero in his auxilii parum est, experiri oportet, si fotu anodyno, aromatico, adjecto spiritus vini pauillo, vel cataplasmate simili, (demulcentibus anodynīs simul interne sumptis) potuerit quies symptomatibus & parti dolenti impertiri, necne? Finito autem paroxysmo, medicamentis, principi morbo adversis, curanda est hujusmodi affectio hysterica; habita semper ratione tam ad viscera roboranda, quam ad debitam recrudescentis materiae lenem expulsionem; ne vel a subitanea
nimis

nimis exinanitione, vel acris materiae retentione, novus excitetur paroxysmus.

Pag. 153. l. 10. *Si satis virium est.*] In omnibus affectionis hystericae speciebus, eâ solâ exceptâ, quae a subita vasorum expletione orta sit, exinanitiones largae, vel repente, vel acri stimulo productae, fugiendae sunt, etiam & in hac specie, nisi ex suppressis, quae prius largè excernendae debuerunt, recens fiat foeminae morbus, aegraque dolore ingenti, nervosis distentionibus, aliisque affectionibus spasmodicis correpta sit,

SECTIO V.

De partu difficili.

Pag. 154. l. 5. *Mulieribus difficulter parientibus.*] Plurima dantur partus impedimenta, tam ratione mulieris, quam infantis; horum praecipua, quae matri competunt, sunt 1°. virium defectio. 2°. Internum os uteri nimis durum & angustum, quod linimentis laxantibus scilicet unguento *altheae*, &c. compositis, subveniendum est. 3°. Tumor in vagina natus, cui arte chirurgicâ pro variâ ejus speciei opitulandum est. 4°. Labia coalescentia, quae, si cognita ante partum, discindenda & sananda arte chirurgica, sin minus, similiter jam

jam tractanda est. 5°. Ossium nimis stric-
ta compages, cui manu chirurgi, & linimen-
tis mollibus succurratur. Cum autem prima
species medico praecipue incumbat, de ea pau-
ca hoc loco dicenda sunt. Vires ideoque pa-
rientis excitandae sunt cardiacis uterinis dictis
pro ratione debilitatis urgentis, interpositâ in-
ter suam cujusque vicem, horâ unâ vel alterâ,
ut inde cognoscatur, quod ex priori remedio
expectare debemus. Etenim illud & semper &
ubique servandum est, ut hujusmodi medica-
menta neque frequentius quam par sit, exhi-
beantur, ne finito partu ingens sequeretur pro-
fluvium, neque prius quam foetus expulsio in
promptu sit, aliter nihil efficiendo, nisi nimium
sanguinis fluxum post partum inducendo, pes-
sime sui ipsius famae & existimationi & partu-
rientis salutem consulat medicus.

Pag. 154. l. 15. *Cum irritis conatibus.*] Dum
inani matris conatu partum plus justo accelerant
obstetrices ignarae, accidisse nonnunquam no-
vi, ut cum immineat ipse partus, defecerunt
omnino vires.

His vero re ipsa deficientibus, haec praeci-
pua sunt, de quibus quam diligentissime ab ob-
stetrice se certum facere debet medicus: scili-
cet, quot horis, modo in partu fuerit mulier,
an mater antea bonus vigor, an dolores antea
acuti & validi fuere & jam profus cessaverint,
& quamdiu? An uterus apertus, an aqua ef-
fluxerit, an in ore uteri positus sit infans, an
frons

frons ad os corcygis versus? Quae omnia si ita sint, promovendus est partus medicamentis cardiatis, anodynis debita copia sociatis.

Neque tamen ex solo vitio matris, quin etiam infantis impeditur partus; praecipue vel per situm ejus non naturalem, quo casu per pedes maxime educendus est; propter ejus statum immobilem, formamve monstruosam, hydropicam, aliamve naturae contrarietatem, de quibus videntur Mauriceau & Deventer; vel tandem ob ejus mortem.

Signa autem foetus mortui haec sunt; si instar ponderis ingentis premat, si arteriae umbilicales prope ejus corpus non pulsant, si mulier laboret tenesmo, syncope, horrore, halitu graveolente, & vultus colore livido; si, dein elapsis aquis, nondum peperit; si saniosa & foetida ab utero defluant, si epidermis cutis prompte a foetus cute secedat, tum etiam si cutis ejus flaccida & facile separanda reperitur. Horum autem quaedam ex primis signis foetum mortuum at adhuc incorruptum ut plurimum denunciant; quaedam vero ex iis quae deinde recensui, eum jam corruptum esse indicant.

Nulla autem ad foetum mortuum extrahendum mora facienda est. Hoc fit operatione manuali, vel medicamentis emenagogis dictis. Prior curandi modus anteferendus est, posterior sine periculo vix fieri potest.

CAPUT XIX.

De morbis venereis.

Pag. 155. l. 19. *Humoris mucosi destillatio.*]
 Profluvium hoc indecorum ac debilitans diu durare, summasque medicorum ac chirurgorum artes viresque eludere ac contemnere notissima res est: & nil mirum, cum glandularum Cowperianarum, prostratarum, & vesicularum feminalium sphincteribus laeſis aut eroſis, humoribus inde effluxuris quaquaversum panduntur portae.

Hoc opprobrio autem non obstante, operae pretium semper erit; liquoris excreti indolem & naturam probe examinare; priusquam vel auctoris medicamentum efficacissimum dictum, vel remedia balsamica astringentia, quibusdam aliis scriptoribus adeo decantata, in usum vocanda sint; quippe post validissima cathartica, imo post longam salivae proritationem peractam; virus venereum in hoc profluvio adhuc latere, saepissime novi; cui, incongruis his artificiiis, nunc aliquo modo cohibito, & intro suscepto, pessima mala denuo excitandi, novasque tragoedias exhibendi, ampla & haud aequa data fuerat potestas.

Aliquid hujusmodi indolis huic fluxui adesse, suspicari semper fas erit, si quando humor, qui
 ex

ex genitalibus destillaverit, nec pellucidus, nec recentis ovi albumen referens, sed e contrario flavescens, viridescens, saniosa, foetens, nunc dysuria, nunc membrorum partiumque contiguarum doloribus, nunc inflammationibus, rasionibus & exulcerationibus comitatus exierit. Hanc autem querelam gemitu commistam, indubio equidem jure, edat hujusmodi aegrotus, „Pol me occidistis amici, non servastis.” cui sic reservata lues, & demptus impurus per nociva pharmaca fluxus.

Pag. 155. l. 21. *Tam ex vesiculis seminalibus quam ex glandulis prostratis.*] Illud autem hoc loco animadvertere ex usu erit, quod hoc malum non solum partibus hisce sedem habeat, sed inquisitione rite institutâ compertum fuit, profluvium hocce urethrae aut vaginae glandulis, prope fraenum in illâ, aut collum in hâc, fitis & ulceratis, multo saepius, quam vulgaris fert opinio, deberi; ideoque cum res sic se habere pateat, quis non videat istam medendi rationem, quam medicis, chirurgisque adeo commendavit auctor, non solum sine ullo levamine posse exhibendam, utpote huic proposito omnino imparem, quin quod pejus est, necesse esse, ut progressu temporis exinde consequantur effectus prorsus exitiales. Huic malo cum spe felici sanationis integrae occurrendum solummodo est medicamentis hydrargyri vires possidentibus, nunc balsamicis, nunc detergenti-

ti.

tibus, sociatis, & in urethram aut vaginam injiciendis; interdum & externe partis affectae ambitum iisdem fricare, quantum fieri queat, magnopere convenit. Dum haec fiunt, victu tenui, caeterisque remediis luis venereae sanationi specialiter inservientibus, simul sedulò perseverandum est.

[Pag. 156. l. 29. *Pustulae per corpus.*] Ulcera enim venerea sunt ut plurimum in initio superficialia, & in membranâ adiposâ tantum sita. Ablatâ quippe squamâ à tali pustulâ statim fundus se cinerei coloris visui offert, parum profundus, inaequalis, & fungosus mucum pinguem, subflavescentem aut subviridifcentem stillans.

CAPUT XX.

De morbis, qui aliis superveniunt, aut in alios mutantur.

Pag. 158. l. 21. *Capitis & ventriculi consensus.*] Ut dolor capitis vomitum non raret, ita ventriculus male se habens, sive a flatibus, sive ab acribus humoribus, imo & jejuno, diurnam saepe cephalicam excitare solet. Interea notatu dignum est, licet hoc, saepe sic se habere inveniatur, ventriculi ipsius tamen male affecti non est signum certum & definitum.

Pag. 159. l. 7. *Συμπλοκαί instrumenta sunt.*] Tristissima hujus veritatis exempla praebuerunt globi ictus ex sclopeto expulsi, & plurium animalium morsus venenati; at instar omnium morsus canis rabidi, ubi a vulnere admodum levi inflicto, summâ licet peritiâ curato, & demum sanato, nunc ocysus, nunc serius, horrenda plane mala supervenisse, nemo est, qui ignorat.

Pari etiam ratione patet, quod si circa ganglionem haereat acre aliquod malum, omnes rami inde nati, & forsan multi alii convelluntur, & hoc quam citissime. Si vero Ramulus
P tan-

tantum singularis afficiatur, more aurae frigidae, secundum nervi progressum, ad ganglionem tendit iste ipse de hac re sensus, & statim omnes muscoli, qui ad eum pertineant, se convulsos exhibent; & dein ab horum spasmis, irritata stirpe nervosa, per totum corpus diffunditur malum, & hoc tam celeriter, ut vix nisi ex aegri ore cognoscendum potuerit.

Pag. 159. l. 12. *Partium autem vicinia.*] Quocirca in gravi ophthalmia licet unus tantum oculus afficiatur, convenit ambos obtenebrare, motus enim sani dolentem turbat. Similiter ex anatomicis scriptoribus patet arterias phrenicas multos ramos ad hepar dimittere, unde inflammato hepate laborat diaphragma, cui nisi cito succurratur, cito fit paraphrenitis; & vice versa diaphragmate inflammato, aut spasmis graviter affecto, hepatis morbos modo acutos, modo longos supervenire satis notum est.

Pag. ead. l. 21. *Qui aliis superveniunt, aut in alios mutantur.*] Huc spectat materies purulenta, biliosa, acris, melancholica ab Hepate, Pancreate, vel Liene in alias partes expulsa; quae dolores, inflammationes, diarrhoeas, dysenterias inducendo, varios morbos excitat.

Interea nec id praeterire oportet, quod vix ullae in tota arte medendi majores difficultates sese medico obviam praebuerint, quam quae nonnunquam aut symptomatibus, per vices omnino inexpectatas, in alia & diversa quidem mu-

mutatis, tribuendae sunt, aut quae nonnunquam a morborum metamorphosi, quasi novas species atque formas prae se ferentium, ortum suum habuerunt.

Horum unum aut alterum exemplum hoc loco memorasse non alienum erit. In mali moris variolis, quae perpetuis vigiliis, delirio, aliisque ejusmodi *symptomatibus* comitatae erant; si post idoneas exinanitiones, quae ad haec mala allevanda necessario institutae fuerant, placide & diu dormiat aegrotus, tandemque expurgiscens ad se redeat; res in vado poni videtur: at *acutissimi* hic opus est *judicii*; etenim, si aeger ille per plures horas placido somno fruens, & demum, vigil ad somnolentiam videatur proclivis, simulque largi, licet calidi adfuerint sudores; talis symptomatum mutatio, ut ut fausti ominis spes alat, admodum anceps est & lubrica; eo quod hujusmodi aeger, nisi jusculis idoneis, temperatis cardiacis, aut, si opus sit, & fortioribus stimulantibus, atque impositis vesicatoriis, illico succurratur, circa tempus abscessus persaepe autem citius, morietur.

Porro nec minus falli viros quosdam, medicamentariorum potius quam medicorum nomine dignos, mihi vidisse contigit: qui sub pleuritis vigore crediderant morbum leniri, quia lenior evasit dolor; fiebat autem interea malum priori pejus: utpote pleuritis nunc in peripneumoniam transierat: quae per signa sibi propria cognoscatur; qualia sunt respiratio frequens & difficilis, thoracis gravitas anxia, pulsus mol-

lis, creber, & debilis cum genis rubentibus; quae omnia sanguinem in pulmone fisti clare docent.

Pari etiam ratione, si quando symptomata testentur morbi cujusdam inflammati causam materialem se in fauces transtulisse posse, nullo tumore externo apparente, nullisque interea praesentibus signis suppurationis benignae in his aut vicinis locis brevi futurae; anginam periculosissimam & plerumque lethalem instare; periti est medici officium, sine mora, pro certo annuntiare.

Pag. 159. l. 27. *Liberationem morbi promittunt.*] Similiter jecinore & ejus vesicâ seu bile nimia oneratis, seu alia ratione modoque obstructis, lien fit tumidus & hebes; restituto autem fortè fortuna humorum fluxu, obtuse dolet. Bonum itaque hoc ictericis signum praecipue iis specie inflammata laborantibus. Neque alio modo evenit in phrenitide, ubi stupor, gravitas, vel dolor in brachiis repentinò orti, materiam fluxam reddi, eamque ad cor per venas ferri indicant, & proinde felicem mali terminationem praefagiunt.

CON-

 CONCLUSIO.

De vitae regimine.

Pag. 162. l. 20. *Sensim igitur quaecunque mutationes faciendae sunt.*] Hanc regulam perpetuo in honore & memoria servare debet medicus, & praesertim quando ex apta medendi ratione institutâ, pateat remedia sensim & lente actura, alterantia dicta, in usum necessario vocanda esse. His enim in exhibendis nunquam non devitanda est festinatio, quippe summa cum curâ, diligentiaque ad singularem humorum crasin habendus est respectus, & ad contrariam sensim & quasi furtim deducendus est aeger; nam quemquem suo modulo metiri oportet, & officio suo turpissimè deesset, iste medicus, qui hujusmodi morbidis, nisi cautè & gradatim, medicamenta directò specialia exhibere auderet.

Pag. ead. l. penult. *Commodissima est equitatio.*] Super insigni autem hac medendi ratione, illud porro monendum habeo; per saepe errasse medicos, perpetuam fere per mare per terras peregrinationem aegris, praesertim phthificis, indiscriminatim imperando.

Hujusmodi enim exercitationes eo tantum valent, quo fibris corporis concussis, ita roboretur ejus habitus; vel ut congesta quaedam one-

rosa excutiantur, & expurgentur; vel ut excernenda omnia eum fervent modum, quem ultra, citraque nequit consistere vera sanitas.

Ubicunque igitur acrimonia calida & putris humoribus inhaereat, atque correctioni & emendationi inprimis sese obviam offert, noxiae ut plurimum sunt pleraeque ex propositis hisce equitationibus & exercitationibus, ut ut laudatis; praesertim eae, quae aut corpus fatigent, aut ejus calorem adaugeant. Cum autem dura haec rerum & humorum conditio, prae caeteris omnibus aegris, phthisicos premit, medico perattenta cautio esset, ne hujusmodi morbidis quaelibet data sit occasio, quae, se specie recti deceptos, plus plusque in dies, in immedicabile malum inducat.

[Pag. 163. l. 3. *Verriculis.*] Cum de rebus ipsis a nostro auctore traditis, non de verbis sollicitus fui, sat admodum habeo, si de *verriculo* admoneam tantum, hoc vocabulum apud bonos Latinitatis scriptores nusquam eo in usu fuisse, quo ei hic tributum est. Sensus sane vocem quandam, qualis est *scopula* in *verriculi* locum substituendum postulare videtur. Quibuscunque autem aegris talis adsit infirma valetudo, quâ idoneae exercitationes fieri nequeant, illud insuper scire oportet, quod caeteris succedaneis longe praestantius & tutius remedium aut praesidium in parca semper, ac pro rei ratione nonnunquam curta victus copia habendum est.

Pag.

Pag. 163. l. 23. *Aliquid tamen consuetudini dandum est.*] In alimentis enim exhibendis bene perpendendus est ventriculi & primarum viarum status, eaque licet minus efficacia, prae caeteris eligenda sunt, quae iis minime repugnent, exempli gratiâ, si mulier gulae dedita, dapiumque appetens, caenaque desurgere dubiâ gaudens, se iteratis doloris colici paroxysmis obnoxiam reddiderit, non statim hujusmodi aegrotae, acrimoniâ humorum calidâ haud raro & putri simul laboranti; cibis atque potibus maxime refrigerantibus aut succo limonum, vel acidis fortioribus admittis aggredienda est curatio, acriter etenim dolebit ventriculus; sed blandis & insulsis, lacte asinino, & similibus, cum paucis aromate sociatis tractanda est; nec non & aquas Bathonienses pro varia ventriculi constitutione exhibere, ex indubio & incolumi usu erit; denique ex his sensim ad magis refrigerantia progrediendum est. Neutiquam autem haec cautio neglectui est medico, ne novo & insanabili ut plurimum morbo exinde oborto, ipse tanquam magni hujus mali aut forsan ipsius mortis citò futurae opifer, non caecis & vitiosis, ut promiscue & communiter fieri solet, sed perspicacibus & verissimis vicinorum suffragiis damnatus, tota vituperabitur urbe.

F I N I S.

The first part of the book is devoted to the
 anatomy of the human body, and is divided
 into three parts, the first of which is
 the anatomy of the head, the second of
 the trunk, and the third of the limbs.
 The second part of the book is devoted
 to the anatomy of the human mind, and
 is divided into two parts, the first of
 which is the anatomy of the soul, and
 the second of the faculties of the mind.
 The third part of the book is devoted
 to the anatomy of the human life, and
 is divided into three parts, the first of
 which is the anatomy of the body, the
 second of the mind, and the third of
 the soul.

The fourth part of the book is devoted
 to the anatomy of the human life, and
 is divided into three parts, the first of
 which is the anatomy of the body, the
 second of the mind, and the third of
 the soul.

